
3 2044 010 426 328

PROCESSIONALE.

PROCESSIONALE.

PROCESSIONALE

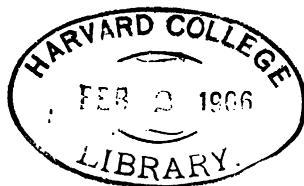
AD USUM

NSIGNIS AC PRÆCLARÆ ECCLESIÆ

SARUM

Leeds:
PRINTED BY M'CORQUODALE & CO. LIMITED.

MDCCCLXXXII.

Mary Osgood fund

PRINTED BY
M'CORQUODALE AND CO. LIMITED,
LEEDS.

PREFACE.

THE Service Book, called the Processional, contains directions for the various processions in the course of the Church services, with the antiphons, responsories, proses, &c., then chanted, to which are added, for convenience sake, certain offices with which the processions are connected, as for example the blessing of flowers and palms on Palm Sunday, and many ceremonies in Holy Week.

This reprint of the Sarum Processional is taken from the first known edition, that of 1508, printed at Rouen, by Morin, and now in the library of Bamburgh Castle. With this the following editions have been collated:—

1.—1517. Rouen. Morin. Queen's College, Oxford.
2.—1528. Rouen. Ruremond. Queen's College, Oxford.
3.—1544. Rouen. Vid. Ruremond. York Cathedral Library.
4.—1545. Rouen. Vid. Ruremond. York Cathedral Library.
5.—1554. London. ——— Cosin's Library, Durham.

Whenever in the notes any of these editions are referred to, followed by &c., all the above that are subsequent to the one specified are meant to be included.

Several other editions have been partly collated, especially 1523, 1525, 1528, and 1532, from the British Museum, and three manuscript copies:—

Harleian. No. 2942. Sæc. XIV.
Harleian. No. 2945. Sæc. XV., early.
And Bodleian Add. MSS. B 20. Sæc. XIV., late.

The additional matter contained in the later editions is marked by strong brackets, and the chief variations are given in the notes. The two first editions, 1508 and 1517, appear to be clearly the most correct, and fortunately they are quite independent of each other.

The colophon of the 1508 book will be found at the end of this reprint; the title is as follows:—

Processionale ad usum insignis ac præclaræ ecclesiæ Sarum noviter ac rursus castigatum per excellentissimum ac vigilantissimum et reverendissimum in Christo patrem domnum nostrum episcopum de Wynton feliciter incipit. The bishop referred to is Richard Fox, of Winchester, whose arms follow on the title page.

The title of the edition of 1517 is—

Processionale ad usum matris ecclesiæ Sar. recentissime ac de novo ampliatum et ultra prius impressa tam in notulis et precibus juxta antiquam et modernam veritatem solerti vigilantia ac diligenti cura correctum atque emendatum Rothomagi per Magistrum Martinum Morin impressum. Impensis honesti viri Johannis Caillard librarii dicti Rothomagi commorantis. Anno Domini millesimo quingentesimo decimo septimo.

The most notable variation between the editions collated is the omission of the part of the Prophet in the Procession on Palm Sunday, which as far as I am aware is only found in the first two editions, and in a Marian one of 1555, belonging to Mr. J. D. Chambers. The office for S. Thomas of Canterbury is erased in some editions, entirely omitted in others. It is not restored in the 1554 book.

Of woodcuts there are two sets: first, that of the 1508 book, of which facsimiles are given in this volume; I have not found this set repeated in any other edition. Secondly, that found in all such later editions that I have seen which have woodcuts. One

of these, which is additional to those of 1508, will be found at page 12. The copes of the priests and rulers of the choir are more correctly drawn in the second set, otherwise there is little difference between them, except that the first is much the clearer of the two.

In these woodcuts only two of the symbols need be noticed—1st, the Tau-shaped figures to represent the staves of the rulers of the choir. Rulers' staves were ordinarily made of this shape, and of boxwood, allowing an image or other ornament to be placed on them. See Walcott's "Glossary of Sacred Archæology," under the words "baton" and "staff," and Pugin's "Glossary of Ecclesiastical Ornament and Costume," where a simple staff, much of this shape but of more costly materials, is described. The staves that are engraved in various books are of a far more costly character. Secondly, in the woodcut for processions on Saturdays from Trinity to Advent, p. 129, are two conical projections on the heads of the chanters or rulers of the choir; these are not found in the second set of woodcuts. I take them to be the apparels of the amyce. In Picart's "Book of Religious Ceremonies," in the plate for Palm Sunday, the amyces are drawn exactly in this way, though on the centre of the forehead. See too Pugin's article on "Amyces," where this drawing of Picart's is referred to.

A few remarks may be excused upon one or two terms, especially as used in the Processional.

"Proses," apparently so called as being canticles not bound by strict laws of rhythm or metre, were originally words set to the neuma, p. 97, or cadence which followed the Alleluia. Of these there are two forms in this volume—1st, the ordinary prose or sequence, as on Christmas and the four following days, and on the Circumcision; 2nd, a set in elegiac metre for the great days from Easter to the Name of Jesus. A few proses

which were not sung in procession are added at the end of the 1508 book only.

"Verse" and "versicle" are certainly used in the Processionals as interchangeable, but almost invariably the verse sung at the close of the procession at the choir step by the priest is called, where words are given at length, *versiculus* and not *versus.*

"Antiphon" and "responsory" are terms of perpetual recurrence. "Antiphon" is occasionally used in its stricter sense of the refrain to a psalm, but "responsory" is never used as the refrain to a lesson. Omitting the few cases where "antiphon" is used in its proper sense, as on Easter Eve and Easter Day, the distinction is simply as to mode of singing. An antiphon was sung straight through, and it might or might not be followed by a verse. A responsory was first sung through; a verse followed, ending with repetition of some part of the responsory; then, sung by the choir, ordinarily followed *Gloria Patri.* The whole was concluded with another verse, which usually ended with the same part of the responsory as the first verse, or occasionally with a portion only of that part; the part of the responsory so taken falling in with and carrying on the sense of each of the verses.

"Historia" denotes (1) the lections taken from a historical book of the Old Testament; (2) lections from any Old Testament book; then, as all sets of lections were accompanied with their corresponding responsories, it was used (3) to denote any such set of responsories, named from the first few words of the first responsory; so p. 6, *Historia Deus Omnium—i.e.*, the responsories for the first Sunday after Trinity; and so (4) any set of responsories, which got their title from the first. So p. 60, *Historia In Monte Oliveti.*

The "Tabulæ" were the boards upon which were written from

time to time the names of those who had to take particular parts of the services. They are fully described in the Consuetudinary of S. Osmund, cxxxi.-cxlviii., Dr. Rock, "Church of the Fathers," vol. iv.

By "Capitulum," p. 1, is meant the office in the chapter-house immediately after prime, attended by all members of the Cathedral, at which the martyrology was read, with the list of obits, if any, and a lection from some theological writer, and at which offences against the Cathedral statutes were confessed and atoned for.

As to the parts of the Cathedral referred to, the rood stood at the entrance of the choir, where there was a step; at the end of the stalls was another step, the *gradus chori*, this term including the space up to the step or steps of the presbytery, p. 79. The presbytery extended from this to the screen, beyond which was the Lady chapel. Towards the middle of the presbytery, by an unusual arrangement, stood the high altar, whose original position is apparently marked by a peculiarly ornamented boss in the vaulting. The laity appear to have been admitted to the part of the presbytery beyond the high altar, and they were there sprinkled with holy water; while at York, where the altar stood as usual at the end of the presbytery, the priest went to the west door of the choir for the aspersion of the laity. The Lady chapel was the earliest portion of the Cathedral built by Bishop Poore, and was known by the name of the Salve chapel, p. 17, probably from the singing of the hymn, *Salve regina misericordiæ*, p. 170. The vestry, which appears to be intended by the word *vestibulum*, pp. 28, 59, 72, was on the south side, approached through the smaller transept. The cloisters were on the south side of the nave, with a gate opening into the burying ground of the canons, pp. 8, 121, which was to the south of the choir and presbytery, and which

gate is apparently called the *porta canonicorum*. The burying ground for laymen was on the north side of the Cathedral, and towards the east part of it was a large cross. The atrium, properly the space on the outside of each door, appears to be also used for all the space around and near the church, pp. 54, 121, 126.

As to vestments, the choir habit so often referred to consisted of long surplice, black cope, and amesse (*almicum* or *almucium*, p. 72). The first two were the same for all. The amesse varied: the highest dignitaries wearing one of grey spotted fur, the next one of brown fur (*calabre*), the lowest one of black cloth. The usual vestments worn in procession were surplices by the boys carrying the holy water; albs and amices by all others in the first part of the procession, except by the officiating priest, who wore a silk cope. The choir who followed on ordinary Sundays were in the choir habit; on great feasts, and if a double feast fell on a Sunday, in silk copes.

As to colours, beyond the black copes of the choir, red silk copes are often specified, white silk once, on Easter Eve.

The "upper, second, and first or lower steps or forms," so continually referred to, are the rows of stalls in the Cathedral in which the clergy and boys sat, according to their Cathedral dignity, and have nothing to do with degrees in holy orders. Sacrists had general charge of the building and most of the ornaments of the church. Altarists had to see that everything necessary for the service of the altars was ready for the priest.

The processions were of various kinds—

(1) Ordinary, which regularly recurred with more or less frequency during the year.

(2) Occasional and special, as at funerals or in time of distress, at the reception of eminent persons, or, as provided in the pontificals, at the consecration of churches and churchyards and the like.

Ordinary processions were made—

(1) On all Sundays before mass. On simple Sundays after prime and chapter; if a double feast fell on the Sunday, originally after tierce, as directed in the Consuetudinary; later after sext, as directed in editions of the Processional later than 1517. The edition of that year gives a choice between tierce and sext.

On certain movable doubles not Sundays. These were the first three days after Easter, Ascension Day, and Corpus Christi.

On three days fixed, but locally variable: the feast of relics, feast of the place, and feast of the dedication of Church.

On eight principal or greater fixed double feasts, which might of course fall on a Sunday.

(2) At vespers—

On Christmas and next three days.

On the feast of every saint to whom an altar was dedicated in the Church. Twelve are so specially given in the Sarum Processional.

On Easter Day and six days following, to the font.

On all Saturdays from Trinity to Advent, to the rood.

On Invention and Exaltation of Holy Cross, to the rood.

(3) After None on every Wednesday and Friday in Lent, except Ash Wednesday and in Passion week.

(4) There were processions, not in the above list, with special ceremonies, on the following days:—

Ash Wednesday, at the ejection of penitents, to the western door.

Palm Sunday, outside the Church.

Holy Thursday, at the restoration of penitents, and at the consecration of oils, and at the washing of the altars and of feet.

Good Friday, at the adoration and burial of the rood.

Easter Eve, at the blessing of fire, of the Paschal taper, and of the font.

Easter Day, before matins, at the raising of the rood from the sepulchre.

The three Rogation Days, to neighbouring Churches.

The Eve of Pentecost, at the blessing of the font.

The feast of Purification, at the blessing of lights.

The procession paths were various. The most ordinary were—

(1) On simple Sundays, out of the choir by the north door of the presbytery, turning to the right and passing round the presbytery and down the south aisle to the font, returning up the nave with a station at the rood, where the bidding prayer was said in English, and concluding at the choir step with versicle, responsory, and collect.

(2) On the principal and greater doubles, and on all Sundays on which any double fell, the path was by the western door of the choir, turning to the right round the choir and presbytery along the southern aisle, round the cloisters, and up the nave, with station at the rood, but without the bidding prayer, and ending at the choir step.

(3) At vespers on Saturdays, from Trinity to Advent, and on the Invention and Exaltation of Holy Cross, the procession went from the choir step to the rood, where there was a station, and back. The other vesper processions were either to the font or to the altar of the saint whose feast was being kept.

(4) The procession went outside the church on Ascension Day and Corpus Christi; outside the church and churchyard, and the city itself, on S. Mark's and the three Rogation Days.

The processional chants were various.

Ordinarily, a response, sometimes an antiphon was sung, contrived so as to end as the procession reached the rood; on ten days, instead of responsories, proses were sung, generally by three clerks in the centre of the procession, with a refrain by the chorus; the refrain, in case of the non-metrical proses, consisting of a series of notes sung on the last vowel of the first line; in case of the metrical ones, in the repetition of the first couplet. On some days, as Easter Day, psalms were chanted; on others, hymns; and on Wednesdays and Saturdays in Lent, the Eves of Easter and Pentecost, and S. Mark's, and the three Rogation Days, litanies of various forms.

Lighted tapers were carried at the vesper processions on Christmas Day and the three days following, and the altars and images were incensed. On the processions to the altars of the church on the first vespers of feasts of the saints to whom they were dedicated, incense was similarly used, as also at the font on the Thursday in Passion Week, Easter and Pentecost Eves. Banners were carried on Palm Sunday after the first station, and on Corpus Christi, and with the special banners of the lion and the dragon on Rogation Days and Ascension; on Ash Wednesday and Thursday in Passion Week, a hair-cloth banner was carried at the ejection and restitution of penitents. Relics were carried on Palm Sunday, Rogation Days, and Ascension, and on the Feast of Relics.

Sermons are contemplated on three of the services contained in the Processional: on Ash Wednesday (*si placuerit*); on Thursday in Holy Week (*si assit clericus sermonem faciens*); and on the Rogation Days (*si placuerit*). Canon Jones ("Fasti Ecclesiæ Sarisberiensis," p. 260), gives twenty as the ordinary number of sermons in the course of a year in the Cathedral of Salisbury in the time of Bishop Beauchamp, A.D. 1450-1482.

It is unnecessary, in this place, to describe the special processions of Ash Wednesday, Palm Sunday, and the like. Even what has been said may seem unnecessary, now that the study of rituals is so much more common and thorough than it was not many years ago; but it may possibly be of use to some into whose hands this book may come who may wish to get a general idea of the ordinary processions, and who may find assistance from the explanation of a few of the more out of the way terms used, which at first may cause difficulty. Those who desire further explanations may be referred either to the general description given in the fourth volume of Dr. Rock's "Church of our Fathers," or to the very elaborate and accurate account to be found in Mr. Chambers' "Divine Worship in England in the Thirteenth and Fourteenth and Nineteenth Centuries," which goes through the whole of the ordinary processions according to the Sarum Use with the greatest exactness, and with a collation of the York, Wells, and other Uses for the same occasions. In Mr. Chambers' book will also be found a very useful ground plan of the Cathedral of Salisbury, including the cloisters; and I should add that a student of the Sarum rituals will derive very great assistance from Canon Jones' "Fasti Ecclesiæ Sarisberiensis."

A few passages may, lastly, be noticed, where the text, which is given as in the Processionals, obviously requires correction or explanation.

P. 6.—For lines 9 and 10, the Consuetudinary (Cap. xiv. ad fin.) has correctly—*Quilibet autem processionem totius anni intrare possunt, licet nulli horæ diei præcedenti interfuerint.*

P. 14, first paragraph of rubric, last sentence.—I can only suggest—*Principalis accolitus, ille videlicet qui in tabula dominicali notatus per hebdomadam suum exsequitur officium, mediam crucem defert; secundus ex altera parte chori principalis; tertius ex ea parte qua primus crucem bajulat ex altera parte chori.*

P. 18, l. 17.—The editions vary between *præcentor puerorum* and *præceptor*, as the *præceptor* or *terminator processionis.* The two words are elsewhere interchanged in the same kind of reference. See Ducange under *Præceptor.*

P. 48, l. 14, should run—*in extrema parte orientali cimiterii laicorum.*

P. 53, l. 2.—For *in ipso habitu non mutato*, read *in ipso* ostio, *habitu non mutato.*

P. 80, l. 2.—The *parvus cereus* is explained by the Ordinal quoted by Dr. Rock, iv. 246: *Finita benedictione ignis et incensi . . . Cereus super hastam illuminetur, et alia candela incendatur, unde idem cereus super hastam si forte extinguatur possit reaccendi.*

P. 86.—The first paragraph of rubric, the quotation from Gelasius, I have not been able to correct.

P. 104, l. 5.—Should probably run *per portam* clausi *borealem. Clausum* and *claustrum* are confused in the Consuetudinary.

P. 153.—The second couplet would have a possible meaning if *vacuum* or some equivalent were read for *gratum*; *portans præcordia vitæ* seems a paraphrase of *cordiale* in the Sequence *Dulcis Jesus Nazarenus*, on which this extremely obscure prose is closely based, and *vacuum eo* is the exact opposite of *arca cordis inseratum.*

In two passages of the Processional, a corrected reading has been placed in the text; the reading of the editions being given in the notes, p. 53, l. 6 from foot, and p. 153, l. 2.

I may say that the Processional, according to the use of York, with the greater part of the chants used, has been printed with the York and Sarum Manuals in the 63rd volume of the Surtees Society.

The Consuetudinary of S. Osmund, of which chapters 67-97 relate to processions, has been printed by Dr. Rock in the fourth volume of the "Church of our Fathers," and by Dr. Todd in the *British Magazine* for 1846-47, vols. xxx. and xxxi.

It remains only to express my thanks for the loan of editions of the Processional to the librarian of Bamburgh Castle, to the Provost and Fellows of Queen's College, Oxford, and to the Dean and Chapter of York, and to the Curators of Bishop Cosin's Library at Durham; and for much information on various matters connected with the Cathedral of Salisbury, to the Rev. W. H. Jones, Vicar of Bradford-on-Avon and Canon of Salisbury.

W. G. HENDERSON.

LEEDS, *January* 10*th*, 1882.

TABLE OF CONTENTS.

Feasts in the following list marked (1) are principal doubles; (2) greater doubles; (3) minor doubles; (4) inferior doubles. All doubles falling on a Sunday have a procession. It is to be observed that a great many minor and inferior doubles have no proper responsories, etc., provided, while many feasts which are not double have. In the former case, the processions would be as on Christmas Day, with responsories, etc., *de communi;* in the latter, as on the first Sunday in Advent, with the proper responsories.

The feasts in italics in the following list have processions only if they fall on a Sunday.

Wherever the time of the procession is not specified, it is to be understood as before mass. The first vespers are those on the evening preceding a feast day.

TABLE OF CONTENTS.

De Communi.

TABULA HYMNORUM.

TABULA PROSARUM.

TABULA LITANIARUM.

TABULA PICTURARUM.

PROCESSIONALE

AD USUM SARUM.

Benedictio Aquæ diebus Dominicis.

Omnibus dominicis diebus per annum post capitulum, nisi in duplicibus festis et in dominica Ramis Palmarum, a sacerdote hebdomadario alba induto in capa serica cum diacono et subdiacono textum deferente cum thuribulario et duobus ceroferariis et accolito crucem deferente, omnibus albis cum amictibus indutis et in medio presbyterii ad altare conversis; et cum duobus pueris, quorum alter, scilicet puer qui ad aquam scribitur in tabula, in salem tenendo et aquam benedictam

gestando, alter scilicet puer hebdomadarius lector ad manus in libro tenendo eidem sacerdoti in superpelliceo ministret ad gradum chori.

Fiat benedictio salis et aquæ sic incipiendo.

Exorcizo te, creatura salis, per Deum vivum, per Deum verum, per Deum sanctum, per Deum qui te per Heliseum prophetam in aquam mitti jussit, ut sanaretur sterilitas aquæ; ut efficiaris sal exorcizatum in salutem credentium, et sis omnibus te sumentibus sanitas animæ et corporis; et effugiat atque discedat ab eo loco quo aspersum fueris, omnis fantasia et nequitia, vel versutia diabolicæ fraudis, omnisque spiritus immundus, adjuratus per eum qui venturus est judicare vivos et mortuos et seculum per ignem. *R.* Amen.*

Oremus.

Immensam clementiam tuam, omnipotens æterne Deus, humiliter imploramus, ut hanc creaturam salis (1517 *hic respiciat salem*), quam in usum generis humani tribuisti, bene✠dicere et sanctificare † tua pietate digneris; ut sit omnibus sumentibus salus mentis et corporis, et quicquid ex eo tactum vel respersum fuerit, careat omni immunditia, omnique impugnatione spiritualis nequitiæ. Per Dominum nostrum Jesum Christum Filium tuum, qui tecum vivit et regnat in unitate Spiritus Sancti Deus, per omnia secula seculorum.‡

Sequatur exorcismus aquæ ita incipiendo.

Exorcizo te, creatura aquæ, in nomine Dei Patris omnipotentis, et in nomine Jesu Christi Filii ejus Domini nostri, et in virtute Spiritus Sancti: ut fias aqua exorcizata ad effugandam omnem potestatem inimici, et ipsum inimicum eradicare et explantare valeas cum angelis suis apostaticis, per virtutem ejusdem Domini nostri Jesu Christi, qui venturus est judicare vivos et mortuos et seculum per ignem. *R.* Amen. Oremus.

* 1517, &c., add—Et sic omnes exorcismi finiantur per totum annum. Sequitur oratio sine Dominus vobiscum, sed tantum cum Oremus.

† 1517—sancti+ficare.

‡ 1517, &c., add—Sub eodem tono finiantur omnes orationes sequentes et etiam oratio post aspersionem aquæ.

Deus, qui ad salutem humani generis maxima quæque sacramenta in aquarum substantia condidisti; adesto propitius invocationibus nostris, et elemento huic (*hic respiciat sacerdos aquam*) multimodis purificationibus præparato virtutem tuæ bene✠dictionis infunde; ut creatura tua mysteriis tuis serviens ad abjiciendos dæmones, morbosque pellendos divinæ gratiæ sumat effectum, ut quicquid in domibus vel in locis fidelium hæc unda resperserit, careat omni immunditia, liberetur a noxa: non illic resideat spiritus pestilens, non aura corrumpens: discedant omnes insidiæ latentis inimici, et si quid est quod aut incolumitati habitantium invidet aut quieti, aspersione hujus aquæ effugiat, ut salubritas per invocationem sancti tui nominis expetita ab omnibus sit impugnationibus defensa, per Dominum *et cetera.*

Hic mittat sacerdos sal in aquam in modum crucis, ita dicens per se privatim.

Commixtio salis et aquæ pariter fiat: In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. Amen.

Sequitur benedictio salis et aquæ pariter, hoc modo incipiens.

Dominus vobiscum. Oremus.

Oratio. Deus, invictæ virtutis auctor, et insuperabilis imperii rex, ac semper magnificus triumphator, qui adversæ dominationis vires reprimis, qui inimici rugientis sævitiam superas, qui hostiles nequitias potenter expugnas; te, Domine, trementes et supplices deprecamur ac petimus ut hanc creaturam (*hic respiciat aquam sale mixtam*) salis et aquæ dignanter accipias, benignus illustres, pietatis tuæ more sancti✠fices, ut ubicunque fuerit aspersa, per invocationem sancti tui nominis omnis infestatio immundi spiritus abjiciatur, terrorque venenosi serpentis procul pellatur, et præsentia Sancti Spiritus nobis misericordiam tuam poscentibus ubique adesse dignetur. Per Dominum nostrum Jesum Christum Filium tuum, qui tecum vivit et regnat in unitate ejusdem Spiritus Sancti Deus. Per omnia secula seculorum.

*Si fuerit duplex festum in dominica, extra chorum fiat benedictio salis et aquæ privatim ante aliquod altare, et hora tertia**

* 1517—hora tertia vel sexta. 1528, &c.—sexta.

*cantata aspergatur. In aliis vero dominicis in choro benedicatur, et ante tertiam aspergatur, nisi in dominica Ramis Palmarum; tum vero sicut in duplicibus festis observetur.**

Peracta benedictione salis et aquæ, accedat ipse sacerdos ad principale altare, et ipsum stando circumquaque aspergat. In redeundo imprimis aspergat ministros ordinatim incipiendo ab accolito qui crucem defert; deinde ad gradum chori rediens ibidem singulos ab se accedentes clericos aspergat, incipiens a majoribus. Tamen si episcopus præsens fuerit, ad eum pertinet aspersio clericorum tantum.† Post aspersionem clericorum laicos in presbyterio hinc‡ stantes aspergat. Et dum aspergatur aqua benedicta, cantetur sequens antiphona, cantore ita incipiente.

Ant. Asperges me, Domine, hyssopo et mundabor: Lavabis me, et super nivem dealbabor.

Ps. Miserere mei, Deus, secundum magnam misericordiam tuam.

Deinde repetatur antiphona.

Versus. Et secundum multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meam. *Iterum repetatur Ant.* Asperges.

Gloria Patri et Filio et Spiritui Sancto.

Sicut erat in principio, et nunc, et semper, et in secula seculorum. Amen. *Repetatur sic,* Lavabis me.

Hæc antiphona prædicta dicatur in aspersione aquæ in omnibus dominicis per annum de quocunque fit servitium, et in dominica Passionis Domini, et in dominica Ramis Palmarum, cum Gloria Patri *et* Sicut erat, *præterquam a Pascha usque ad festum Sanctæ Trinitatis. Et in hoc tempore dicatur sequens antiphona.*

Vidi aquam egredientem de templo a latere dextro, alleluia.

Et omnes ad quos pervenit aqua ista salvi facti sunt et dicunt alleluia.

* Manual—tunc enim extra chorum benedicatur et post sextam aspergatur, more duplicis festi, licet duplex festum non fuerit.

† 1528, &c., add—in sede sua incipiens a majoribus.

‡ Manual—hinc inde.

Ps. Confitemini Domino quoniam bonus: quoniam in seculum misericordia ejus.

Deinde repetatur antiphona.

Versus. Gloria Patri et Filio et Spiritui Sancto. Sicut erat in principio, et nunc, et semper, et in secula seculorum. Amen.

Deinde repetatur sic Et omnes.

Hæc antiphona prædicta dicatur in aspersione aquæ in die Paschæ et omnibus dominicis a Pascha usque ad festum Trinitatis.

Post aquæ aspersionem dicat sacerdos hunc versum ad gradum chori.

V. Ostende nobis, Domine, misericordiam tuam: Et salutare tuum da nobis.

Non dicatur Dominus vobiscum, *sed tantum* Oremus.

Exaudi nos, Domine, sancte Pater, omnipotens æterne Deus, et mittere digneris sanctum angelum tuum de cælis, qui custodiat, foveat, protegat, visitet et defendat omnes habitantes in hoc habitaculo. Per Christum Dominum nostrum. Amen.

*Deinde eat processio hoc ordine. Imprimis procedat *minister virgam manu gestans locum faciens* processioni; deinde †puer in superpelliceo aquam benedictam gestans;† deinde accolitus crucem ferens; et post ipsum duo ceroferarii pariter incedentes; deinde thuribularius; post eum subdiaconus; deinde diaconus, omnes in albis cum amictibus induti, absque tunicis vel casulis; et post diaconum eat sacerdos in simili habitu cum capa serica: Deinde sequantur* (1517, &c., *pueri*) *et clerici de secunda forma, habitu non mutato, non bini, sed ex duabus partibus juxta ordinem quo disponuntur in choro. Et reliqui clerici de superiori gradu eodem ordine quo disponuntur in capitulo ‡per ordinem‡ quod in omnibus dominicis non duplicibus per totum annum observetur.*

Et exeat processio per ostium presbyterii septentrionale, circuiens presbyterium. Episcopus, si præsens fuerit, mitram

* 1528, &c.—Ministri virgam manu gestantes locum facientes.

† 1528, &c.—Pueri in superpelliceis gestantes.

‡ 1528, &c.—habitu non mutato, sed excellentiores sequentur per ordinem.

gerat et baculum in fine processionis. Sacerdos vero, sive episcopus præsens fuerit sive non, in anteriori parte procedat post suos ministros, et in eundo singula altaria aspergat. Tamen in duplicibus festis, quæ in dominica contingunt, in procedendo altaria non aspergat, sed eat post diaconum in habitu antedicto. Deinde ab australi parte ecclesiæ per fontes venientes procedant ad crucem, sacerdote cum suis ministris in medio stante ordine suo, ita quod puer deferens aquam et accolitus stent ad gradum ante crucem. Omnes autem clerici interesse possunt processioni totius anni, licet nullæ horæ diei præcedentis interfuerint.

Omnibus dominicis diebus per adventum ad processionem in eundo

Ant. Missus est angelus Gabriel a Deo in civitatem Nazareth ad virginem Mariam desponsatam Joseph, et dixit ad eam, Spiritus Sanctus superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi. Ideoque et quod nascetur ex te sanctum vocabitur Filius Dei. Dixit autem Maria, Ecce ancilla Domini; fiat mihi secundum verbum tuum, alleluia.

Edd. 1517, &c., add—*Cum vero pervenerit processio ante magnam crucem in ecclesia, ubi debet fieri statio, non dicatur antiphona de cruce usque ad inceptionem historiæ* Deus omnium; *sed statim post antiphonam vertat se sacerdos ad populum, et dicat in lingua materna sic:*

Oremus pro* ecclesia Romana et pro papa et archiepiscopis, et episcopis, et specialiter pro episcopo nostro N., et pro decano nostro vel rectore istius ecclesiæ (*scilicet in ecclesiis parochialibus*), et pro terra sancta, pro pace ecclesiæ et terræ, pro rege et regina et eorum liberis, *et cetera more solito.*

Deinde vertat se sacerdos, et dicatur iste psalmus Deus misereatur *ex utraque parte chori more solito sine nota, ex parte chori principali inceptus. Finito psalmo cum* Gloria Patri *et* Sicut erat, *sequatur* Kyrie eleison. Christe eleison. Kyrie eleison. Pater noster. *Deinde dicat sacerdos in audientia sed sine nota,* Et ne nos. Sed libera nos.

* 1544, &c.—Pro ecclesia Anglicana et pro rege nostro et archiepiscopis, &c.

Ostende nobis, Domine, misericordiam tuam: Et salutare tuum da nobis.

Sacerdotes tui induantur justitiam: Et sancti tui exultent.

Domine, salvum fac regem: Et exaudi nos in die qua invocaverimus te.

Salvum fac servum tuum: Deus meus, sperantem in te.

Salvum fac populum tuum: Et rege eos, et extolle illos usque in æternum.

Domine, fiat pax in virtute tua: Et abundantia in turribus tuis.

Domine, exaudi orationem meam: Et clamor meus ad te veniat.

Dominus vobiscum: Et cum spiritu tuo.

Oremus. Deus, qui caritatis dona per gratiam Sancti Spiritus tuorum cordibus fidelium infundis; da famulis et famulabus tuis, pro quibus tuam deprecamur clementiam, salutem mentis et corporis, ut te tota virtute diligant et quæ tibi placita sunt tota dilectione perficiant, et pacem tuam nostris concede temporibus. Per Christum Dominum nostrum.

Deinde conversus ad populum dicat sacerdos in lingua materna, Oremus pro animabus N et N, *more solito; et postea vertat se sacerdos, et dicatur iste psalmus* De profundis, *supradicto modo sine* Gloria Patri *et cum* Kyrie eleison. Christe eleison. Kyrie eleison. Pater noster. Et ne nos. Sed libera.

Requiem æternam dona eis, Domine: Et lux perpetua luceat eis.

A porta inferi: Erue, Domine, animas eorum.

Credo videre bona Domini: In terra viventium.

Dominus vobiscum: Et cum spiritu tuo.

Oremus. Absolve, quæsumus, Domine, animas famulorum tuorum pontificum et sacerdotum, et animas famulorum famularumque tuarum parentum, parochianorum, amicorum, benefactorum nostrorum, et animas omnium fidelium defunctorum ab omni vinculo delictorum, ut in resurrectionis gloria inter sanctos electos tuos resuscitati respirent. Per.

Requiescant in pace. Amen.

Hæ preces prædictæ dicuntur supradicto modo omnibus

dominicis per annum, sive de dominica fit servitium sive de aliquo sancto, nisi duplex festum fuerit, et nisi in sexta die a Nativitate Domini, et in die Sancti Silvestri, si in dominica evenerit, et nisi in dominica in Ramis Palmarum. Ita tamen quod in ecclesiis parochialibus non ad processionem, sed post evangelium et offertorium supradicto modo dicuntur ante aliquod altare in ecclesia vel in pulpito ad hoc constituto, cum psalmo De profundis, *cum versu et oratione* Absolve, quæsumus, Domine, *nisi in festis duplicibus et in sexta die a Nativitate Domini et in die Sancti Silvestri, quando in dominica evenerit, et nisi in dominica Palmarum, ut supra diximus.*

Finitis precibus intrent chorum.

In introitu chori vel citius cantor incipiat responsorium.

Lætentur cæli, exultet terra, jubilate montes laudem, quia Dominus noster veniet, Et pauperum suorum miserebitur. *Et dicatur cum versu vel sine versu* (1544, *pro dispositione cantoris*), *sed sine* Gloria, *quod per totum annum observetur quando responsorium dicitur* (1544, *et quando dicatur versus, cantetur a toto choro*).

V. Orietur in diebus ejus justitia et abundantia pacis. Et.

Deinde dicat sacerdos ad gradum chori V. Vox clamantis in deserto. *R.* Parate viam Domini; rectas facite semitas Dei nostri.

Non dicatur Dominus vobiscum, *sed tantum* Oremus.

Excita, Domine, potentiam tuam et veni, ut ab imminentibus peccatorum nostrorum periculis te mereamur protegente eripi, te liberante salvari, Qui vivis et regnas cum Deo Patre in unitate Spiritus Sancti Deus per omnia secula seculorum. Amen.

1517, &c., add—*Deinde eat sacerdos cum suis ministris in cimiterium canonicorum, aspergendo et orando pro defunctis, cum isto psalmo* De profundis, *et oratione,*

Deus, cujus miseratione animæ fidelium defunctorum requiescunt, animabus famulorum famularumque tuarum hic et ubique in Christo quiescentium da propitius suorum veniam peccatorum, ut a cunctis reatibus absolutæ tecum sine fine lætentur, Per eundem Christum Dominum nostrum. Amen. Requiescant in pace. Amen.

Iste modus et ordo processionis servetur generaliter omnibus dominicis non duplicibus per totum annum cum antiphonis, responsoriis, et versibus, et orationibus ipsis dominicis diversimode intitulatis. In dominicis tamen a LXX usque ad XL dicatur versus post antiphonam in ipsa statione ad gradum ante crucem a duobus clericis de secunda forma ad populum conversis, habitu non mutato. Similiter a dominica in octavis Paschæ usque ad proximam dominicam ante Ascensionem Domini dicatur versus a duobus clericis de secunda forma in superpelliceis ad populum conversis, ut supra.

[1528, &c., add—*In proxima dominica ante Ascensionem Domini dicatur versus a tribus de superiori gradu in pulpito ad populum conversis. Et si episcopus in hac dominica vel in quacunque alia officium exsequatur, ipse indutus capa serica cum mitra et baculo ac omnibus supradictis ministris ad benedictionem aquæ solet intrare; qui, dum fit benedictio salis et aquæ a sacerdote ut prædicitur ad hoc induto, in sedem se recipiat episcopalem, ibique post aspersionem principalis altaris a sacerdote factam, tam canonicos quam ceteros clericos ad sedem episcopalem accedentes modo et ordine prædicto aspergat, et tam versiculum quam orationem post antiphonam* Asperges me, *et post reversionem processionis in chorum dicat ubi debet; ipse similiter in dominicis per æstatem, si officium secutus sit missæ, vel cum oratio dicatur in statione ante crucem, sacerdos cum prædictis ad processionem vestitus, preces cum orationibus sequentibus easdem dicet more solito; et post reversionem in chorum, dum horæ tertiæ et sextæ cantatæ fuerint, pontifex induet se pro missa. Si vero episcopus exsecutor officii non fuerit, tunc in habitu clericali cum chirothecis tamen et baculo clericos, ut supra, aspergat; sed in processione cum capa serica cum mitra et baculo semper in fine procedat; et prædictus sacerdos hebdomadarius super omnia exsequatur, quæ ad processionem pertinent, loco et habitu consueto.*]

DOMINICA SECUNDA ADVENTUS.

Ad processionem Ant. Missus est angelus, *ut supra in prima dominica Adventus Domini.*

In introitu chori dicatur sequens responsorium.

Rex noster adveniet Christus, Quem Johannes prædicavit regem esse venturum. *V.* Ecce agnus Dei; ecce qui tollit peccata mundi.

V. Vox clamantis in deserto. *R.* Parate viam Domini, rectas facite semitas Dei nostri. Oremus.

Excita, quæsumus, Domine, corda nostra ad præparandas Unigeniti tui vias, ut per ejus adventum purificatis tibi mentibus servire mereamur. Qui tecum.

Dominica tertia Adventus.

Ad processionem Ant. Missus est angelus, *ut supra.*

In redeundo dicatur istud responsorium. Ecce radix Jesse ascendit in salutem populorum: ipsum gentes deprecabuntur. Et erit nomen ejus gloriosum.

V. Et erit justitia cingulum lumborum ejus, et fides cinctorium renum ejus. Et erit.

V. Vox clamantis in deserto. *R.* Parate viam Domini: rectas facite semitas Dei nostri. Oremus.

Oratio. Aurem tuam, quæsumus, Domine, precibus nostris accommoda, et mentis nostræ tenebras gratia tuæ visitationis illustra. Qui vivis.

Dominica quarta Adventus.

Ad processionem Ant. Missus est, *ut supra.* *In redeundo responsorium.* Montes Israel, ramos vestros expandite, et florete et fructus facite: Prope est ut veniat dies Domini. *V.* Rorate, cæli, desuper, et nubes pluant justum, aperiatur terra et germinet salvatorem. Prope est.

V. Vox clamantis in deserto. *R.* Parate viam. Oremus.

Oratio. Excita, quæsumus, Domine, potentiam tuam, et veni, et magna nobis virtute succurre; ut per auxilium gratiæ tuæ quod nostra peccata impediunt indulgentia tuæ propitiationis acceleret. Qui vivis et regnas.

In Vigilia Nativitatis Domini,

si dominica fuerit.

Ad processionem Ant. Missus est *et cetera ut in dominica præcedente.*

In die Nativitatis,

quacunque feria contigerit.

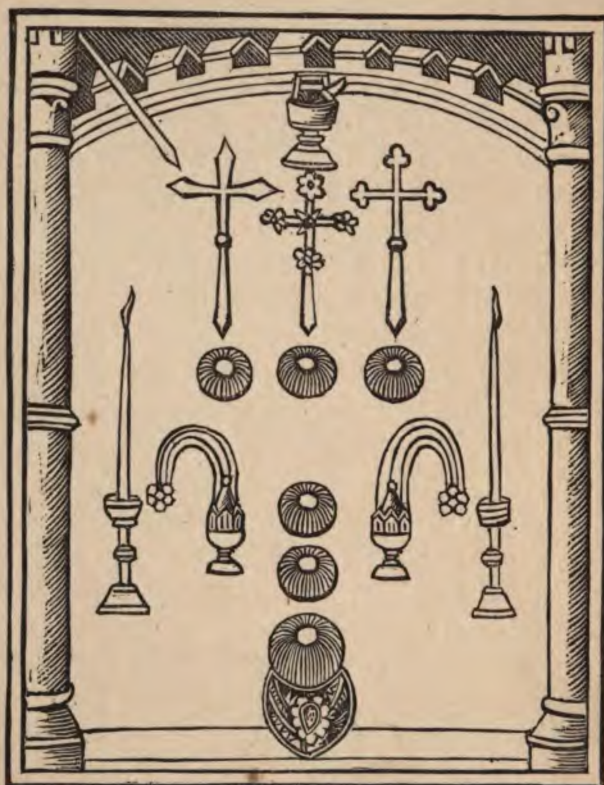
[1544, &c., insert—*Dum hora prima ante missam canitur, sex pueri, ad ministrandum vestiti, capas sericas in chorum deferant, quibus ceteri clerici ad processionem et ad missam, donec cantatur* Agnus Dei *et* Pax Domini *per totum chorum data fuerit, induantur, præter sacerdotem et ministros. Quod totiens fiat quotiens in festo duplici dominica videlicet, vel aliis festis, quando processio fiat causa festivitatis.*

Dicta tertia hora processio per medium chori exeat per ostium occidentale circumeundo chorum ut in omnibus aliis festis duplicibus per annum, quando non egredietur ecclesiam. Et sic eat processio circa claustrum hoc ordine. Imprimis sacristæ virgas in manibus gestantes; deinde puer cum aqua benedicta; deinde tres cruces a tribus accolitis deferentibus, albis cum amictibus indutis; deinde duo ceroferarii; deinde thuribularii in simili habitu; deinde subdiaconus et diaconus, dalmatica et tunica induti, textum uterque deferens; post diaconum eat sacerdos in alba cum amictu† in capa serica; choro itaque sequente in capis sericis, imprimis pueri, deinde clerici de secunda forma et clerici de superiori gradu juxta ordinem superius videlicet in prima dominica Adventus Domini prænotatum, videlicet excellentioribus personis subsequentibus, quod in omnibus festis duplicibus observetur in quibus fit processio; ita tamen quod in festis minoribus duplicibus non habentur nisi duæ cruces tantum.*

***1523, &c.—sexta.**

† 1528, &c., omit—cum amictu.

1528, &c., add—*Præterea in die Ascensionis Domini et in festo Corporis Christi præcedentibus vexillis per ordinem et capsula reliquiarum, quæ a duobus clericis de secunda forma in capis sericis deferatur inter subdiaconum et thuribularium, ut patet in pictura quæ sequitur.*

Ordo processionis in die Nativitatis Domini ante missam.

In eundo cantor incipiat responsorium.

Resp. Descendit de cælis missus ab arce patris, introivit per aurem virginis in regionem nostram indutus stola purpurea. Et exivit per auream portam, Lux et decus universæ Fabricæ mundi.

Tres clerici de superiori gradu in medio processionis in capis sericis simul cantent in eundo sequentem prosam.*

Felix Maria, mundi regina, te collaudant universa cælorum agmina, stellæ, mirandaque structura.

Chorus sic prosequatur.

V. Tanquam sponsus Dominus procedens de thalamo suo.

Clerici prosam. Familiam custodi, Christe, tuam, quam natus almâ de Maria redemisti morte tua, ut cognoscat te conditorem.

Chorus versum. Gloria Patri et Filio et Spiritui Sancto.

Item clerici prosam. Te laudant, alme rex, tellus, pontus, cæli sidera; *quæ in ipsa statione ab eisdem terminetur. Chorus post unumquemque versum, respondeat cantum prosæ† more solito,* A.†

Chorus, A.

V. Qui primus ad vota tuæ majestatis condens omnia, A.

V. Hodie natum ante secula, A.

V. Filium per virginis viscera, A.

V. Nasci mundo, A.

V. Voluisti, A.

V. Tua clementia, A.

V. Ut pelleres orbis crimina veniens lux aurea, A.

Chorus respondeat sic, dicens Fabricæ mundi.

In introitu chori dicatur hæc sequens antiphona, cantore incipiente.

Ant. Hodie Christus natus est, hodie Christus Salvator apparuit; Hodie in terra canunt angeli, lætantur archangeli, hodie exultent justi dicentes, Gloria in excelsis Deo, alleluia.

Si hæc antiphona non sufficiat ad introitum chori, tunc repetatur in prædicta antiphona Hodie in terra canunt angeli.

* MS. Bodl.—*Tres clerici de superiori gradu in capis sericis dicant prosam; ita tamen dum dicti clerici cantant versum, stent gradibus fixis una cum choro, et dum chorus prosequitur primum versum, procedant cum toto choro, quod etiam observetur per totum annum, quando versus in processione habentur.*

† 1528, &c.—super tres vocales A.E.O. quod in omnibus observetur. So also MS. Processional, B. Museum, Harleian 2942.

V. Benedictus qui venit in nomine Domini. *R.* Deus Dominus illuxit nobis.

Oratio. Concede, quæsumus, omnipotens Deus, ut nos Unigeniti tui nova per carnem nativitas liberet, quos sub peccati jugo vetusta servitus tenet. Per eundem.

Modus et ordo processionis hujus diei locum habet in omni duplici festo per totum annum, quod ex sollennitate sua processionem habet; excepto quod in aliis festis non dicatur prosa, excepta Purificatione. Si episcopus præsens fuerit, et exsequatur officium, in processione omnes diaconi et subdiaconi in simili habitu incedant. Sciendum est quod in omnibus majoribus festis duplicibus, tres accoliti in processione ante crucem ad tres cruces deferendas tunicis induantur, in quibus ad missam subsequentem ministrent. Principalis accolitus est ille videlicet in tabula dominicali notatus, vel per hebdomadam suam exsequatur officium, mediam crucem defert; secundus ex altera parte chori principalis, tertius ex ea parte quartus; primus crucem bajulat ex altera parte chori.

In die Nativitatis Domini post vesperas, finito primo Benedicamus *a duobus de secunda forma in superpelliceis conveniant omnes diaconi in capis sericis portantes cereos ardentes in manibus, et sic eat processio per medium chori ad altare sancti Stephani cantando hoc responsorium, diacono* incipiente.* Sancte Dei pretiose proto-martyr Stephane, qui virtute caritatis circumfultus undique Dominum pro inimico exorasti populo: Funde preces pro devoto nunc tibi collegio.

Tres simul diaconi dicant hunc versum. Ut tuo propitiatus interventu Dominus nos purgatos a peccatis jungat cæli civibus. Funde.

Omnes† diaconi dicant simul hanc prosam: Te mundi climata, proto-martyr, laudant omnia.

Chorus vel organa respondeant cantum prosæ super literam post unumquemque versum, A.

V. Qui primus ad martyrii gloriosa currens bravia, A.

* 1528, &c.—cantore.

† 1508—tres. MS. Harl. 2945 and other Edd.—omnes.

V. Hodie sacra plenus gratia, A.

V. Domini sequeris vestigia, A.

V. Quem videre, A.

V. Meruisti, A.

V. Patris in gloria, A.

V. Ut pelleres lapidantum crimina, supplicans de venia. A. Funde.

Ad hanc processionem non dicitur Gloria Patri; *sed dum prosa canitur, thurificet sacerdos altare, deinde imaginem sancti Stephani, et postea dicat modesta voce versiculum.* Gloria et honore coronasti eum, Domine.

Oremus. Da nobis, Domine, imitari quod colimus, ut discamus et inimicos diligere, quia ejus natalitia celebramus, qui novit etiam pro persecutoribus exorare Dominum, *et cetera. Chorus.* Amen.

In reditu dicatur aliqua antiphona de Sancta Maria vel responsorium:

Stirps Jesse virgam produxit, virgaque florem;
Et super hunc florem requiescit Spiritus almus.

V. Virgo Dei genitrix virga est, flos filius ejus. Et.

Non dicitur Gloria Patri, *sed sacerdos ad gradum chori dicat:*

V. Sponsus forma præ filiis hominum:

R. Diffusa est gratia in labiis tuis.

Or. Deus, qui salutis æternæ beatæ Mariæ virginitate fœcunda humano generi præmia præstitisti, tribue, quæsumus, ut ipsam pro nobis intercedere sentiamus, per quam meruimus auctorem vitæ suscipere, Dominum nostrum Jesum Christum Filium tuum. Qui tecum.

IN DIE SANCTI STEPHANI,
si dominica fuerit.

Eodem modo fiat processio, quo in ceteris diebus dominicis præter habitum, et excepto quod hac die tres diaconi prosam in eundo cantent in medio procedentes, quæ in ipsa statione ante crucem ab eisdem terminetur. Cetera ut supra. Resp. Sancte Dei pretiose. *V.* Ut tuo, *et percantetur a toto choro. Tres*

diaconi dicant prosam Te mundi. *Chorus* A, *et sic deinceps a toto choro.* Gloria Patri, *et dicatur hoc modo.* Gloria Patri et Filio et Spiritui Sancto. Funde preces.

In redeundo Ant. Hodie Christus natus.

V. Benedictus qui venit. *Oratio.* Concede, quæsumus, omnipotens Deus.

Simili modo de S. Johanne et de Innocentibus et de S. Thoma, si in dominica festum illorum evenerit, cum nono responsorio et versu et prosa et Gloria Patri; *et semper in redeundo usque ad Circumcisionem dicatur antiphona,* Hodie Christus *cum versiculo et oratione ut supra.*

In die Sancti Stephani ad secundas vesperas post memoriam de Nativitate conveniant omnes sacerdotes in capis sericis cum cereis ardentibus in manibus, et sic eat processio ad altare Apostolorum per medium chori cantando responsorium :

In medio ecclesiæ aperuit os ejus; Et implevit eum Dominus spiritu sapientiæ et intellectus. *V.** Misit Dominus manum suam et tetigit os meum. Et implevit.

Omnes † *sacerdotes simul dicant prosam.*

Prosa. Nascitur ex patre Zebedæo matre Maria, A.

V. Et volat ante alios in Domini theologia, A.

V. Nomine reque Dei gratia, A.

V. Asiana vincens gymnasia, A.

V. Vas pœnale, A.

V. Jus letale, A.

V. Pathmos exilia, A.

V. Vocatus Christi clementia senex ad convivia. Et implevit.

Ad hanc processionem non dicatur Gloria Patri; *sed dum prosa canitur, thurificet sacerdos altare, deinde imaginem Sancti Johannis, et dicat modesta voce.*

V. Valde honorandus est beatus Johannes.

R. Qui supra pectus Domini in cena recubuit.

Oratio. Ecclesiam tuam, quæsumus, Domine, benignus

* MS. Harl. 2945—Tres diaconi dicant versum, Misit, &c.

† 1508—Tres. MSS. and other Edd.—Omnes.

illustra, ut beati Johannis apostoli et evangelistæ illuminata doctrinis ad dona perveniat sempiterna. Per Christum Dominum.

In redeundo dicitur aliqua antiphona de sancta Maria vel responsorium Solem justitiæ—*quære in Nativitate ejusdem. Versus et oratio ut supra.*

In die Sancti Johannis Apostoli, *si dominica fuerit.*

Ad processionem eodem modo fiat ut in die sancti Stephani, excepto quod hac die tres sacerdotes in eundo dicant prosam in medio choro, quæ in ipsa statione ante crucem terminetur.

In eundo Resp. In medio. *V.* Misit Dominus. [1517—*Tres sacerdotes dicant prosam* Nascitur, *ut supra, et dicitur cum versu.*] Gloria Patri et Filio et Spiritui Sancto. Et implevit. *In introitu chori Ant.* Hodie Christus.

V. Benedictus qui venit. *Oratio ut supra.*

In die sancti Johannis ad vesperas post memoriam de sancto Stephano eat processio puerorum ad altare Sanctæ Trinitatis et Omnium Sanctorum, **quod dicatur* Salve*; *in capis et cereis ardentibus in manibus cantando, episcopo puerorum incipiente, hoc modo responsorium.*

Centum quadraginta quatuor millia qui empti sunt de terra; hi sunt qui cum mulieribus non sunt coinquinati, virgines enim permanserunt. Ideo regnant cum Deo, et Agnus Dei cum illis.

Tres pueri dicant hunc versum. Hi empti sunt ex omnibus, primitiæ Deo et Agno, et in ore eorum non est inventum mendacium. Ideo.

Omnes pueri dicant hanc prosam. Chorus post unumquemque versum respondeat cantum prosæ super ultimam literam.

V. Sedentem in supernæ majestatis arce, E.†

V. Adorant humiliter proclamantes ad te, E.†

V. Sancte, Sancte, Sancte, Sabaoth rex, E.†

V. Plena sunt omnia gloriæ tuæ, E.†

V. Cum illis undeviginti quinque, E.†

* 1517 omits. † MS. Bodl.—*O.*

V. Atque cum innocentissimo grege, E.*
V. Qui sine ulla sunt labe, E.*
V. Dicentes excelsa voce, E.*
V. Laus tibi sit, Domine, rex æternæ gloriæ, E.*
Ideo regnant.

Ad hanc prosam non dicatur Gloria Patri; *sed dum canitur, tunc episcopus puerorum thurificet altare: deinde imaginem Sanctæ Trinitatis, et postea dicat modesta voce versum.* Lætamini in Domino et exultate justi. *Resp*, Et gloriamini omnes recti corde.

Oratio. Deus, cujus hodierna die præconium Innocentes martyres non loquendo sed moriendo confessi sunt, omnia in nobis vitiorum mala mortifica; ut fidem tuam quam lingua nostra loquitur, etiam moribus vita fateatur. Qui cum Deo Patre et Spiritu Sancto vivis et regnas Deus. Per omnia secula seculorum. Amen.

In redeundo præcentor puerorum incipiat de sancta Maria. Resp. Felix namque. *Require in die Assumptionis beatæ Mariæ, et si necesse fuerit dicatur versus,* Ora pro populo, *et loco* Assumptionem *dicatur* sollennitatem,† *et sic processio chorum intret per ostium occidentale, ut supra: et omnes pueri ex utraque parte chori in superiori gradu se recipiant; et ab hac hora usque post processionem diei proximi succedentis nullus clericorum solet gradum superiorem ascendere, cujuscunque conditionis fuerit.*

Ad istam processionem pro dispositione puerorum scribuntur canonici ad ministrandum eisdem, majores ad thuribulandum et ad librum deferendum, minores ad candelabra deferenda.

Episcopus in sede sua dicat versum. Speciosus forma præ filiis hominum. *Resp.* Diffusa est. *Oratio.* Deus qui salutis æternæ, *quæ terminetur sic* Qui tecum vivit et regnat, *et cetera.* Pax vobis. Et cum spiritu tuo. *Sequatur* Benedicamus Domino, *a duobus vicariis vel a tribus extra regulam.*

* MS. Bodl.—*O.*

† 1528, &c.—Commemorationem.

Post hæc episcopus puerorum in sede sua benedicat populum in hunc modum. Cruciferarius accipiat baculum episcopi, conversus ad illum, et incipiat hanc antiphonam sequentem.

Ant. Princeps ecclesiæ, pastor ovilis, cunctam plebem tuam benedicere digneris. *Hic convertat se ad populum sic dicendo:* Cum mansuetudine et caritate humiliate vos ad benedictionem. *Chorus respondeat sic:* Deo gratias.

Deinde tradat baculum episcopo, et tunc episcopus puerorum primo signando se in fronte dicat: Adjutorium nostrum in nomine Domini. *Chorus respondeat sic:* Qui fecit cælum et terram.

Item episcopus signando se in pectore dicat sic: Sit nomen Domini benedictum. *R.* Ex hoc, nunc, et usque in seculum.

Deinde episcopus puerorum conversus ad clerum elevet brachium suum, et dicat hanc benedictionem: Crucis signo vos consigno. *Hic vertat se ad populum sic dicendo:* Nostra sit tuitio. *Deinde convertat se ad altare dicens:* Qui nos emit et redemit. *Postea ad seipsum reversus ponat manum super pectus suum dicendo:* suæ carnis pretio. *Chorus respondeat* Amen.

His itaque peractis incipiat episcopus puerorum completorium more solito, et post completorium dicat episcopus puerorum ad chorum conversus sub tono supradicto Adjutorium nostrum in nomine Domini *et* Sit nomen Domini. *Deinde dicat episcopus.* Benedicat vos omnipotens Deus, Pater et Filius et Spiritus Sanctus.

In die Sanctorum Innocentium,
si dominica fuerit.

Eodem modo processio fiat, ut in die sancti Stephani; excepto quod hac die tres pueri prosam in eundo dicant in medio procedentes, quæ in ipsa statione ante crucem ab eisdem terminetur.

In eundo Resp. Centum quadraginta. *V.* Hi empti. *Prosa.* Sedentem in supernæ. *Sequatur* Gloria Patri et Filio et Spiritui Sancto. Ideo.

In introitu chori de Nativitate, ut supra.

In die sanctorum Innocentium ad vesperas post memoriam de sancto Johanne accipiat cruciferarius baculum episcopi puerorum et cantet antiphonam Princeps ecclesiæ, *sicut ad primas vesperas. Similiter episcopus puerorum benedicat populum supradicto modo, et sic compleatur servitium hujus diei.*

**Deinde eat processio ad altare sancti Thomæ martyris, habitu non mutato, absque cereis in manibus, cantando responsorium, cantore incipiente, hoc modo:*

Jacet granum oppressum palea;
Justus cæsus pravorum framea,
Cælum domo commutans lutea.
V. Cadit custos vitis in vinea,
Dux in castris, cultor in area. Cælum.

Deinde dicatur prosa in superpelliceis ab omnibus qui voluerint, et chorus respondeat cantum prosæ super literam A.

Clangat pastor in tuba cornea, A.
V. Ut libera sit Christi vinea, A.
V. Quam assumpsit sub carnis trabea, A.
V. Liberavit cruce purpurea, A.
V. Adversatrix ovis erronea, A.
V. Fit pastoris cæde sanguinea, A.
V. Pavimenta Christi marmorea, A.
V. Sacro madent cruore rosea, A.
V. Martyr in te donatus laurea, A.
V. Velut granum purgatum palea, A.
V. In divina transfertur horrea. A. Cælum.

In hac processione non dicatur Gloria Patri, *sed dum canitur prosa, thurificet sacerdos altare, deinde imaginem sancti Thomæ, et postea dicat versum.*

Ora pro nobis, beate Thoma. *R.* Ut digni efficiamur promissionibus Christi.

Oratio. Deus, pro cujus ecclesia gloriosus pontifex Thomas gladiis impiorum occubuit; præsta, quæsumus, ut omnes qui ejus

* This and the Procession for S. Thomas' day are omitted in 1544 and later edd.

implorant auxilium, petitionis suæ salutarem consequantur effectum. Per Christum.

In revertendo dicatur antiphona vel responsorium de sancta Maria.

In die Sancti Thomæ Martyris,
si dominica fuerit.

Ad processionem ante missam fiat eodem modo et ordine quo in die sancti Stephani, excepto quod in hac die tres clerici de superiori gradu dicant prosam in medio processionis, quæ in ipsa statione ante crucem finietur.

In eundo dicatur Resp. Jacet granum. *V.* Cadit custos. *Prosa.* Clangat pastor, *et dicatur cum* Gloria Patri. Gloria Patri et Filio et Spiritui Sancto. Cælum.

In introitu chori de Nativitate ut supra.

Sexta die a Nativitate Domini,
si dominica fuerit.

Ad processionem Resp. Descendit. *V.* Tanquam sponsus *et cetera sine prosa cum* Gloria.

In redeundo de Nativitate ut supra.

In die Sancti Silvestri,
si dominica fuerit.

Resp. Christi miles.

In introitu chori de Nativitate ut supra.

In die Circumcisionis Domini,
si dominica fuerit.

Modus et ordo processionis fiat hac die, ut in die sancti Thomæ martyris. Dicatur responsorium sequens.

Resp. Verbum caro factum est, et habitavit in nobis: Cujus gloriam vidimus quasi Unigeniti a Patre, Plenum gratiæ et veritatis.

V. In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum. Cujus.

Tres clerici de superiori gradu in capis sericis in medio processionis dicant hanc prosam sequentem:

Quem æthera et terra atque mare non prævalent totum capere, E.

V. Asinæ præsepe infans implet, cælos regens, ubera sugens; E.

V. Factor matris factus hodie est de matre; E.

V. Creator seculorum creatus hodie, E.

V. Nascitur mundo oriens, Esaias quem vocavit Emanuel. Cujus. Gloria Patri. Plenum gratiæ.

In introitu chori dicatur responsorium sequens de sancta Maria.

Resp. Te laudant angeli, sancta Dei genitrix, quæ virum non cognovisti, et Dominum in tuo utero bajulasti, concepisti per aurem Dominum nostrum, Ut benedicta dicaris inter omnes mulieres. *Cum versu vel sine versu pro dispositione cantoris.*

V. Ipsum genuisti et in præsepe posuisti, quem adorat multitudo angelorum. Ut benedicta.

V. Post partum virgo. *Oratio.* Deus qui salutis, *ut supra in processione sancti Stephani.*

In Octavis Sancti Stephani et Johannis et Sanctorum Innocentium,

si dominica fuerit.

Fiat processio per omnia sicut in die præter habitum et sine prosis.

In introitu chori a Circumcisione usque ad Purificationem, et si LXX infra Purificationem evenerit, semper de sancta Maria dicatur hoc responsorium, Te laudant angeli, *ut supra in die Circumcisionis. Excipiuntur tamen dies Epiphaniæ et dominica infra octavas ejusdem et in octava, si in dominica evenerit.*

In Vigilia Epiphaniæ,

si in dominica evenerit.

Ad processionem in eundo dicatur responsorium Verbum caro *cum versu et cum* Gloria Patri, *sed sine prosa. In introitu chori de sancta Maria ut supra.*

IN DIE EPIPHANIÆ,
quacunque feria contigerit.

Modus et ordo fiat processionis per omnia sicut in die Nativitatis Domini præter prosam.

In eundo dicatur Resp. Tria sunt munera pretiosa, quæ obtulerunt magi Domino in die illa, et habent in se divina mysteria: In auro ut ostendatur regis potentia, in thure sacerdotem magnum considera, Et in myrrha Dominicam sepulturam.

V. Salutis nostræ auctorem magi venerati sunt in cunabulis, et de thesauris suis mysticas ei munerum species obtulerunt. In auro.

Sequitur aliud Resp. Reges Tharsis et insulæ munera offerent; Reges Arabum et Saba dona Domino Deo adducent. *V.* Et adorabunt eum omnes reges, omnes gentes servient ei. Reges.

In introitu chori dicatur responsorium sequens. In columbæ specie Spiritus Sanctus visus est; Paterna vox audita est, Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui: ipsum audite. *V.* Vox Domini super aquas. Deus majestatis intonuit, Dominus super aquas multas. Paterna.

V. Vox Domini super aquas. *Resp.* Dominus super aquas multas.

Oratio. Deus, qui hodierna die Unigenitum tuum gentibus stella duce revelasti, concede propitius, ut qui jam te ex fide cognovimus, usque ad contemplandam speciem tuæ celsitudinis perducamur, per eundem Christum Dominum nostrum. Amen.

DOMINICA INFRA OCTAVAS EPIPHANIÆ ET IN OCTAVA,
si dominica fuerit.

Ad processionem Resp. Tria sunt munera.

In introitu chori Resp. In columbæ specie.

V. Vox Domini. *Oratio.* Deus, qui hodierna.

DOMINICA PRIMA POST OCTAVAS EPIPHANIÆ,
et in omnibus dominicis abhinc usque ad LXX, quando de dominica agitur.

Modus et ordo processionis fiant ut in dominica prima Adventus Domini nostri Jesu Christi.

Ad processionem cantetur responsorium hoc modo quo sequitur.

Abscondi tanquam aurum peccata mea, et celavi in sinu meo iniquitatem meam. Miserere mei, Deus, secundum magnam misericordiam tuam.

V. Quoniam iniquitatem meam ego agnosco, et delictum meum contra me est semper. Tibi soli peccavi. Miserere. Gloria. Miserere.

In introitu chori usque ad Purificationem dicatur de sancta Maria Resp. Te laudant, *ut supra. Post Purificationem vero usque ad LXX dicatur in introitu chori* Ave regina cælorum *vel alia antiphona de sancta Maria cum hoc versu,* Post partum virgo inviolata permansisti. Oremus.

Oratio. Concede, quæsumus, misericors Deus, fragilitati nostræ præsidium, ut qui sanctæ Dei genitricis et virginis Mariæ commemorationem agimus, intercessionis ejus auxilio a nostris iniquitatibus resurgamus. Per eundem Christum Dominum nostrum. Amen.

Dominica in Septuagesima.

Ad processionem dicatur antiphona quæ sequitur. Ecce, carissimi, dies illa judicii magna et terribilis instat. Prætereunt dies nostri, et velociter advenit præclarus adventus Domini. Jam crebro sono nos hortatur et dicit, Priusquam ostium Paradisi claudatur, unusquisque vestrum cito properet, ut introiens in æternum cum Domino regnet. Præparate vosmet ipsos, Ut videatis immortalem sponsum et possideatis regna cælorum.

Duo clerici de secunda forma in statione ante crucem ad populum conversi, habitu non mutato, cantent versum:

Ecce mater nostra Hierusalem cum magno affectu clamat ad nos et dicit, Venite, filii mei dilectissimi, venite ad me; Ut videatis.

In introitu chori ante Purificationem dicatur responsorium Te laudant. *Si post, dicatur hoc responsorium sequens:*

Ubi est Abel frater tuus, dixit Dominus ad Cayn. Nescio, Domine: nunquid custos fratris mei sum ego? Et dixit ad eum,

Quid fecisti? Ecce vox sanguinis fratris tui Abel clamat ad me de terra.

V. Maledicta terra in opere tuo, quæ aperuit os suum, et suscepit sanguinem fratris tui de manu tua. Quid fecisti.

V. Domine, refugium factus es nobis. *Resp.* A generatione et progenie. Oremus.

Oratio. Preces populi tui, quæsumus, Domine, clementer exaudi; ut qui juste pro peccatis nostris affligimur, pro nominis tui gloria misericorditer liberemur. Per Christum.

DOMINICA IN SEXAGESIMA.

Ad processionem Ant. Ecce carissimi *ut supra.*

In introitu chori de sancta Maria, si LX ante Purificationem evenerit: si vero post Purificationem evenerit, responsorium:

Benedicens ergo Deus Noe ait, Nequaquam ultra maledicam terræ propter hominem. Ad imaginem quippe Dei factus est homo.

V. Hoc erit signum fœderis inter me et terram; arcum meum ponam in nubibus cæli. Ad imaginem.

V. Domine, refugium factus es nobis. *Resp.* A generatione et progenie. Oremus.

Oratio. Deus, qui conspicis quia ex nulla nostra actione confidimus, concede propitius ut contra omnia adversa doctoris gentium protectione muniamur. Per Christum Dominum nostrum. Amen.

DOMINICA IN QUINQUAGESIMA.

Ad processionem Ant. Ecce, carissimi.

In introitu chori de sancta Maria, si ante Purificationem evenerit, ut supra: si post, dicatur hoc responsorium:

Tentavit Deus Abraham, et dixit ad eum, Tolle filium tuum, quem diligis, Ysaac, et offeres illum mihi in holocaustum, Super unum montium quem dixero tibi. *V.* Immola Deo sacrificium laudis, et redde Altissimo vota tua. Super unum montium.

V. Domine, refugium factus es nobis. *Resp.* A generatione et progenie. Oremus.

Oratio. Preces nostras, quæsumus, Domine, clementer exaudi, atque a peccatorum nostrorum vinculis absolutos ab omni nos adversitate custodi. Per Christum Dominum nostrum. Amen.

Feria quarta in Capite Jejunii.

Post sextam imprimis fiat sermo ad populum si placuerit: deinde prosternant se clerici in choro, et dicant septem psalmos pœnitentiales cum Gloria Patri *et* Sicut erat, *et antiphona* Ne reminiscaris.

Excellentior vero sacerdos procedat indutus capa serica rubea cum aliis vestibus sacerdotalibus, cum diacono a dextris et subdiacono a sinistris, et ceteris ministris altaris, qui omnes sint albis cum amictibus induti, a vestibulo ad gradum altaris procedant, et ibi dicant septem psalmos pœnitentiales in prostratione videlicet Domine ne in furore, *et cetera. Require prædictos psalmos in fine libri.*

Ant. Ne reminiscaris, Domine, delicta nostra vel parentum nostrorum, neque vindictam sumas de peccatis nostris.

Et hæc omnia sine nota dicantur tam a sacerdote quam a toto choro. Deinde erigat se sacerdos cum diacono et subdiacono et cum puero librum sibi administrante, et stando conversus ad orientem dicat super populum cum nota hoc modo. Et ne nos inducas in tentationem. *Chorus respondeat.* Sed libera nos a malo.

Salvos fac servos tuos et ancillas tuas: Deus meus, sperantes in te.

Mitte eis, Domine, auxilium de sancto: Et de Sion tuere eos.

Convertere, Domine, usquequo: Et deprecabilis esto super servos tuos.

Adjuva nos, Deus salutaris noster: Et propter gloriam nominis tui, Domine, libera nos, et propitius esto peccatis nostris propter nomen tuum.

Domine, exaudi orationem meam: Et clamor meus ad te veniat.

Dominus vobiscum: Et cum spiritu tuo.

Oremus.

Oratio. Exaudi, Domine, preces nostras, et confitentium tibi parce peccatis, ut, quos conscientiæ reatus accusat, indulgentia tuæ miserationis absolvat. Per Christum. *R.* Amen.

Et omnes orationes dicantur cum Oremus *sub tono prædicto. Non dicatur* Dominus vobiscum *nisi ante primam orationem tantum, tamen aliæ orationes cum* Oremus.

Oratio. Adsit, quæsumus, Domine, famulis tuis inspiratio gratiæ salutaris; quæ corda eorum fletuum ubertate resolvat: sicque macerando conficiat, ut iracundiæ tuæ motus idonea satisfactione compescat. Per Christum Dominum nostrum. Amen.

Oremus.

Oratio. Da, quæsumus, Domine Deus noster, his famulis tuis continuam purgationis suæ observantiam pœnitendo agere: et ut hoc efficacius implere valeant, gratia eos tuæ visitationis præveniat et subsequatur. Per Christum.

Oremus.

Oratio. Præveniat hos famulos tuos, quæsumus, Domine, misericordia tua, ut omnes iniquitates eorum celeri indulgentia deleantur. Per Christum.

Oremus.

Oratio. Adesto, Domine, supplicationibus nostris: nec sit ab his famulis tuis clementiæ tuæ longinqua miseratio; sana vulnera, eorumque peccata remitte; ut nullis a te iniquitatibus separati, tibi, Domine, semper valeant adhærere. Per Christum.

Oremus.

Oratio. Domine Deus noster, qui offensione nostra non vinceris, sed satisfactione placaris; respice, quæsumus, super famulos tuos, qui se tibi graviter peccasse confitentur; tuum est enim absolutionem criminum dare, et veniam præstare peccantibus: qui dixisti, pœnitentiam te malle peccatorum quam mortem; concede ergo, Domine, his famulis tuis, ut tibi pœnitentiæ excubias celebrent, et correctis actibus suis conferri sibi a te sempiterna gaudia gratulentur. Per Christum.

Oremus.

Oratio. Deus, cujus indulgentia omnis homo indiget; memento famulorum famularumque tuarum: et quia lubrica terrena-

que corporis fragilitate nudati virtute in multis deliquerunt, quæsumus, ut des veniam confitentibus, parcas supplicibus; ut qui suis meritis accusantur, tua miseratione salventur. Per Christum.

Hic non dicatur Dominus vobiscum *neque* Oremus, *sed vertat se sacerdos ad populum et dicat super eos.*

Absolvimus vos vice beati Petri Apostolorum principis, cui collata est a Domino potestas ligandi atque solvendi, et quantum ad vos pertinet accusatio et ad nos remissio, sit vobis omnipotens Deus vita et salus et omnium peccatorum vestrorum pius indultor. Qui vivit et regnat cum Deo Patre, *et cetera.*

Deinde surgant omnes a prostratione osculantes formulas vel terram, sacerdote sic dicente Qui vivit et regnat.

Deinde accedat sacerdos ad altare cum suis ministris, et ibi super altare in dextera parte altaris ad orientem conversus, fiat benedictio cinerum, prius cineribus in pelvibus argenteis super altare positis.

Hic fiat benedictio Cinerum sine Dominus vobiscum *et sine* Oremus. *Hoc modo incipiat:*

Oratio. Omnipotens sempiterne Deus, qui misereris omnium et nihil odisti eorum quæ fecisti, dissimulans peccata hominum propter pœnitentiam; qui etiam subvenis in necessitate laborantibus; bene✠dicere et sancti✠ficare hos cineres dignare, quos causa humilitatis et sanctæ religionis ad emundanda delicta nostra super capita nostra more Ninevitarum ferre constituisti; et da per invocationem sancti tui nominis, ut omnes qui eos ad deprecandam misericordiam tuam super capita sua tulerint, a te mereantur omnium delictorum suorum veniam accipere, et hodie sic eorum inchoare sancta jejunia, ut in die resurrectionis purificatis mentibus ad sanctum mereantur accedere pascha, et in futuro perpetuam accipere gloriam. Per Dominum.

Hic aspergatur aqua benedicta super cineres. Deinde dicatur Dominus vobiscum *et* Oremus.

Oratio. Deus, qui non mortem sed pœnitentiam desideras peccatorum, fragilitatem conditionis humanæ benignissime respice; et hos cineres quos causa præferendæ humilitatis atque promerendæ veniæ capitibus nostris imponi decrevimus, bene✠dicere

pro tua pietate digneris: ut qui nos cineres esse monuisti, et ob pravitatis nostræ meritum in pulverem reversuros cognoscimus, peccatorum omnium veniam et præmia pœnitentibus repromissa misericorditer consequi mereamur. Per Dominum.

Postea distribuantur cineres. Exsecutor officii in sede episcopali ac duo clerici, excellentiores personæ, stolis amicti ex utraque parte chori in stallis suis quorumcunque venientium capita cineribus aspergent, sic dicendo: Memento, homo, quod cinis es et in cinerem reverteris: In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. Amen.

Et interim cantentur istæ antiphonæ.

Ant. Exaudi nos, Domine, quoniam benigna est misericordia tua: secundum multitudinem miserationum tuarum respice nos, Domine.

Ps. Salvum me fac, Deus: quoniam intraverunt aquæ usque ad animam meam.

Non dicatur nisi primus versus psalmi, sed statim sequatur Gloria Patri. *Deinde repetatur antiphona* Exaudi.

Alia antiphona. Juxta vestibulum et altare plorabunt sacerdotes et levitæ ministri Domini, et dicent, Parce Domine, parce populo tuo: et ne dissipes ora clamantium ad te, Domine.

Alia antiphona. Immutemur habitu in cinere et cilicio: jejunemus et ploremus ante Dominum: quia multum misericors est dimittere peccata nostra Deus noster.

Peracto officio, dicat sacerdos ad gradum chori sic: Dominus vobiscum. *Chorus.* Et cum spiritu tuo. *Sacerdos.* Oremus.

Oratio. Deus, qui juste irasceris et clementer ignoscis, afflicti populi tui lacrymas suscipe, et iram tuæ indignationis, quam juste meretur, propitiatus averte. Per Christum Dominum nostrum. Amen.

Oremus.

Oratio. Concede nobis, quæsumus, Domine, præsidia militiæ Christianæ sic sanctis inchoare jejuniis; ut contra spirituales nequitias pugnaturi, continentiæ muniamur auxiliis. Per Dominum nostrum Jesum *et cetera.*

His finitis eat processio per medium chori sine cruce cum

ceroferariis et thuribulario ad ostium occidentale, excellentioribus præcedentibus, præcedente vexillo cilicino. Deinde executor officii pœnitentes sigillatim per manus ejiciat per ministrationem alicujus sacerdotis de choro tradentis eos per manus dexteras eidem. Ipsi vero pœnitentes osculantes manum exsecutoris exeant: tamen si episcopus præsens fuerit, archidiaconus subministret ei dicto modo; et interim cantentur hæc duo responsoria cum suis versibus sine Gloria Patri, *cantore incipiente:*

Statio in die cinerum, dum episcopus ejiciat pœnitentes.

Resp. Ecce Adam quasi unus ex nobis factus est sciens bonum et malum: Videte ne forte sumat de ligno vitæ et vivat in æternum. *V.* Cherubin et flammeum gladium atque versatilem ad custodiendam viam ligni vitæ. Videte.

Resp. In sudore vultus tui vesceris pane tuo, dixit Dominus ad Adam. Cum operatus fueris terram, Non dabit fructus suos, sed spinas et tribulos germinabit tibi. *V.* Pro eo quod obedisti voci uxoris tuæ plusquam meæ, maledicta terra in opere tuo. Non dabit fructus.

Ejectis pœnitentibus claudatur ostium ecclesiæ, et redeat processio, more solito, cantore incipiente hoc modo:

Resp. Emendemus in melius quæ ignoranter peccavimus, ne subito præoccupati die mortis quæramus spatium pœnitentiæ et invenire non possimus. Attende, Domine, et miserere, quia peccavimus tibi. *V.* Peccavimus cum patribus nostris, injuste egimus, iniquitatem fecimus. Attende *sine* Gloria. *Non dicatur versus neque oratio, sed statim incipiatur missa a cantore.*

Dominica prima Quadragesimæ.

Ad processionem Ant. Cum venerimus ante conspectum Domini in die judicii, ubi assistent millia millium et decies centena millia angelorum, archangelorum, Cherubin et Seraphin, ubi sanctorum chori circum astabunt, patriarcharum, prophetarum, apostolorum et martyrum et omnia agmina sanctorum, ibi manifestabuntur abscondita cordium nostrorum: sed tu, Deus, piissime Pater, transfer a nobis illud damnationis judicium, quo sine fine punientur opera delinquentium, et concede cum electis tuis possidere æternitatis regnum.

In redeundo cantatur hoc responsorium sequens:

Resp. Ductus est Jesus in desertum a Spiritu, ut tentaretur a diabolo. Et accedens tentator dixit ei: Si filius Dei es, dic ut lapides isti panes fiant. *V.* Et cum jejunasset quadraginta diebus et quadraginta noctibus, postea esuriit. Et accedens.

V. Scuto circumdabit te veritas ejus. *R.* Non timebis a timore nocturno.

Oremus.

Oratio. Deus, qui ecclesiam tuam annua quadragesimali observatione purificas, præsta familiæ tuæ, ut quod a te obtinere abstinendo nititur, hoc bonis operibus exsequatur. Per Christum.

Feria quarta et sexta per totam Quadragesimam.

Sciendum est quod per totam XL., in omni feria quarta et sexta usque ad Cenam Domini fiat processio ad unum altare ecclesiæ per ordinem post nonam dictam ante inchoationem missæ, nisi festum IX. lectionum ibidem contigerit. Exeat itaque processio per ostium presbyterii boreale ad unum altare ex ejus latere, sacerdos vero cum suis ministris, albis cum amictibus indutis, sine cruce, choro sequente, habitu non mutato, cantando unum illorum responsoriorum per ordinem:

Resp. Afflicti pro peccatis nostris quotidie cum lacrimis expectemus finem nostrum; dolor cordis nostri ascendat ad te, Domine, Ut eruas nos a malis, quæ innovantur in nobis. *V.* Domine Deus Israel, exaudi preces nostras, auribus percipe dolorem cordis nostri. Ut eruas.

Resp. Emendemus in melius, *et cetera ut supra in statione cinerum.*

Aliud Resp. Paradisi portas aperiet nobis jejunii tempus, suscipiamus illud orantes et deprecantes Ut in die resurrectionis cum Domino gloriemur. *V.* Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis, commendemus nosmet ipsos in multa patientia. Ut in.

Aliud Resp. Scindite corda vestra et non vestimenta vestra: Et convertimini ad Dominum Deum, quia benignus et misericors est. *V.* Revertimini unusquisque a via sua mala et a pessimis cogitationibus suis. Et convertimini.

Aliud Resp. Abscondite eleemosynam in sinu pauperis, et ipsa orat pro nobis ad Dominum. Quia sicut aqua extinguit ignem, ita eleemosyna extinguit peccatum. *V.* Date eleemosynam, dicit Dominis, et ecce omnia munda sunt vobis. Quia.

Finito responsorio cum versu absque Gloria, *clerici eodem modo quo in processione ordinantur, prostrationem faciant; ita quod sacerdos ad gradum altaris cum diacono a dextris et subdiacono a sinistris et ceroferariis, cereis interim super altare dimissis, suam faciat prostrationem, cum dicitur sine nota:*

Kyrie eleison. Christe eleison. Kyrie eleison. Pater noster.

Deinde dicat sacerdos cum nota sic. Et ne nos inducas in tentationem. Sed libera nos a malo.

Ostende nobis, Domine, misericordiam tuam:
Et salutare tuum da nobis.
Peccavimus cum patribus nostris:
Injuste egimus, iniquitatem fecimus.
Domine, non secundum peccata nostra facias nobis:
Neque secundum iniquitates nostras retribuas nobis.
Ne memineris iniquitatum nostrarum antiquarum:
Cito anticipent nos misericordiæ tuæ, quia pauperes facti sumus nimis.
Adjuva nos, Deus salutaris noster:
Et propter gloriam nominis tui, Domine, libera nos.
Exaudi, Domine, vocem meam, qua clamavi ad te:
Miserere mei, et exaudi me.

Ps. Miserere mei Deus. *Totus psalmus dicatur sine nota, sed cum* Gloria Patri *et* Sicut erat, *alternando ex utraque parte chori. Quo finito, solus sacerdos se erigat dicendo cum nota sic:*

Versus. Exsurge, Domine, adjuva nos:
Et libera nos propter nomen tuum.
Domine Deus virtutum, converte nos:
Et ostende faciem tuam, et salvi erimus.
Domine, exaudi orationem meam:
Et clamor meus ad te veniat.

Dominus vobiscum: Et cum spiritu tuo.

Oremus. Preces nostras, quæsumus, Domine, clementer exaudi, ut qui juste pro peccatis nostris affligimur, pro tui nominis gloria misericorditer liberemur.

Et sic surgant omnes a prostratione osculando terram vel formulas, sacerdote sic dicente, Per Christum Dominum nostrum.

Finita oratione, duo clerici de secunda forma, habitu non mutato, dicant letaniam in revertendo, et dicatur usque ad prolationem Sancta Maria *coram altare, antequam processio procedat.*

Kyrie eleison. Christe eleison. Christe audi nos. Pater de cælis. Fili, redemptor. Spiritus Sancte, Deus. Sancta Trinitas. Sancta Maria, Ora pro nobis.

Et processio presbyterium circumeundo, chorum intret; et clerici prædicti prosequantur de ceteris ordinibus quantum sufficit iter, scilicet tres vel quatuor, et si tantum restat iter, sub tono prædicto, ita quod ad gradum chori finiatur sic:

Omnes sanctæ virgines, Orate pro nobis.

Omnes Sancti, Orate pro nobis.

Hic ordo letaniarum servetur in processionibus faciendis per totam XL., scilicet in quarta feria et sexta.

Feria quarta primæ hebdomadæ Quadragesimæ.

Sequitur letania.

Kyrie eleison. Christe eleison. Christe audi nos.
Pater de cælis Deus, miserere nobis.
Fili, redemptor mundi Deus, miserere nobis.
Spiritus Sancte, Deus, miserere nobis.
Sancta Trinitas, unus Deus, miserere nobis.
Sancta Maria, Ora.
Sancta Dei genitrix, Ora.
Sancta virgo virginum, Ora.
Sancte Michael, Ora.
Sancte Gabriel, Ora.
Sancte Raphael, Ora.
Omnes sancti angeli et archangeli, Orate.
Omnes sancti beatorum spirituum ordines, Orate.
Sancte Johannes Baptista, Ora.
Omnes sancti patriarchæ et prophetæ, Orate.
Sancte Petre, Ora.
Sancte Paule, Ora.
Sancte Andrea, Ora.
Omnes sancti apostoli et evangelistæ, Orate.
Omnes sancti discipuli Domini et innocentes, Orate.
Sancte Stephane, Ora.
Sancte Line, Ora.
Sancte Clete, Ora.
Omnes sancti martyres, Orate.
Sancte Silvester, Ora.

Sancte Leo, Ora.
Sancte Hieronyme, Ora.
Omnes sancti confessores, Orate.
Omnes sancti monachi et heremitæ, Orate.
Sancta Maria Magdalena, Ora.
Sancta Maria Ægyptiaca, Ora.
Sancta Margareta, Ora.
Omnes sanctæ virgines, Orate.
Omnes Sancti, Orate pro nobis.

FERIA SEXTA EJUSDEM HEBDOMADÆ.

Sancte Johannes, Ora.
Sancte Jacobe, Ora.
Sancte Thoma, Ora.
Omnes sancti apostoli et evangelistæ, Orate.
Omnes sancti discipuli Domini et innocentes, Orate.
Sancte Clemens, Ora.
Sancte Fabiane, Ora.
Sancte Sebastiane, Ora.
Omnes sancti martyres, Orate.
Sancte Augustine, Ora.
Sancte Isidore, Ora.
Sancte Juliane, Ora.
Omnes sancti confessores, Orate.
Omnes sancti monachi et heremitæ, Orate.
Sancta Scolastica, Ora.
Sancta Petronilla, Ora.
Sancta Genovefa, Ora.
Omnes sanctæ virgines, Orate.
Omnes Sancti, Orate pro nobis.

FERIA QUARTA SECUNDÆ HEBDOMADÆ.

Sancte Philippe, Ora.
Sancte Jacobe, Ora.
Sancte Matthæe,* Ora.
Omnes sancti apostoli et evangelistæ, Orate.

* 1517—Thadæe.

Omnes sancti discipuli Domini et innocentes, Orate.
Sancte Cosma, Ora.
Sancte Damiane, Ora.
Sancte Prime, Ora.
Omnes sancti martyres, Orate.
Sancte Gildarde, Ora.
Sancte Medarde, Ora.
Sancte Albine, Ora.
Omnes sancti confessores, Orate.
Omnes sancti monachi et heremitæ, Orate.
Sancta Praxedis, Ora.
Sancta Sotheris, Ora.
Sancta Prisca, Ora.
Omnes sanctæ virgines, Orate.
Omnes Sancti, Orate.

FERIA SEXTA EJUSDEM HEBDOMADÆ.

Sancte Bartholomæe, Ora.
Sancte Simon, Ora.
Sancte Thaddæe, Ora.
Omnes sancti apostoli et evangelistæ, Orate.
Omnes sancti discipuli Domini et innocentes, Orate.
Sancte Feliciane, Ora.
Sancte Dionysi cum sociis tuis, Ora.
Sancte Victor cum sociis tuis, Ora.
Omnes sancti martyres, Orate.
Sancte Eusebi, Ora.
Sancte Swithine, Ora.
Sancte Birine, Ora.
Omnes sancti confessores, Orate.
Omnes sancti monachi et heremitæ, Orate.
Sancta Tecla, Ora.
Sancta Affra, Ora.
Sancta Editha, Ora.
Omnes sanctæ virgines, Orate.
Omnes Sancti, Orate.

FERIA QUARTA TERTIÆ HEBDOMADÆ.

Sancte Matthia, Ora.
Sancte Barnaba, Ora.
Sancte Marce, Ora.
Omnes sancti apostoli et evangelistæ, Orate.
Omnes sancti discipuli Domini et innocentes, Orate.
Sancte Thoma,* Ora.
Sancte Corneli, Ora.
Sancte Cypriane, Ora.
Omnes sancti martyres, Orate.
Sancte Gregori, Ora.
Sancte Augustine, Ora.
Sancte Ambrosi, Ora.
Omnes sancti confessores, Orate.
Omnes sancti monachi et heremitæ, Orate.
Sancta Felicitas, Ora.
Sancta Perpetua, Ora.
Sancta Columba, Ora.
Omnes sanctæ virgines, Orate.
Omnes Sancti, Orate.

FERIA SEXTA EJUSDEM HEBDOMADÆ.

Sancte Petre, Ora.
Sancte Paule, Ora.
Sancte Andrea, Ora.
Omnes sancti apostoli et evangelistæ, Orate.
Omnes sancti discipuli Domini et innocentes, Orate.
Sancte Johannes, Ora.
Sancte Kenelme, Ora.
Sancte Oswalde, Ora.
Omnes sancti martyres, Orate.
Sancte Remigi, Ora.
Sancte Donatiane, Ora.
Sancte Eligi, Ora.

* *i.e.* Cantuariensis, erased in 1528; 1544, &c., Georgi.

Omnes sancti confessores, Orate.
Omnes sancti monachi et heremitæ, Orate.
Sancta Christina, Ora.
Sancta Eulalia, Ora.
Sancta Euphemia, Ora.
Omnes sanctæ virgines, Orate.
Omnes Sancti, Orate.

Feria quarta quartæ hebdomadæ.

Sancte Johannes, Ora.
Sancte Jacobe, Ora.
Sancte Thoma, Ora.
Omnes sancti apostoli et evangelistæ, Orate.
Omnes sancti discipuli Domini et innocentes, Orate.
Sancte Laurenti, Ora.
Sancte Tiburti, Ora.
Sancte Valeriane, Ora.
Omnes sancti martyres, Orate.
Sancte Dunstane, Ora.
Sancte Edmunde, Ora.
Sancte Leonarde, Ora.
Omnes sancti confessores, Orate.
Omnes sancti monachi et heremitæ, Orate.
Sancta Katharina, Ora.
Sancta Cæcilia, Ora.
Sancta Anastasia, Ora.
Omnes sanctæ virgines, Orate.
Omnes Sancti, Orate.

Feria sexta ejusdem hebdomadæ.

Sancte Philippe, Ora.
Sancte Jacobe, Ora.
Sancte Matthæe, Ora.
Omnes sancti apostoli et evangelistæ, Orate.
Omnes sancti discipuli Domini et innocentes, Orate.
Sancte Vincenti, Ora.

Sancte Gereon cum sociis tuis, Ora.
Sancte Maurici cum sociis tuis, Ora.
Omnes sancti martyres, Orate.
Sancte Nicolae, Ora.
Sancte Ricarde, Ora.
Sancte Machute, Ora.
Omnes sancti confessores, Orate.
Omnes sancti monachi et heremitæ, Orate.
Sancta Agnes, Ora.
Sancta Juliana, Ora.
Sancta Cuthburga, Ora.
Omnes sanctæ virgines, Orate.
Omnes Sancti, Orate.

Feria quarta quintæ hebdomadæ.

Sancte Bartholomæe, Ora.
Sancte Simon, Ora.
Sancte Thaddæe, Ora.
Omnes sancti apostoli et evangelistæ, Orate.
Omnes sancti discipuli Domini et innocentes, Orate.
Sancte Albane, Ora.
Sancte Hippolyte cum sociis tuis, Ora.
Sancte Luciane* cum sociis tuis, Ora.
Omnes sancti martyres, Orate.
Sancte Sanson, Ora.
Sancte Placide, Ora.
Sancte Columbane, Ora.
Omnes sancti confessores, Orate.
Omnes sancti monachi et heremitæ, Orate.
Sancta Felicula, Ora.
Sancta Susanna, Ora.
Sancta Brigida, Ora.
Omnes sanctæ virgines, Orate.
Omnes Sancti, Orate.

* 1544, &c.—Juliane.

Feria sexta ejusdem hebdomadæ.

Sancte Matthia, Ora.
Sancte Barnaba, Ora.
Sancte Marce, Ora.
Omnes sancti apostoli et evangelistæ, Orate pro nobis.
Omnes sancti discipuli Domini et innocentes, Orate pro nobis.
Sancte Gervasi, Ora.
Sancte Prothasi, Ora.
Sancte Timothee, Ora.
Omnes sancti martyres, Orate.
Sancte Benedicte, Ora.
Sancte Maure, Ora.
Sancte Egidi, Ora.
Omnes sancti confessores, Orate.
Omnes sancti monachi et heremitæ, Orate.
Sancta Scolastica, Ora.
Sancta Sabina, Ora.
Sancta Justina, Ora.
Omnes Sancti, Orate.

Feria quarta sextæ hebdomadæ.

Sancte Petre, Ora.
Sancte Paule, Ora.
Sancte Andrea, Ora.
Omnes sancti apostoli et evangelistæ, Orate.
Omnes sancti discipuli Domini et innocentes, Orate.
Sancte Quintine, Ora.
Sancte Bonifaci cum sociis tuis, Ora.
Sancte Kiliane, cum sociis tuis, Ora.
Omnes sancti martyres, Orate.
Sancte Brici, Ora.
Sancte Amande, Cra.
Sancte Cuthberte, Ora.
Omnes sancti confessores, Orate.
Omnes sancti monachi et heremitæ, Orate.

Sancta Margareta, Ora.
Sancta Walburgis, Ora.
Sancta Rhadegundis, Ora.
Omnes sanctæ virgines, Orate.
Omnes Sancti, Orate.

Non sequatur versiculus, neque oratio, sed sacerdos cum suis ministris abscedat, et statim a cantore incipiatur officium missæ, et præcedat crux lignea absque imagine crucifixi.

1517 adds—*Dominica secunda Quadragesimæ et in omnibus dominicis per totam XL., excepta prima dominica, deferatur crux lignea ante processionem sine imagine crucifixi, quando de dominica agitur. In omnibus aliis processionibus in XL. contingentibus ordinetur ut in alio tempore.*

Dominica secunda Quadragesimæ.

Ad processionem. Ant. Cum venerimus, *ut supra.*

In introitu chori dicatur hoc responsorium sequens.

Resp. Minor sum cunctis miserationibus tuis, Domine Abraham; in baculo meo transivi Jordanem istum, et nunc cum duabus turmis regredior. Libera me, Domine, de manibus Esau, quia valde contremit cor meum illum timens. *V.* Tu locutus es, quod mihi benefaceres et dilatares semen meum, sicut arenam maris. Libera.

V. Scuto circumdabit te veritas ejus.

R. Non timebis a timore nocturno.

Oratio. Deus, qui conspicis omni nos virtute destitui, interius exteriusque custodi, ut ab omnibus adversitatibus muniamur in corpore, et a pravis cogitationibus mundemur in mente. Per Christum Dominum nostrum. Amen.

Dominica tertia Quadragesimæ.

Ad processionem. Ant. In die quando venerit Dominus ad judicium in majestate judicare seculum, astabunt ante illum omnia agmina virtutum cælestium, sanctorum chori patriarcharum et prophetarum, gloria apostolorum, numerus martyrum, confess-

orum atque virginum; ibi assistent omnes populi ante tantam majestatem Domini nimium perterriti; dies illa, dies iræ, dies tribulationis, dies miseriæ et vindictæ, dies tubæ et clangoris, dies nubis et caliginis, dies illa nimium erit impiis amara. O quam felices erunt illi, qui vocem Domini meruerint audire: Venite, benedicti Patris mei, percipite regnum, quod vobis præparatum est ab origine mundi.

In introitu chori dicatur hoc responsorium sequens.

Resp. Loquens Joseph fratribus suis dixit: Pax vobis; nolite timere, pro salute enim vestra misit me Dominus ante vos. *V.* Elevavitque vocem cum fletu, quam audierunt Ægyptii omnisque domus Pharaonis: et dixit fratribus suis. Pax.

V. Scuto circumdabit te veritas ejus. *Resp.* Non timebis a timore nocturno.

Oremus.

Oratio. Quæsumus, omnipotens Deus, vota humilium respice, atque ad defensionem nostram dexteram tuæ majestatis extende. Per Christum Dominum nostrum. Amen.

Dominica mediæ Quadragesimæ.

Ad processionem. Ant. In die quando, *ut supra.*

In redeundo cantatur Resp. Audi, Israel, præcepta Domini, et ea in corde tuo quasi in libro scribe, Et dabo tibi terram fluentem lac et mel. *V.* Observa igitur, et audi vocem meam et inimicus ero inimicis tuis. Et dabo.

V. Scuto circumdabit te veritas ejus. *R.* Non timebis a timore nocturno.

Oremus.

Oratio. Concede, quæsumus, omnipotens Deus, ut qui ex merito nostræ actionis affligimur, tuæ gratiæ consolatione respiremus. Per Christum Dominum nostrum. Amen.

Dominica in Passione Domini.

Ad processionem Resp. Circumdederunt me viri mendaces, sine causa flagellis ceciderunt me. Sed tu, Domine, defensor vin-

dica me. *V.* Quoniam tribulatio proxima est, et non est qui adjuvet. Sed tu. *Non dicatur* Gloria Patri. *Si necesse fuerit repetatur responsorium cum versu.*

In introitu chori Resp. In proximo est tribulatio mea, Domine, non est qui adjuvet, ut fodiant manus meas et pedes meos: libera me de ore leonis, Ut enarrem nomen tuum fratribus meis. *V.* Erue a framea, Deus, animam meam et de manu canis unicam meam. Ut.

V. Eripe me de inimicis meis, Deus meus. *Resp.* Et ab insurgentibus in me libera me.

Oremus.

Oratio. Omnipotens Deus, familiam tuam propitius respice, ut te largiente regatur in corpore, et te servante custodiatur in mente. Per Christum.

Dominica in Ramis Palmarum.

Post aquæ benedictæ aspersionem legatur hæc lectio ante gradum altaris ab accolito alba induto et hoc ex parte australi super flores et frondes cum titulo suo hoc modo:

Lectio libri Exodi xv.

In diebus illis, Venerunt filii Israel, in Helim, ubi erant fontes aquarum duodecim et septuaginta palmæ: et castrametati sunt juxta aquas. Profectique sunt de Helim, et venit omnis multitudo filiorum Israel in desertum Sin, quod est inter Helim et Sinai, quintadecima die mensis secundi, postquam egressi sunt de terra Ægypti. Et murmuravit omnis congregatio filiorum Israel contra Moysen et Aaron in solitudine. Dixeruntque ad eos filii Israel: Utinam mortui essemus per manum Domini in terra Ægypti, quando sedebamus super ollas carnium, et comedebamus panem in saturitate: cur induxistis nos in desertum istud, ut occideretis omnem multitudinem fame? Dixit autem Dominus ad Moysen; Ecce ego pluam vobis panes de cælo: egrediatur populus, et colligat quæ sufficiunt per singulos dies: ut tentem eum, utrum ambulet in lege mea, an non. Die autem sexta parent quod inferant: et sit duplum quam colligere solebant per singulos dies. Dixeruntque Moyses et Aaron ad omnes filios Israel;

Vespere scietis quod Dominus eduxerit vos de terra Ægypti: et mane videbitis gloriam Domini: audivi enim murmur vestrum contra Dominum: nos vero quid sumus, quia mussitastis contra nos? Et ait Moyses; Dabit vobis Dominus vespere carnes edere, et mane panes in saturitate: eo quod audierit murmurationes vestras quibus murmurati estis contra eum; nos enim quid sumus? nec contra nos est murmur vestrum, sed contra Dominum. Dixitque Moyses ad Aaron; Dic universæ congregationi filiorum Israel: Accedite coram Domino: audivit enim murmur vestrum. Cumque loqueretur Aaron ad omnem cœtum filiorum Israel, respexerunt ad solitudinem: et ecce gloria Domini apparuit in nube.

[1517—*Sintque ministri processionis albis cum amictibus induti tantum sine tunicis vel casulis: exsecutor tamen officii in capa rubea serica, choro itaque sequente, habitu non mutato.*

Deinde, accepta statim benedictione, legatur evangelium super lectrinum, ubi leguntur evangelia [1517—*a diacono*] *ad boreale* converso more simplicis festi post acceptam benedictionem cum* Dominus vobiscum.

Evangelium secundum Johannem xii.

In illo tempore, Turba multa, quæ venerat ad diem festum, cum audissent quia venit Jesus Hierosolymam, acceperunt ramos palmarum, et processerunt obviam ei, et clamabant: Hosanna, benedictus qui venit in nomine Domini, Rex Israel. Et invenit Jesus asellum, et sedit super eum, sicut scriptum est; Noli timere, filia Sion: ecce rex tuus venit tibi mansuetus, sedens super pullum asinæ. Hæc non cognoverunt discipuli ejus primum: sed quando glorificatus est Jesus, tunc recordati sunt quia hæc erant scripta de eo: et hæc fecerunt ei. Testimonium ergo perhibebat turba, quæ erat cum eo quando Lazarum vocavit de monumento, et suscitavit eum a mortuis. Propterea et obviam venit ei turba: quia audierant eum fecisse hoc signum. Pharisæi ergo dixerunt ad semetipsos; Videtis quia nihil proficimus? ecce mundus totus post eum abiit.

* 1517—ad orientem.

Statio dum benedicuntur rami in dominica Ramis Palmarum.

Finito Evangelio, statim exsecutor officii in gradu tertio ad altare positis prius ramis cum frondibus coram altari pro clericis, pro aliis vero super gradum prædictum in parte australi.

Sequatur benedictio florum et frondium a sacerdote induto capa serica rubea super gradum altaris ad austrum converso ita dicente.*

Exorcizo te, creatura florum vel frondium; in nomine Dei ✠ Patris omnipotentis, et in nomine Jesu Christi ✠ Filii ejus Domini nostri, et in virtute ✠ Spiritus Sancti: proinde omnis virtus

* 1517—orientem.

adversarii, omnis exercitus diaboli, omnis potestas inimici, omnis incursio dæmonum, eradicare et explantare ab hac creatura florum vel frondium; ut ad Dei gratiam festinantium vestigia non sequaris. Per eum qui venturus est judicare vivos et mortuos et seculum per ignem. *Chorus.* Amen.

Deinde dicantur omnes orationes sine Dominus vobiscum, *sed tantum cum* Oremus.

Oratio. Omnipotens sempiterne Deus, qui in diluvii effusione Noe famulo tuo per os columbæ gestantis ramum olivæ pacem terris redditam nuntiasti, te supplices deprecamur; ut hanc creaturam florum spatulasque palmarum seu frondes arborum, quas ante conspectum gloriæ tuæ offerimus, veritas tua sancti✠ficet, ut devotus populus in manibus suscipiens eas, bene✠dictionis tuæ gratiam consequi mereatur. *Et dicantur et terminentur omnes orationes sub tono isto, legendo hoc modo* Per Christum Dominum nostrum. *Chorus.* Amen.

Et omnes orationes dicantur cum Oremus *sub tono supradicto.*

Oratio. Deus, cujus Filius pro salute generis humani de cælo descendit ad terras; et appropinquante hora passionis suæ Hierosolymam in asino sedens venire et a turbis rex appellari ac laudari voluit; auge fidem in te sperantium, et supplicum preces clementer exaudi. Veniat super nos, quæsumus, Domine, benedictio tua; et hos palmarum ceterarumque arborum ramos bene✠dicere dignare; ut omnes qui eos laturi sunt, benedictionis tuæ dono repleantur. Concede ergo, Domine, ut sicut Hebræorum pueri Hosanna in excelsis clamantes eidem Filio tuo Domino nostro Jesu Christo cum ramis palmarum occurrerunt; nos ita arborum ramos gestantes, cum bonis operibus occurramus obviam Christo, et perveniamus ad gaudium sempiternum. Per eundem Christum Dominum nostrum.

Oremus.

Oratio. Deus, qui dispersa congregas et congregata conservas; qui populis obviam Christo Jesu ramos palmarum portantibus benedixisti; bene✠dic etiam et hos ramos palmarum ceterarumque arborum, quos tui famuli ad nominis tui benedictionem

fideliter suscipiunt: ut in quemcunque locum introducti fuerint, tuam benedictionem habitatores illius loci omnes consequantur: ita ut omni adversa valitudine effugata, dextera tua protegat quos redemit. Per eundem Dominum.

Hic aspergatur aqua benedicta super flores et frondes et thurificentur. Deinde dicatur Dominus vobiscum *cum* Oremus.

Oratio. Domine Jesu Christe, mundi conditor et redemptor, qui nostræ liberationis et sanationis gratia ex summa cæli arce descendere, carnem sumere, et passionem subire dignatus es; quique sponte propria loco ejusdem passionis appropinquans, a turbis cum ramis palmarum obviantibus benedici, laudari, et rex benedictus in nomine Domini veniens clara voce appellari voluisti; tu nunc nostræ confessionis laudationem acceptare; et hos palmarum ceterarumque arborum ac florum ramos bene✠dicere et sancti✠ficare digneris; ut quicunque in tuæ virtutis obsequio exinde aliquid tulerit, cælesti benedictione sanctificatus, peccatorum remissionem et vitæ æternæ præmia percipere mereatur. Per te, Jesu Christe salvator; qui cum Patre et Spiritu Sancto vivis et regnas Deus per omnia secula seculorum. *R.* Amen.

His itaque peractis statim distribuantur palmæ; et interim cantentur hæ sequentes antiphonæ, cantore incipiente antiphonam hoc modo:

Ant. Pueri Hebræorum tollentes ramos olivarum obviaverunt Domino clamantes et dicentes. Hosanna in excelsis.

Sequitur alius cantus.

Ant. Pueri Hebræorum vestimenta prosternebant in via, et clamabant dicentes, Hosanna filio David, Benedictus qui venit in nomine Domini.

Deinde per medium chori et ecclesiæ exeat processio per ostium chori occidentale usque ad locum primæ stationis, videlicet ante crucem in septentrionali cimiterio, præcedente cruce sine imagine, ut in aliis dominicis Quadragesimæ, episcopo vel excellentiore sacerdote exsequente officium processionis, sintque ministri processionis albis cum amictibus induti absque tunicis vel casulis: ita tamen quod exsecutor officii processionis eat in capa

*serica rubea, choro itaque sequente habitu non mutato. Si tamen assit episcopus, mitram gerat et baculum in fine processionis.**

In eundo cantor incipiat hanc antiphonam sequentem:

Prima autem azimorum accesserunt discipuli ad Jesum dicentes; Ubi vis paremus tibi comedere pascha? At Jesus dixit eis; Ite in civitatem ad quendam, et dicite ei; Magister dicit, Tempus meum prope est, apud te facio pascha cum discipulis meis. Et fecerunt discipuli sicut præceperat eis Dominus, et paraverunt pascha.

Unde† hæc antiphona canitur cum sequentibus, exeat processio per ostium occidentale et sic circa claustrum, et ita per portam canonicorum usque ad locum primæ stationis, quæ fit ex parte ecclesiæ boreali in extrema parte orientalis cimiterii laicorum, ubi legetur Evangelium modo quo sequitur.‡

Cum appropinquaret Dominus Hierosolymam misit duos ex discipulis suis dicens; Ite in castellum quod est contra vos, et invenietis pullum asinæ alligatum, super quem nullus hominum sedit, solvite et adducite mihi; siquis vos interrogaverit, dicite, Opus Domini est. Solventes adduxerunt ad Jesum, et imposuerunt illi vestimenta, et sedit super eum. Alii prosternebant vestimenta sua in via, alii ramos de arboribus exsternebant. Et qui sequebantur clamabant; Hosanna, Benedictus qui venit in nomine Domini; benedictum regnum patris nostri David: Hosanna in excelsis: miserere nobis, fili David.

Si autem non sufficiant hæ duæ antiphonæ usque ad locum primæ stationis, tunc dicantur hæ antiphonæ sequentes:

* For all this rubric, 1528, &c., have—*Dum distribuuntur rami, præparetur feretrum cum reliquiis in quo corpus Christi dependeat, et ad locum primæ stationis a duobus clericis de secunda forma non tamen processionem sequendo, sed ad locum primæ stationis obviam veniendo, habitu non mutato deferatur lumen in laterna, præcedente tamen cruce et duobus vexillis præcedentibus: deinde exeat processio ad locum primæ stationis; sintque ministri processionis albis cum amictibus absque tunicis vel casulis: ita tamen quod sacerdos eat in capa serica rubea ut supra, choro itaque sequente habitu non mutato.*

† 1517—Unde cum hæc, &c. 1544, &c.—Cum autem.

‡ So 1517; but 1508, &c.—in extrema parte orientalis. Tunc laicorum legetur Evangelium. 1528—leaf wanting.

Ant. Cum audisset populus quia venit Jesus Hierosolymam, acceperunt ramos palmarum, et exierunt ei obviam, et clamabant pueri dicentes; Hic est qui venturus erat pro salute mundi: Hic est salus nostra, redemptio Israel; quantus est iste cui throni et dominationes occurrunt. Noli timere, filia Sion, ecce Rex tuus venit sedens super pullum asinæ, sicut scriptum est; Salve, Rex fabricator mundi, qui venisti redimere nos.

Sequitur alia antiphona. Ante sex dies sollennitatis Paschæ, quando venit Dominus in civitatem Hierusalem, occurrerunt ei pueri, et in manibus portabant ramos palmarum, et clamabant voce magna dicentes, Hosanna in excelsis.

Item alia antiphona. Ante sex dies passionis, venit Dominus in civitatem Hierusalem, et occurrerunt ei pueri, et in manibus portabant ramos palmarum, et clamabant voce magna dicentes; Hosanna in excelsis. Benedictus qui venisti multitudine misericordiæ tuæ. Hosanna in excelsis.

Hic fiat prima statio ex parte ecclesiæ boreali in extrema parte orientali, et legatur Evangelium, Cum appropinquasset, *ab ipso diacono induto ad processionem non juxta crucem, sed ante sacerdotem loco parumper secus stationem illius diaconi mutato, ab ipso diacono ad boreale* converso. Et legatur more simplicis festi ix. lectionum post acceptam benedictionem cum* Dominus vobiscum *et* Gloria tibi, Domine.

Et tunc feretrum cum reliquiis præparatum in quo †Christi corpus† in pyxide dependeat, obviam veniendo ad locum primæ stationis, a duobus clericis de secunda forma deferatur habitu non mutato, ut supra; et in fine Evangelii ad hæc verba, Benedictus qui venit in nomine Domini, *primo se ostendant.*

Evangelium secundum Matthæum xxi. 1-9.

In illo tempore, Cum appropinquasset Jesus Hierosolymam, et venisset Bethphage ad montem Oliveti, tunc misit duos discipulos dicens eis; Ite in castellum, quod contra vos est, et statim invenietis asinam alligatam et pullum cum ea; solvite, et adducite mihi. Et si quis vobis aliquid dixerit, dicite quia

* 1517—orientem. † 1517—Christus.

Dominus his opus habet; et confestim dimittet eos. Hoc autem totum factum est, ut adimpleretur quod dictum est per prophetam dicentem: Dicite filiæ Sion, Ecce rex tuus venit tibi mansuetus, sedens super asinam et pullum filium subjugalis. Euntes autem discipuli fecerunt, sicut illis præcepit Jesus. Et adduxerunt asinam et pullum, et imposuerunt super eos vestimenta sua, et eum desuper sedere fecerunt. Plurima autem turba straverunt vestimenta sua in via. Alii autem cædebant ramos de arboribus, et sternebant in via. Turbæ autem, quæ præcedebant et subsequebantur, clamabant dicentes: Hosanna filio David, Benedictus qui venit in nomine Domini.

**Finito evangelio, unus puer ad modum prophetæ indutus, stans in aliquo eminenti loco, cantet lectionem propheticam modo quo sequitur:*

Hierusalem, respice ad orientem, et vide: leva, Hierusalem, oculos, et vide potentiam regis.

Tres clerici de secunda forma exeuntes ex eadem processione, habitu non mutato, conversi ad populum, stantes ante magnam crucem ex parte occidentali, simul cantent hunc versum hoc modo:

En rex venit mansuetus tibi, Sion filia mystica, humilis sedens super animalia, quem venturum jam prædixit lectio prophetica.

Post singulos versus exsecutor officii incipiat antiphonam Salve *conversus ad reliquias, quam prosequatur chorus cum genuflexione osculando terram; ab ipso quoque exsecutore officii, †primo cum choro genuflectendo, dicatur sic:†* Salve, quem Jesum.

Chorus in prostratione deosculando terram prosequatur resurgendo:

Testatur plebs Hebræorum,
Obvia cum palmis tibi clamans verba salutis.

Item propheta cantet hoc quod sequitur:

Ecce salvator venit solvere te a vinculis: levate capita vestra.

* The prophet's part appears to be found only in the Edd. of 1508 and 1517.

† 1528—primo cum flexione. Senior genuflectendo dicat sic: Salve, &c.

Iterum clerici stantes ante reliquias simul, loco nec habitu mutato, dicant hunc versum sequentem:

Hic est qui de Edom venit tinctis Bozra vestibus, in stola sua formosus, gradiens virtutibus, non in equis bellicosis nec in altis curribus.

*Item *exsecutor officii,* loco nec habitu mutato, incipiat antiphonam.* Salve rex mundi.

Chorus resurgendo prosequatur:

Rex regum, gloria cæli,
Cui manet imperium, laus et decus hic et in ævum.

Iterum propheta: Ecce appropinquabit redemptio vestra. *Postea evanescat.*

Item clerici, loco nec habitu mutato dicant hunc versum:

Hic est ille, qui ut agnus insons morti traditur, mors mortis, inferni morsus, morte donans vivere, ut quondam beati vates cecinerunt prophetice.

Item †exsecutor officii† dicat antiphonam sequentem.

Ant. Salve, nostra salus. *Chorus resurgendo prosequatur:*

Pax vera, redemptio, virtus,
Ultro qui mortis pro nobis jura subisti.

‡*Deinde eat processio ad locum secundæ stationis, et feretrum cum capsula reliquiarum pariter cum lumine in laterna inter subdiaconum et thuribularium deferatur cum vexillo ex utraque parte, cantore incipiente antiphonam sequentem.*

Ant. Dignus es, Domine Deus noster, accipere gloriam et honorem.

Alia Ant. Occurrunt turbæ cum floribus et palmis redemptori obviam, et victori triumphanti digna dant obsequia: Filio Dei ore gentes prædicant, et in laudem Christi voces tonant per nubila. Hosanna.

* 1528—Senior.

† 1528—Senior.

‡ 1517—Tunc ministri in prima processione, videlicet accolitus cum cruce et ceroferarii procedentes aliis ministris cum feretro se associent; et statim reportata prima cruce illa, videlicet sine imagine, prædictus accolitus crucem argenteam accipiat deferendam, Et tunc procedat processio usque ad locum secundæ stationis.

Si non sufficiunt hæ duæ antiphonæ ad locum secundæ stationis, tunc cantentur hæc duo responsoria, vel unum eorum, cantore incipiente.

Dominus Jesus ante sex dies Paschæ venit Bethaniam, ubi fuerat Lazarus mortuus, Quem suscitavit Jesus. *V.* Convenerunt autem ibi multi Judæorum, ut Lazarum viderent. Quem.

Item sequitur aliud responsorium.

Cogitaverunt autem principes sacerdotum, ut et Lazarum interficerent. Propter quem multi veniebant et credebant in Jesum. *V.* Testimonium ergo perhibebat turba, quæ erat cum eo, quando Lazarum vocavit de monumento et suscitavit eum a mortuis. Propter.

Hic fiat secunda statio ex parte ecclesiæ australi, ubi septem pueri in eminenti loco simul cantent hanc antiphonam:

Gloria, laus et honor tibi sit, rex Christe redemptor,
Cui puerile decus prompsit Hosanna pium.

Chorus idem repetat post unumquemque versum. Pueri vero dicant versum:

Israel es tu rex, Davidis et inclita proles.
Nomine qui in Domini, rex benedicte, venis.

Chorus idem repetat: Gloria, laus.

Septem pueri versum:

Cœtus in excelsis te laudat cœlitus omnis,
Et mortalis homo, et cuncta creata simul.

Chorus idem repetat: Gloria, laus.

Septem pueri versum:

Plebs Hebræa tibi cum palmis obvia venit:
Cum prece, voto, hymnis assumus ecce tibi.

Chorus idem repetat: Gloria, laus.

Peracta autem statione, eat processio per medium claustri a dextra manu usque ad ostium ecclesiæ occidentale, cantando hanc antiphonam sequentem, cantore incipiente.

Ant. Collegerunt pontifices et Pharisæi concilium, et dicebant; Quid facimus, quia hic homo multa signa facit; si dimittimus eum sic, omnes credent in eum. Ne forte veniant Romani, et tollant nostrum locum et gentem.

Hic fiat tertia statio ante prædictum ostium ecclesiæ occidentale, ubi tres clerici de superiori gradu, in ipso habitu non mutato, conversi ad populum, simul incipiant et cantent hunc sequentem versum hoc modo quo sequitur:

Versus. Unus autem ex ipsis, Caiphas nomine, cum esset pontifex anni illius, prophetavit dicens; Expedit vobis, ut unus moriatur homo pro populo, et non tota gens pereat. Ab illo ergo die cogitaverunt interficere eum dicentes. Ne.

His finitis intrent ecclesiam per idem ostium sub feretro et capsula reliquiarum ex transverso ostii elevatis cantantes, cantore incipiente, responsorium:

Ingrediente Domino in sanctam civitatem, Hebræorum pueri resurrectionem vitæ pronuntiantes. Cum ramis palmarum, Hosanna clamabant in excelsis.

Versus. Cumque audissent quia venit Jesus Hierosolymam, exierunt obviam ei. Cum ramis.

Hic fiat quarta statio ante crucem in ecclesia, et in ipsa statione executor officii incipiat antiphonam sequentem.

Ant. Ave. *Cruce jam discooperta, respondeat chorus cum genuflexione, osculando terram:* Rex noster.

Et sic incipiat sacerdos antiphonam ter singulis vicibus vocem exaltando; et una cum choro fiat genuflexio, et post tertiam reinceptionem chorus eandem antiphonam in statione stando totam prosequatur.

Item sacerdos vocem exaltando, hoc modo incipiat antiphonam Ave. *Chorus cum genuflexione osculando terram respondeat* Rex noster.

*Item sacerdos *senior modo altissimo.** Ave. *Chorus in eadem statione totam prosequatur.*

Rex noster, Fili David, Redemptor mundi, quem prophetæ prædixerunt Salvatorem domus Israel esse venturum. Te enim ad salutarem victimam Pater misit in mundum, quem expectabant omnes sancti ab origine mundi, et nunc. Hosanna Filio David. Benedictus qui venit in nomine Domine. Hosanna in excelsis.

* 1508—semen altissimum. 1517, 1523, &c.—modo altissim̅. 1528, 1532—et modo altissimo. 1544, &c.—modo altissimo, probably from MS. sē. m̅. altissim̅., *i.e.*, senior modo altissimo, *i.e.*, exsecutor officii, as above, p. 51, notes.

Qua finita intrent chorum, et omnes cruces per ecclesiam sint discoopertæ usque post vesperas.

In introitu chori Resp. Circumdederunt *ut supra in dominica in Passione Domini.*

V. Eripe me de inimicis meis, Deus meus. *R.* Et ab insurgentibus in me libera me.

Oremus.

Oratio. Omnipotens sempiterne Deus, qui humano generi ad imitandum humilitatis exemplum Salvatorem nostrum carnem sumere et crucem subire fecisti; concede propitius, ut et patientiæ ipsius habere documenta et resurrectionis consortia mereamur. Per Christum.

FERIA QUINTA IN CENA DOMINI.

Imprimis fiat reconciliatio pœnitentium hoc modo. Nona cantata, pergat episcopus vel ejus vicarius, excellentior sacerdos, ad ostium ecclesiæ occidentale, indutus vestibus sacerdotalibus in capa serica rubea cum duobus diaconis cum amictibus indutis, absque subdiacono et sine cruce, per medium chori, præcedente vexillo cilicino. Sintque præsentes in atrio ecclesiæ, qui reconciliandi sunt. Et si episcopus adest, principalis archidiaconus ex parte pœnitentium, scilicet extra ostium ecclesiæ, in capa serica legat hanc lectionem Adest tempus, O venerande, *quæ non legatur episcopo absente. Lectio.*

Adest tempus, O venerande pontifex, votivum afflictis, congruum pœnitentibus, optabile tribulatis. Adsunt filii tui, pater, quos Deo per Spiritum Sanctum vera mater ecclesia cum lætitia peperit, sed iterum suadente diabolo a sua integritate corruptos aut miseros factos aut exules novis quotidie doloribus ingemiscit. Pro his suppliciter orant quicunque felices in sinu suo remanserunt, quique divina protegente clementia fide stabiles perstiterunt. Parce hodie, pater, et toto bonitatis tuæ impetu fluat nobis fons ille David patens in ablutione menstruatæ mulieris* nulli improperans, nullum rejiciens, nullum excludens. Quamvis enim a divitiis supernæ pietatis nihil temporis vacet, nunc tamen largior est per indulgentiam remissio peccatorum, et copiosior per gratiam assumptio renascentium. Accepisti a Domino annulum

* 1544, &c.—menstruati panni.

discretionis et honoris, ut quæ signanda sunt signes, et quæ aperienda sunt prodas, et quæ liganda sunt liges, et quæ solvenda sunt solvas, atque credentibus fidem baptismatis, lapsis autem et pœnitentibus per mysterium reconciliationis januas regni cælestis aperias. Lavant aquæ, lavant lacrimæ. Maria flevit, et suscepta est. Negavit apostolus, et quia flevit amarissime, restitutus est. Publicanus de teloneo apostolatum meruit; latro de cruce paradisum intravit; susceptus a patre clementissimo filius ille junior, qui tamdiu porcos pavit, qui paternæ hæreditatis pretiosa stipendia infeliciter dissipavit. Inde est etiam quod hodie tui supplices, posteaquam in varias formas criminum neglectu mandatorum cælestium et morum probabilium transgressione ceciderunt, humiliati et prostrati prophetica voce clamant dicentes: Peccavimus cum patribus nostris; inique egimus; iniquitatem fecimus. Manducaverunt, sicut scriptum est, panem doloris, lacrimis stratum rigaverunt; cor suum luctu, corpus suum afflixerunt jejuniis, ut animarum reciperent, quam perdiderant, sanitatem. Plorat cum istis, immo pro istis plorare et orare non desistit mater sancta ecclesia, et lacrimæ in maxillis ejus, quia venit tempus miserendi ejus. Moveat pietatem tuam, pater, vox fidelis et flebilis; moveat gemitus et habitus ipse miserorum.

Finita lectione incipiat episcopus vel exsecutor officii antiphonam hoc modo: Venite, Venite, Venite; *scilicet infra prædictum ostium conversus ad borealem, signum faciendo cum dextra manu ad pœnitentes quasi vocando. Deinde ex parte pœnitentium, scilicet extra ostium, dicat diaconus hoc modo quo sequitur,* Flectamus genua. *Alius diaconus ex parte episcopi respondeat dicendo sic,* Levate. *Et ita respondeat diaconus, et fiat tribus vicibus, ita tamen quod post tertiam repetitionem antiphonæ non dicatur* Flectamus genua, *sed chorus prosequatur totam antiphonam, cantore incipiente, hoc modo.* Venite, filii, audite me: timorem Domini docebo vos. *V.* Benedicam Dominum in omni tempore: semper laus ejus in ore meo. *Totus psalmus dicatur sine* Gloria Patri, *et post unumquemque versum repetatur antiphona* Venite. *Dum psalmus canitur a toto choro cum antiphona, semper manuatim pœnitentes a presbyteris archi-*

diacono, et ab archidiacono reddantur episcopo, et ab episcopo restituantur ecclesiæ gremio. Tamen si episcopus præsens non fuerit, tunc pœnitentes manuatim ab aliquo presbytero de choro, habitu non mutato, reddantur executori officii, et ab ipso restituantur ecclesiæ gremio.

Quibus expletis, processio more solito in chorum redeat. Deinde prosternant se omnes, et dicant septem psalmos pœnitentiales. Sacerdos vero cum suis ministris per se ante altare dicat prædictos septem psalmos cum Gloria *et* Sicut erat *et antiphona* Ne reminiscaris. *Qua finita, sequatur* Kyrie eleison. Christe eleison. Kyrie eleison. Pater noster. *Et hæc omnia sine nota dicantur tam a sacerdote cum suis ministris quam a toto choro.*

Deinde erigat se sacerdos cum suis ministris, et dicat super populum conversus ad australe coram dextro cornu altaris.* Et ne nos. Sed libera.

Salvos fac servos tuos et ancillas tuas. *R.* Deus meus, sperantes in te.

V. Convertere, Domine, usque quo. *R.* Et deprecabilis esto super servos tuos.

V. Mitte eis, Domine, auxilium de sancto. *R.* Et de Sion tuere eos.

V. Adjuva nos, Deus salutaris noster. *R.* Et propter gloriam nominis tui, Domine, libera nos, et propitius esto peccatis nostris propter nomen tuum.

V. Domine, exaudi orationem meam. *R.* Et clamor meus ad te veniat.

Dominus vobiscum. Et cum spiritu tuo.

Oremus.

Adesto, Domine, supplicationibus nostris; et me, qui etiam misericordia tua primus indigeo, clementer exaudi: et quem non electione meriti sed dono gratiæ tuæ constituisti operis hujus ministrum, da fiduciam tui muneris exsequendi, et tu ipse in nostro ministerio, quod pietatis tuæ est, operare. Per Christum Dominum nostrum. Amen.

* 1517—ad orientem.

Et omnino orationes dicantur cum Oremus, *et finiantur sub tono supradicto. Non dicatur* Dominus vobiscum *nisi ante primam orationem.*

Oratio. Deus, humani generis benignissime conditor et misericordissime reformator, qui hominem invidia diaboli ab æternitate dejectum, unici Filii tui sanguine redemisti; vivifica hos famulos tuos, quos tibi nullatenus mori desideras; et qui non derelinquis devios, assume correctos. Moveant pietatem tuam, quæsumus, Domine, horum famulorum tuorum lacrimosa suspiria. Tu eorum medere vulneribus, tu jacentibus manum porrige salutarem; ne ecclesia tua aliqua sui corporis portione vastetur; ne grex tuus detrimentum sustineat; ne de familiæ tuæ damno inimicus exsultet; ne renatos lavacro salutari mors secunda possideat. Tibi ergo, Domine, supplices preces offerimus, tibi cordis fletum effundimus. Tu parce confitentibus; ut sic in hac mortalitate peccata sua, te adjuvante, defleant, quatenus in tremendi judicii die sententiam æternæ damnationis evadant: et nesciant, piissime Pater, quod terret in tenebris, quod stridet in flammis; atque ab erroris sui via ad iter reversi justitiæ, nequaquam ultra vulneribus saucientur, sed integrum sit eis atque perpetuum, et quod gratia tua contulit, et quod misericordia reformavit. Per eundem Christum.

Dicatur Oremus. *Alia oratio.* Domine, sancte Pater, omnipotens æterne Deus, qui vulnera nostra curare dignatus es; te supplices exoramus et petimus nos humiles tui sacerdotes, ut precibus nostris aures tuæ pietatis inclinare digneris, atque ad pœnitentiam confessione movearis; remittasque omnia crimina, et peccata universa condones; desque his famulis tuis, Domine, pro suppliciis veniam, pro mœrore lætitiam, pro morte vitam; ut qui ad tantam spem cælestis apicis devoluti sunt, de tua misericordia confidentes ad bona pacifici præmii tui atque ad cælestia dona pervenire mereantur. Per Christum.

Hic non dicatur Dominus vobiscum *neque* Oremus, *sed vertat se sacerdos ad populum, et elevata manu sua dextera sine nota prosequatur in audientia hanc absolutionem sequentem.*

Absolvimus vos vice beati Petri apostolorum principis, cui

collata est a Domino potestas ligandi atque solvendi; et, quantum ad vos pertinet accusatio et ad nos remissio, sit vobis omnipotens Deus vita et salus et omnium peccatorum vestrorum pius indultor. Qui vivit.

Et sic surgant omnes a prostratione osculantes terram vel formulas, sacerdote dicente Qui vivit et regnat cum Deo.

Si episcopus non celebraverit, sacerdos celebraturus post absolutionem pœnitentium casulam suam ad altare autenticum induat. Tamen si episcopus præsens fuerit, fiat benedictio super populum ad hanc prostrationem in hoc modo:

Bene✠dictio Dei Patris Omnipotentis et Filii et Spiritus Sancti descendat super vos et maneat semper. *Chorus.* Amen.

Deinde incipiatur missa sollenniter a cantore sine regimine chori.

Officium. Nos autem gloriari, *et cum sollenni* Kyrie, *videlicet* Conditor Kyrie,* *absque versu, sive episcopus celebraverit, sive non.*

Tres pueri ante olei consecrationem in superpelliceis ad gradum chori simul cantent hunc hymnum.

Hymnus. O redemptor, sume carnem temet concinentium.

Chorus idem repetat post unumquemque versum.

V. Audi judex mortuorum, una spes mortalium.
Audi voces proferentum, dona pacis præmium.

V. Assit Flamen sacrosanctum, olim per diluvium
Qui ramum tulit olivæ ad arcam ecclesiæ.

* Conditor, Kyrie, omnium ymas creaturarum eleison.
Tu nostra delens crimina, nobis incessanter eleison.
Ne sinas perire facturam tuam, sed clemens et eleison.
Christe, Patris unice, natus de virgine, nobis eleison.
Mundum perditum qui tuo sanguine salvasti de morte, eleison.
Ad te nunc clamantum preces exaudiens, pius eleison.
Spiritus alme, tua nos reple gratia, eleison.
A Patre et Nato qui manas jugiter, nobis eleison.
Trinitas una, trina Unitas, simul adoranda,
Nostrorum scelerum vincla resolve redimens a morte.
Omnes proclamemus nunc voce dulciflua, Deus, eleison.

(See reprint of the Hereford Missal, p. xxxviii.-xlii. for this and other Kyries.)

℣. Arbor fœta alma luce hoc sacrandum protulit,
Fert hoc prona præsens turba Salvatori seculi.
℣. Consecrare tu dignare, Rex perennis patriæ,
Hoc olivum signum vivum contra jura dæmonum.
℣. Ut novetur sexus omnis unctione chrismatis,
Et medetur sauciata dignitatis gloria.

Hic pergat episcopus ad altare. Chorus interim repetat O redemptor.

Pueri. ℣. Stans ad aram, immo supplex, infulatus pontifex
Debitum persolvat omne consecrato chrismate;
℣. Sit hæc dies festa nobis seculorum seculis;
Sit sacrata laude digna, nec senescat tempore;
℣. Laus perennis Deo Patri gloriaque Filio,
Honor, virtus ac potestas amborum Paraclito.

Hac die post Per omnia secula seculorum *et post* Pax Domini, *dicto* Et cum spiritu tuo *more solito, non dicatur* Agnus Dei *nec* Pax Dei, *nisi episcopus celebraverit; tunc enim dicitur* Agnus Dei *sollenniter, sicut in festis minoribus duplicibus; et sacerdos chrismatis ampullam pro pace deosculetur, et diaconus et subdiaconus dalmatica et tunica induantur propter sollennitatem Cenæ, licet episcopus celebraverit.*

Post prandium conveniant ad ecclesiam clerici ad altaria abluenda et ad mandatum faciendum et ad completorium dicendum.*

Imprimis benedicatur aqua more dominicali extra chorum privatim scilicet in vestibulo ante altare; deinde præparentur duo sacerdotes de excellentioribus †cum diacono et subdiacono† de secunda forma, et ceroferariis de prima forma, qui omnes sint albis cum amictibus induti absque paruris, et ‡cum duobus pueris in simili habitu‡ vinum et aquam deferentibus, majoribus præcedentibus; et a majore altari incipientes abluant illud

* 1528, &c.—omnes sacerdotes et clerici.

† 1528, &c.—cum duobus diaconis et subdiaconis.

‡ 1528, &c.—duo clerici vinum et aquam deferentes.

infundentes vinum et aquam super cruces in medio et in cornibus ejusdem. Postea ministri infundant aquam, et interim cantetur responsorium In monte Oliveti, *a toto choro coram altari cum suo versu, cantore incipiente, et dicitur sine* Gloria Patri. *Quo finito, versus et oratio de sancto in cujus honore consecratum est altare, ab excellentiore sacerdote modesta voce, *id est* sine nota, quæ terminetur sic:* Per Christum Dominum nostrum: *Nec præcedat nec subsequatur* Dominus vobiscum, *sed tantum cum* Oremus *ante orationem, †et postea deosculentur altaria executores officii, et alii clerici consequantur, priusquam recedant.† Eodem modo omnia altaria abluantur cum responsoriis et versibus suis, sicut ordinati sunt in prædicta historia scilicet* In monte Oliveti *cum versibus et orationibus de sanctis, ut supradictum est: ita tamen quod nullum responsorium incipiatur nisi tantum coram altari, ubi totum cantabitur, ut supra diximus, et semper in extrema ablutione cantetur responsorium* Circumdederunt *cum suo versu sine* Gloria Patri. *Finita ablutione, altaria nuda usque ad Sabbatum Paschæ conserventur præter principale altare. Si vero plura fuerint altaria in ecclesia quam responsoria in historia, tunc reincipiatur historia ordine prædicto servato, scilicet quod responsorium* Circumdederunt *semper in ultimo loco cantetur. ‡Si episcopus præsens fuerit mitram gerat et baculum in lotione altarium et similiter ad mandatum, lotisque pedibus canonicorum, postquam pedes laverint, executor ipse episcopus ultimo lavetur.‡*

Resp. In monte Oliveti oravi ad Patrem; Pater, si fieri potest, transeat a me calix iste; spiritus quidem promptus est, caro autem infirma. Fiat voluntas tua.

V. Verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu vis. Fiat.

Ad altare Sanctissimæ Trinitatis cantetur hoc responsorium sequens.

Resp. Tristis est anima mea usque ad mortem, sustinete hic et

* 1517—et. † 1528, &c.—omit.

‡ 1528, &c.—omit this paragraph, and also give only the responsories that follow, without any rubrics, verses, responses, or prayers for the different altars.

vigilate mecum; nunc videbitis turbam quæ circumdabit me. Vos fugam capietis, et ego vadam immolari pro vobis.

V. Ecce appropinquabit hora, et Filius Hominis tradetur in manus peccatorum. Vos fugam.

V. Sit nomen Domini benedictum. *R.* Ex hoc, nunc, et usque in seculum.

Oremus.

Oratio. Omnipotens sempiterne Deus, qui dedisti famulis tuis in confessione veræ fidei æternæ Trinitatis gloriam agnoscere, et in potentia majestatis tuæ adorare unitatem; quæsumus ut ejusdem fidei firmitate ab omnibus semper muniamur adversis, In qua vivis et regnas Deus. Per omnia secula seculorum. *Chorus respondeat,* Amen.

Ad altare sancti Michaelis archangeli ceterorumque angelorum cantetur hoc responsorium sequens.

Resp. Ecce vidimus eum non habentem speciem neque decorem; aspectus ejus in eo non est, hic peccata nostra portavit, et pro nobis dolens; ipse autem vulneratus est propter iniquitates nostras. Cujus livore sanati sumus.

V. Vere languores nostros ipse abstulit, et infirmitates nostras ipse portavit. Cujus.

V. In conspectu angelorum psallam tibi, Deus meus. *R.* Adorabo ad templum sanctum tuum, et confitebor nomini tuo.

Oremus.

Oratio. Deus, qui miro ordine angelorum mysteria hominumque dispensas, concede propitius, ut quibus tibi ministrantibus in cælo semper assistitur, ab his in terra vita nostra muniatur. Per.

Ad altare sanctorum apostolorum cantetur sequens responsorium.

Resp. Unus ex discipulis meis tradet me hodie; væ illi per quem tradar ego. Melius illi erat, si natus non fuisset.

V. Qui intingit manum mecum in paropside, hic me traditurus est in manus peccatorum. Melius.

V. In omnem terram exivit sonus eorum. *R.* Et in fines.

Oremus.

Oratio. Quæsumus, omnipotens Deus, ut beati apostoli tui Petrus et Paulus cum sociis suis pro nobis implorent auxilium, ut a nostris reatibus absoluti a cunctis etiam periculis eruamur. Per Christum Dominum nostrum. Amen.

Ad altare sanctorum martyrum cantetur hoc responsorium sequens modo, quo sequitur:

Resp. Judas mercator pessimus osculo petiit Dominum; ille ut agnus innocens non negat Judæ osculum. Denariorum numero Christum Judæis tradidit.

V. Avaritiæ inebriatus veneno, dum sitit lucrum, pervenit ad laqueum. Denariorum.

V. Lætamini in Deo et exultate justi. *R.* Et gloriamini.

Oremus.

Oratio. Concede, quæsumus, omnipotens Deus, ut qui sanctorum martyrum tuorum Johannis Baptistæ et Thomæ martyris sociorumque eorum recolimus victorias, participemur et præmiis. Per Christum Dominum nostrum. Amen.

Ad altare sanctorum confessorum cantetur istud responsorium:

Resp. Una hora non potuistis vigilare mecum, qui exhortabamini mori pro me? Vel Judam non videtis, quomodo non dormit, sed festinat tradere me Judæis?

V. Dormite jam et requiescite, ecce appropinquabit qui me traditurus est. Vel Judam.

V. Lætamini in Domino et exultate justi. *R.* Et gloriamini omnes recti corde.

Oremus.

Oratio. Deus, qui nos sanctorum confessorum tuorum Nicolai et Edmondi sociorumque eorum confessionibus gloriosis circumdas et protegis, da nobis eorum imitatione proficere et intercessione gaudere. Per Christum Dominum nostrum. Amen.

Ad altare sanctarum virginum cantetur sequens responsorium:

Resp. Seniores populi consilium fecerunt, ut Jesum dolo tenerent et occiderent. Cum gladiis et fustibus exierunt tanquam ad latronem.

V. Cogitaverunt iniquitatem sibi et egrediebantur foras. Cum gladiis.

V. Adducentur regi virgines. *R.* Proximæ ejus afferentur tibi.

Oremus.

Oratio. Indulgentiam nobis, Domine, quæsumus, beatæ virgines tuæ Katharina et Margareta sociæque earum semper implorent, quæ tibi gratæ extiterunt et merito castitatis et tuæ confessione virtutis. Per Christum Dominum nostrum.

Ad superaltare in vestibulo.

Resp. Circumdederunt. *Require ut supra in dominica in Passione Domini.*

V. Lætamini in Domino. *R.* Et gloriamini.

Oratio. Concede, quæsumus, omnipotens Deus, ut intercessio Dei genitricis Mariæ sanctarumque omnium cælestium virtutum et beatorum patriarcharum, prophetarum, apostolorum, evangelistarum, martyrum, confessorum atque virginum, et omnium electorum tuorum nos ubique lætificet, ut dum eorum merita recolimus, patrocinia sentiamus. Per eundem Dominum nostrum. Amen.

Finita ablutione altarium, nuda usque ad Sabbatum Paschæ reserventur.

Resp. O Juda, qui dereliquisti consilium pacis et cum Judæis consiliatus es, triginta argenteis vendidisti sanguinem justum. Et pacis osculum ferebas, quam in pectore non habebas.

V. Os tuum abundavit malitia, et lingua tua concinnabat dolos. Et pacis osculum.

Sequitur aliud responsorium.

Resp. Revelabunt cæli iniquitatem Judæ, et terra adversus eum consurget, et manifestum erit peccatum illius, in die furoris Domini. Cum eis qui dixerunt Domino Deo, Recede a nobis, scientiam viarum tuarum nolumus.

V. In die perditionis salvabitur et ad diem ultionis ducetur. Cum.

Post ablutionem altarium intrent capitulum, et ibidem diaconus legat evangelium, videlicet:

Secundum Johannem xiii.

Ante diem festum Paschæ, sciens Jesus quia venit hora ejus ut

transeat ex hoc mundo ad Patrem: cum dilexisset suos qui erant in mundo, in finem dilexit eos. Et cœna facta, cum diabolus jam misisset in cor ut traderet eum Judas Simonis Scariothis; sciens quia omnia dedit ei Pater in manus, et quia a Deo exivit, et ad Deum vadit: surgit a cœna, et ponit vestimenta sua: et cum accepisset linteum, præcinxit se. Deinde misit aquam in pelvim, et cœpit lavare pedes discipulorum suorum, et extergere linteo quo erat præcinctus. Venit ergo ad Simonem Petrum. Et dixit ei Petrus; Domine, tu mihi lavas pedes? Respondit Jesus, et dixit ei; Quod ego facio, tu nescis modo, scies autem postea. Dixit ei Petrus; Non lavabis mihi pedes in æternum. Respondit ei Jesus; Si non lavero te, non habebis partem mecum. Dixit ei Simon Petrus; Domine, non tantum pedes meos, sed et manus et caput. Dixit ei Jesus; Qui lotus est, non indiget nisi ut pedes lavet, sed est mundus totus. Et vos mundi estis, sed non omnes. Sciebat enim quisnam esset qui traderet eum: propterea dixit: Non estis mundi omnes. Postquam ergo lavit pedes eorum, cepit vestimenta sua, et cum recubuisset iterum, dixit eis; Scitis quid fecerim vobis? Vos vocatis me, Magister et Domine: et bene dicitis: sum etenim. Si ergo ego lavi pedes vestros Dominus et Magister: et vos debetis alter alterius pedes lavare. Exemplum enim dedi vobis, ut quemadmodum ego feci vobis, ita et vos faciatis.

Deinde fiat sermo ad populum. Quo finito, surgant duo prædicti presbyteri, et incipientes a majoribus lavent omnium pedes, unus ex una parte et alius ex altera parte; et postmodum sibi invicem pedes lavent, et interim cantentur hæ sequentes antiphonæ cum suis psalmis a toto choro interim sedente, ut sequitur.

Ant. Mandatum novum do vobis ut diligatis invicem, sicut dilexi vos, dicit Dominus.

Ps. Deus misereatur nostri, et benedicat nobis: illuminet vultum suum super nos, et misereatur nostri.

Totus psalmus dicatur sine Gloria Patri *et post unumquemque versum psalmi repetatur antiphona. Eodem modo dicantur omnes antiphonæ sequentes cum suis psalmis.*

Ant. Diligamus nos invicem, quia caritas ex Deo est, et qui diligit fratrem suum, ex Deo natus est et videt Deum.

V. Ecce quam bonum et quam jocundum habitare fratres in unum.

Cantetur psalmus usque in finem.

Item alia ant. In diebus illis mulier quæ erat in civitate peccatrix, ut cognovit quod Jesus accubuisset in domo Simonis leprosi, attulit alabastrum unguenti, et stans retro secus pedes Domini Jesu, lacrimis cœpit rigare pedes ejus, et capillis capitis sui tergebat, et osculabatur pedes ejus, et unguento ungebat.

V. Miserere mei, Deus, secundum magnam misericordiam tuam. *Et cantetur psalmus usque in finem.*

Item alia ant. Maria ergo unxit pedes Jesu, et extersit capillis suis, et domus impleta est ex odore unguenti.

V. Beati immaculati in via : qui ambulant in lege Domini. *Et cantetur usque ad finem psalmi.*

Alia ant. Postquam surrexit Dominus a cena, misit aquam in pelvim, cœpit lavare pedes discipulorum, hoc exemplum reliquit eis.

V. Audite hæc, omnes gentes : auribus percipite, qui habitatis orbem.

* *Hæ sequentes antiphonæ, si necesse fuerit, cantentur.*

Vos vocatis me Magister et Domine, et bene dicitis, sum etenim; si ego lavi vestros pedes Dominus et Magister, et vos debetis alter alterius lavare pedes.

Sequitur alia antiphona. Si ego Dominus et Magister vester lavi vobis pedes, quanto magis vos debetis alter alterius lavare pedes.

Item alia antiphona. Ante diem festum Paschæ, sciens Jesus quia hora ejus venit, ut transeat ex hoc mundo ad Patrem, et cena facta, surrexit, linteo præcinxit se, misit aquam in pelvim, cœpit lavare pedes discipulorum.

Sequitur alia antiphona. Venit ad Petrum; dixit ei Petrus, Non lavabis mihi pedes in æternum; respondens Jesus dixit, Si non lavero te, non habebis partem mecum; Domine, non tantum pedes meos, sed et manus et caput.

* 1528, &c.—omit these four antiphons.

Peracta ablutione pedum dictoque sermone, accipiant potum caritatis.

Quibus rite peractis, unus sacerdos dicat has preces:

V. Suscepimus, Deus, misericordiam tuam. *R.* In medio templi tui.

V. Tu mandasti. *R.* Mandata tua custodiri nimis.

V. Ecce quam bonum et quam jocundum. *R.* Habitare fratres in unum.

V. Domine, exaudi orationem meam. *R.* Et clamor meus ad te veniat.

Dominus vobiscum. Et cum spiritu tuo.

Oremus.

Oratio. Adesto, quæsumus, Domine, officio servitutis nostræ; et quia tu pedes lavare dignatus es tuis discipulis, ne despicias opera manuum tuarum, quæ nobis retinenda mandasti: sed sicut exteriora hic abluuntur inquinamenta corporum, sic a te omnium nostrum interiora mundentur peccata. Quod ipse præstare digneris, Qui cum Patre.

Si vero nullus assit clericus sermonem faciens, ceteris ut prius peractis, post ablutionem pedum dicantur preces supradictæ. Deinde legatur evangelium secundum Johannem scilicet Amen, amen, dico vobis, *sub tono lectionis, a quodam diacono in superpelliceo, fratribus interim potum caritatis sumentibus, et legatur usque ad illum locum* Surgite, eamus hinc.

Evangelium secundum Johannem, xiii. et xiv. capitulis.

Amen, amen, dico vobis: Non est servus major domino suo: neque apostolus major eo qui misit illum. Si hæc scitis, beati eritis, si feceritis ea. Non de omnibus vobis dico: ego scio quos elegerim: sed ut adimpleatur Scriptura: Qui manducat mecum panem, levabit contra me calcaneum suum. Amodo dico vobis, priusquam fiat: ut cum factum fuerit, credatis, quia ego sum. Amen, amen, dico vobis: Qui accipit si quem misero, me accipit: qui autem me accipit, accipit eum qui me misit. Cum hæc dixisset Jesus, turbatus est spiritu: et protestatus est, et dixit; Amen, amen, dico vobis: Quia unus ex vobis me tradet. Aspiciebant ergo ad invicem discipuli, hæsitantes de quo diceret.

Erat ergo recumbens unus ex discipulis ejus in sinu Jesu, quem diligebat Jesus. Innuit ergo huic Simon Petrus, et dixit ei; Quis est, de quo dixit? Itaque cum recubuisset ille supra pectus Jesu, dixit ei; Domine, quis est? Respondit Jesus; Ille est, cui ego intinctum panem porrexero. Et cum intinxisset panem, dedit Judæ Simonis Scariothis. Et post bucellam, introivit in illum Satanas. Et dixit ei Jesus: Quod facis, fac citius. Hoc autem nemo scivit discumbentium ad quid dixerit ei. Quidam autem putabant, quia loculos habebat Judas, quod dixisset ei Jesus: Eme ea, quæ nobis opus sunt ad diem festum; aut egenis ut aliquid daret. Cum ergo accepisset ille bucellam, exivit continuo. Erat autem nox. Cum ergo exisset, dixit Jesus; Nunc clarificatus est Filius Hominis, et Deus clarificatus est in eo. Si Deus clarificatus est in eo, et Deus clarificavit eum in semetipso: et continuo clarificabit eum. Filioli, adhuc modicum vobiscum sum. Quæretis me, et sicut dixi Judæis, Quo ego vado, vos non potestis venire, et vobis dico modo. Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem; sicut dilexi vos, ut et vos diligatis invicem. In hoc cognoscent omnes quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem. Dixit ei Simon Petrus; Domine, quo vadis? Respondit Jesus; Quo ego vado non potes me modo sequi: sequeris autem postea. Dixit ei Petrus; Quare non possum te sequi modo? animam meam pro te ponam. Respondit ei Jesus; Animam tuam pro me pones? Amen, amen, dico tibi: Non cantabit gallus, donec ter negabis me. Et ait discipulis; Non turbetur cor vestrum, neque formidet. Creditis in Deum, et in me credite: in domo Patris mei mansiones multæ sunt: si quominus, dixissem vobis; quia vado parare vobis locum. Et si abiero et præparavero vobis locum: iterum veniam, et accipiam vos ad meipsum, ut ubi ego sum, et vos sitis. Et quo ego vado scitis, et viam scitis. Dixit ei Thomas; Domine, nescimus quo vadis: et quomodo possumus viam scire? Dixit ei Jesus; Ego sum via, veritas, et vita: nemo venit ad Patrem, nisi per me. Si cognovissetis me, et Patrem meum utique cognovissetis: et amodo cognoscetis eum, et vidistis eum. Dixit ei Philippus; Domine, ostende nobis Patrem, et sufficit nobis. Dixit ei Jesus; Tanto

tempore vobiscum sum, et non cognovistis me? Philippe, qui videt me, videt et Patrem meum. Et quomodo tu dicis: Ostende nobis Patrem? Non credis quia ego in Patre, et Pater in me est? Verba, quæ ego loquor vobis, a meipso non loquor. Pater autem in me manens, ipse facit opera. Non creditis quia ego in Patre, et Pater in me est? Alioquin propter opera ipsa credite. Amen, amen, dico vobis: qui credit in me, opera quæ ego facio, et ipse faciet, et majora horum faciet: quia ego ad Patrem vado. Et quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, hoc faciam: ut glorificetur Pater in Filio. Si quid petieritis Patrem in nomine meo, hoc faciam. Si diligitis me, mandata mea servate. Et ego rogabo Patrem et alium Paraclitum dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum, Spiritum veritatis, quem mundus non potest capere, quia non videt eum nec scit eum: vos autem cognoscetis eum: quia apud vos manebit, et in vobis erit. Non relinquam vos orphanos: veniam ad vos. Adhuc modicum, et mundus me jam non videt. Vos autem videbitis me: quia ego vivo, et vos vivetis. In illo die vos cognoscetis, quia ego sum in Patre meo, et vos in me, et ego in vobis. Qui habet mandata mea, et servat ea, ille est qui diligit me. Qui autem diligit me diligetur a Patre meo, et ego diligam eum, et manifestabo ei meipsum. Dicit ei Judas, non ille Scariothis; Domine, quid factum est, quia manifestaturus es nobis teipsum, et non mundo? Respondit Jesus, et dixit ei; Si quis diligit me, sermonem meum servabit; et Pater meus diliget eum, et ad eum veniemus, et mansionem apud eum faciemus: qui non diligit me, sermones meos non servat. Et sermonem quem audistis, non est meus sed ejus qui misit me Patris. Hæc locutus sum vobis, apud vos manens. Paraclitus autem Spiritus Sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, et suggeret vobis omnia, quæcumque dixero vobis. Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis: non quomodo mundus dat, ego do vobis. Non turbetur cor vestrum, neque formidet. Audistis quia ego dixi vobis: Vado et venio ad vos. Si diligeretis me, gauderetis utique, quia vado ad Patrem: quia Pater major me est. Et nunc dixi vobis priusquam fiat: ut cum factum fuerit, credatis. Jam non multa loquar vobiscum: venit enim princeps mundi hujus, et

in me non habet quicquam. Sed ut cognoscat mundus quia diligo Patrem, et sicut mandatum dedit mihi Pater, sic facio. Surgite, eamus hinc.

Et ita recedant euntes in ecclesiam, et ibidem dicant completorium privatim.

Feria sexta in die Parasceves.

Dicta hora nona, accedat sacerdos ad altare, indutus vestibus sacerdotalibus et casula rubea, cum diacono et subdiacono et ceteris ministris altaris; qui omnes sint albis cum amictibus tantum sine paruris induti, et cetera (i.e., ut in missali continetur).

Finitis orationibus, exuat sacerdos casulam post Passionem [1517—*et illam super altare dimittat*] *et in sede sua juxta altare se reponat cum diacono et subdiacono; et interim alii duo presbyteri de superiore gradu nudis pedibus, albis induti absque paruris, tenentes crucem coopertam super eorum brachia sollenniter inter eos retro magnum altare ex dextera parte retro dexterum cornu stantes cantent hunc versum.*

Popule meus, quid feci tibi, aut in quo contristavi te? Responde mihi; quia eduxi te de terra Ægypti, parasti crucem Salvatori tuo.

* *Duo diaconi de secunda forma, habitu non mutato, sparsim stantes simul dicant:*

Agios, O Theos, Agios Iskyros, Agios Athanatos, eleison ymas.

Chorus respondeat cum genuflexione osculando tribus vicibus in una responsione, et resurgat cum canitur Deus. *Iterum genuflectat cum dicatur* Sanctus, *et resurgat cum dicatur* fortis; *Tertio chorus genuflectat, cum dicatur* Sanctus, *et resurgat cum dicatur* et immortalis, miserere nobis.

Sanctus Deus, sanctus fortis, sanctus et immortalis, miserere nobis.

Hoc est ad quemlibet Sanctus *genuflectere debet chorus. Sacer-*

* 1517—Duo diaconi de ii. forma stantes ad gradum chori conversi ad altare simul dicant. 1528—Duo clerici de ii. forma induti nigris capis stantes ad gradum conversi ad altare dicant.

dotes vero tenentes crucem retro magnum altare et diaconi ad gradum chori cantent Agios *sparsim* stantes.*

Item sacerdotes loco non mutato simul dicant hanc antiphonam modo quo sequitur.

Ant. Quia eduxi te per desertum quadraginta annis, et manna cibavi te, et introduxi in terram satis bonam, parasti crucem Salvatori tuo.

Diaconi. Agios. *Chorus.* Sanctus.

Sacerdotes. Quid ultra debui facere tibi, et non feci? ego quidem plantavi te, vinea mea, fructu decora, et tu facta es mihi nimis amara; aceto namque mixto cum felle sitim meam potasti, et lancea perforasti latus Salvatoris tui.

Diaconi. Agios. *Chorus.* Sanctus Deus, *et cetera.*

Deinde sacerdotes stantes juxta altare ex dextera parte discooperientes crucem simul cantent antiphonam:

Ecce lignum crucis in quo salus mundi pependit, venite adoremus.

Chorus cum genuflexione osculando terram vel formulas cantent antiphonam:

Crucem tuam adoramus, Domine, et sanctam resurrectionem tuam laudamus et glorificamus; ecce enim propter crucem venit gaudium in universo mundo.

Ps. Deus misereatur nostri, et benedicat nobis: illuminet vultum suum super nos, et misereatur nostri.

Et repetatur antiphona post unumquemque versum istius psalmi.

Ut cognoscamus in terra viam tuam: in omnibus gentibus salutare tuum.

Confiteantur tibi populi Deus: confiteantur tibi populi omnes.

Lætentur et exultent gentes, quoniam judicas populos in æquitate: et gentes in terra dirigis.

Confiteantur tibi populi, Deus, confiteantur tibi populi omnes: terra dedit fructum suum.

Benedicat nos Deus Deus noster, benedicat nos Deus: et metuant eum omnes fines terræ.

* 1544, &c.—semper sint.

Totus psalmus dicatur sine Gloria Patri *a toto choro, cum genuflexione continue, et interim deportetur crux sollenniter super gradum tertium altaris, juxta quam sedeant prædicti duo sacerdotes, unus a dextris et alius a sinistris. Deinde procedant clerici ad crucem adorandam, nudatis pedibus, incipientes a majoribus. Finito psalmo cum antiphona, cantetur hymnus sequens a prædictis duobus sacerdotibus interim sedentibus juxta crucem hoc modo.*

Hymnus.

Crux fidelis inter omnes arbor una nobilis;
Nulla sylva talem profert fronde, flore, germine;
Dulce lignum, dulces clavos, dulce pondus sustinet.

* *Chorus idem repetat post unumquemque versum. Interim sedentes sacerdotes cantent versum.*

V. Pange, lingua, gloriosi prælium certaminis,
Et super crucis trophæum dic triumphum nobilem,
Qualiter Redemptor orbis immolatus vicerit.

V. De parentis protoplasti fraude facta condolens,
Quando pomi noxialis morte morsu corruit,
Ipse lignum tunc notavit, damna ligni ut solveret.

V. Hoc opus nostræ salutis ordo depoposcerat,
Multiformis proditoris ars ut artem falleret,
Et medelam ferret inde, hostis unde læserat.

V. Quando venit ergo sacri plenitudo temporis,
Missus est ab arce Patris Natus, orbis conditor,
Atque ventre virginali caro factus prodiit.

V. Lustra sex qui jam peracta tempus implens corporis,
Se volente natus ad hoc passioni deditus,
Agnus in cruce levatur immolandus stipite.

V. Hic acetum, fel, arundo, sputa, clavis, lancea;
Mite corpus perforatur, sanguis, unda profluit;
Terra, pontus, astra, mundus quo lavantur flumine.

V. Gloria et honor Deo usquequo altissimo,
Una Patri Filioque inclito Paraclito,
Cui laus est et potestas per æterna secula.

* 1517—Chorus idem repetat post unumquemque versum interim stando: sacerdotes dicant versum.

*His finitis deportetur crux per medium chori sollenniter a duobus prædictis sacerdotibus, præcedentibus ceroferariis et reponatur ante aliquod altare, ubi a populo adoretur: et interim cantetur hæc sequens antiphona cum suo versu, *a toto choro interim sedente,* cantore incipiente hanc antiphonam sequentem.*

Ant. Dum fabricator mundi mortis supplicium pateretur in cruce, clamans voce magna tradidit spiritum, et ecce velum templi scissum est, monumenta aperta sunt, terræ motus enim factus fuerat magnus, quia mortem Filii Dei clamabat mundus se sustinere non posse.

V. Aperto ergo militis lancea latere crucifixi Domini, exivit sanguis et aqua, in redemptionem salutis nostræ.

V. O admirabile pretium cujus pondere captivitas redempta est mundi, tartarea confracta sunt claustra inferni, aperta est nobis janua regni. Aperto ergo.

Revertentibus ceroferariis ad vestibulum, præcedant sacerdotes in superpelliceis discalceati sine almico, deferentes corpus Christi in pyxide ad altare authenticum, dum prædicta antiphona cantatur. Adorata cruce et finita prædicta antiphona cum suo versu, prædicti duo sacerdotes ea reverentia qua crucem asportaverunt usque ad summum altare iterum reportent: tunc conveniant omnes clerici de choro ad altare, et reinduat ibidem sacerdos casulam quam prius exuerat; et accedat ad gradum altaris cum diacono et subdiacono, et dicat Confiteor, Misereatur *et* Absolutionem, *cum precibus et oratione* Aufer a nobis *more solito.*

Finitis vesperis, exuat sacerdos casulam, et sumens secum unum de prælatis in superpelliceis discalceati reponant crucem cum corpore dominico in sepulcrum incipiens ipse solus hoc responsorium Æstimatus sum, *genuflectendo cum socio suo, quo incepto statim surgat. Similiter fiat in responsorio* Sepulto Domino. *Chorus totum responsorium prosequatur cum suo versu, genuflectendo per totum tempus usque ad finem servitii. Responsoria ut sic:*

Æstimatus sum, *Chorus prosequatur* cum descendentibus in

* 1517—stando.

lacum. Factus sum sicut homo sine adjutorio, inter mortuos liber. *V.* Posuerunt me in lacu inferiori, in tenebrosis et in umbra mortis. Factus.

Dum prædictum responsorium canitur cum suo versu, prædicti duo sacerdotes thurificent sepulcrum, quo facto et clauso ostio, incipiet idem sacerdos responsorium:

Sepulto Domino signatum est monumentum: volventes lapidem ad ostium monumenti: Ponentes milites qui custodirent illud. *V.* Ne forte veniant discipuli ejus et furentur eum, et dicant plebi, Surrexit a mortuis. Ponentes.

Item prædicti duo sacerdotes dicant istas tres antiphonas sequentes genuflectendo continue.*

Ant. In pace, *Chorus prosequatur,* in id ipsum dormiam et requiescam.

Iterum sacerdotes.† In pace factus est, *Chorus prosequatur,* locus ejus, et in Sion habitatio ejus.

Sacerdotes.† Caro mea, *Chorus prosequatur,* requiescet in spe.

[1517, &c.—*Ad istas tres antiphonas genuflectent prædicti duo sacerdotes continue.*

His finitis, ordine servato, reinduat sacerdos casulam, et eodem modo quo accessit in principio servitii, cum diacono et subdiacono et ceteris ministris abscedat.‡

Exinde continue ardebit unus cereus§ *ante sepulcrum usque ad processionem quæ fit in Resurrectione Dominica in die Paschæ; ita tamen quod dum psalmus* Benedictus *canitur et cetera quæ sequuntur, in sequenti nocte extinguatur: similiter et extinguatur in Vigilia Paschæ, dum benedicitur novus ignis, usque accendatur cereus paschalis* [1517—*triginta et sex pedes continens in longitudine*].

* 1528, &c.—Item sacerdos dicat.

† 1528, &c.—Sacerdos.

‡ 1528, &c., add—dictis prius orationibus ad placitum secrete ab omnibus cum genuflexione, omnibus aliis ad libitum recedentibus.

§ 1517, &c., add—ad minus.

Sabbato in Vigilia Paschæ.

Congregatis clericis in choro dictaque hora nona, exsecutor officii indutus vestibus sacerdotalibus cum capa serica rubea diaconus dalmatica et subdiaconus tunica induantur, cum ceteris ministris altaris albis cum amictibus indutis, sine lumine in cereis, et sine cruce et sine igne in thuribulo; et quidam de prima forma, scilicet accolitus in superpelliceo, cereum extinctum de tribus candelis tortis in unum in ima parte conjunctis et insuper ab invicem divisis super quandam hastam deferens; et processio procedat post portitorem aquæ benedictæ per medium chori ad fontes, et ad novum ignem benedicendum processionaliter eant; choro sequente, habitu non mutato, excellentioribus præcedentibus, et ad columnam ex parte australi juxta fontem, ubi sacerdos exsecutor officii illius diei ignem benedicat, qui accendatur ibidem, videlicet inter duas columnas. In eundo vero dicatur a toto choro alternatim sine nota iste psalmus sequens.

Psalmus xxvi.

Dominus illuminatio mea : et salus mea; quem timebo?

Dominus protector vitæ meæ : a quo trepidabo?

Dum appropiant super me nocentes : ut edant carnes meas;

Qui tribulant me inimici mei : ipsi infirmati sunt et ceciderunt.

Si consistant adversum me castra : non timebit cor meum.

Si exsurgat adversum me prælium : in hoc ego sperabo.

Unam petii a Domino, hanc requiram : ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ.

Ut videam voluntatem Domini : et visitem templum ejus.

Quoniam abscondit me in tabernaculo suo in die malorum : protexit me in abscondito tabernaculi sui.

In petra exaltavit me : et nunc exaltavit caput meum super inimicos meos.

Circuivi et immolavi in tabernaculo ejus hostiam vociferationis : cantabo et psalmum dicam Domino.

Exaudi, Domine, vocem meam qua clamavi ad te : miserere mei, et exaudi me.

Tibi dixit cor meum, exquisivit te facies mea : faciem tuam, Domine, requiram.

Ne avertas faciem tuam a me : ne declines in ira a servo tuo.

Adjutor meus esto, ne derelinquas me : neque despicias me, Deus salutaris meus.

Quoniam pater meus et mater mea dereliquerunt me : Dominus autem assumpsit me.

Legem pone mihi, Domine, in via tua : et dirige me in semita recta propter inimicos meos.

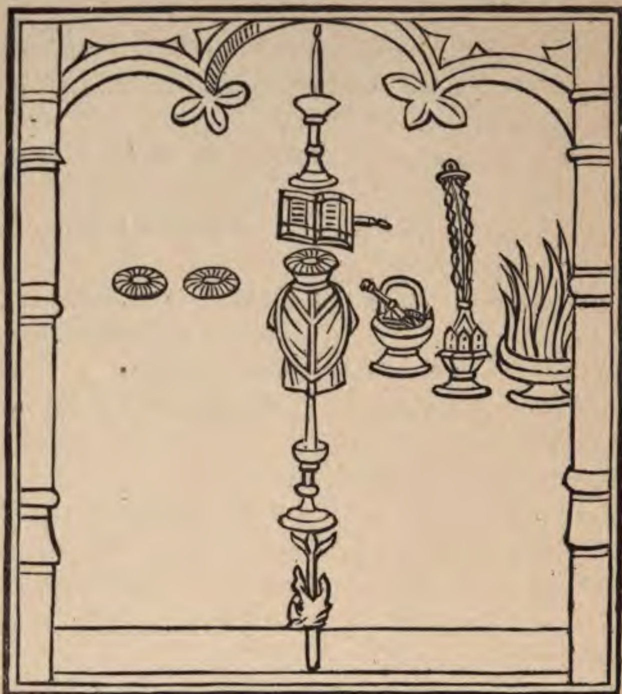
Ne tradideris me in animas tribulantium me, quoniam insurrexerunt in me testes iniqui : et mentita est iniquitas sibi.

Credo videre bona Domini : in terra viventium.

Expecta Dominum, viriliter age, et confortetur cor tuum : et sustine Dominum.

Et sine Gloria Patri, *et* Sicut erat.

Hoc modo fiat statio ad ignem benedicendum. Sacerdos juxta ignem stet ad orientem conversus, et ad sinistrum ejus stet diaconus; subdiaconus vero ad sinistrum diaconi; unus ceroferarius stet sacerdoti oppositus; ad dextram cujus stet puer ferens librum proximior sacerdoti. Alius autem ceroferarius stet retro sacerdotem; ad dextrum cujus stet portitor aquæ proximior sacerdoti; et ultimo loco ultra omnes a parte occidentali stet portitor hastæ cum cereo; et ex alia parte ignis, videlicet ex parte australi, stet thuribularius ad accipiendum ignem in thuribulo post benedictionem, omnibus istis ministris ad sacerdotem conversis, choro interim circumstante, videlicet ex parte boreali, ut patet ubi protrahitur in statione sequenti, hoc modo.

Statio dum benedicitur ignis in Vigilia Paschæ.

Sequatur benedictio ignis in vigilia Paschæ sollenniter a sacerdote dicente:

Dominus vobiscum. *Chorus.* Et cum spiritu tuo.

Oremus.

Oratio. Domine Deus noster, Pater omnipotens, lumen indeficiens, conditor omnium luminum; exaudi nos famulos tuos, et bene✠dic hunc ignem qui tua sanctificatione ac benedictione consecratur: tu illuminas omnem hominem venientem in hunc mundum, illumina conscientias cordis nostri igne tuæ claritatis; ut tuo igne igniti, tuo lumine illuminati, expulsis a cordibus nostris peccatorum tenebris, ad vitam, te illustrante, pervenire mereamur æternam; et sicut illuminasti ignem Moysi famulo tuo

per columnam ignis ambulantem in mari rubro; ita illustra nostrum lumen, ut candela quæ de eo fuerit accensa in honore majestatis tuæ semper perseveret benedicta; ut quicumque lumen ex eo portaverit, sit illuminatus misericordia gratiæ spiritalis. Per Dominum nostrum Jesum Christum Filium qui tecum vivit et regnat Deus per omnia secula seculorum. Amen.

Omnes orationes dicuntur cum Oremus *sub tono prædicto. Hic aspergatur aqua benedicta super ignem; deinde dicatur sic:*

Dominus vobiscum. *Chorus.* Et cum spiritu tuo.

Oratio. Domine, sancte Pater, omnipotens æterne Deus, bene✠dicere et sancti✠ficare digneris istum ignem, quem nos indigni per invocationem unigeniti Filii tui Domini nostri Jesu Christi benedicere præsumimus. Tu, clementissime Pater, eum tua benedictione sanctifica, et ad profectum humani generis pervenire concede. Per eundem.

Oremus.

Oratio. Cælesti lumine, quæsumus, Domine, semper hic et ubique nos præveni; ut mysterium, cujus nos participes esse voluisti, et puro cernamus intuitu et digno percipiamus effectu. Per Dominum.

Sequitur benedictio thymiamatis sive incensi sub tono prædicto.

Exorcizo te, immundissime spiritus et omne phantasma inimici, in nomine Dei Patris omnipotentis, et in nomine Jesu Christi Filii ejus et Spiritus Sancti, ut exeas et recedas ab hac creatura thymiamatis sive incensi cum omni fallacia atque nequitia tua; ut sit hæc creatura sancti✠ficata in nomine Domini nostri Jesu Christi; ut omnes gustantes, tangentes, sive odorantes eam, virtutem et auxilium percipiant Spiritus Sancti; ita ut ubicunque hoc incensum vel thymiama fuerit, ibidem nullatenus appropinquare audeas, nec adversa inferre præsumas; sed quicunque, spiritus immunde, es, cum omni versutia tua procul inde fugias atque discedas, adjuratus per nomen et virtutem Dei Patris omnipotentis et Filii ejus Domini nostri Jesu Christi, qui venturus est cum (*sic*) Spiritu Sancto judicare vivos et mortuos et te prævaricatorem et seculum per ignem.

Oremus.

Oratio. Æternam ac justissimam pietatem tuam deprecamur, Domine, sancte Pater, omnipotens æterne Deus, ut bene✠dicere digneris hanc thymiamatis vel incensi speciem; ut sit incensum majestati tuæ in odorem suavitatis acceptum; sit a te species hæc bene✠dicta, per invocationem sancti nominis tui sanctificata; ita ut ubicumque fumus ejus pervenerit, extricetur et effugetur omne genus dæmoniorum, sicut incensum jecoris piscis quem Raphael archangelus Thobiam famulum tuum docuit, cum ascendit ad Saræ liberationem. Per Christum Dominum nostrum.

Oremus.

Oratio. Descendat bene✠dictio tua, Domine, super hanc speciem incensi et thymiamatis, sicut in illo de quo David propheta tuus cecinit, dicens, Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo: sit nobis odor consolationis, suavitatis et gratiæ; ut fumo isto effugetur omne phantasma inimici mentis et corporis, ut simus, Pauli apostoli voce, bonus odor Deo. Effugiat a facie incensi hujus sive thymiamatis omnis dæmonum incursus, sicut pulvis a facie venti et sicut fumus a facie ignis; et præsta hoc, piissime Pater, boni odoris incensum ad opus ecclesiæ tuæ ob causam religionis jugiter permanere, ut mystica nobis significatione spiritualium virtutum fragrans ostendat odor suavitatem. Tua ergo, quæsumus, omnipotens Deus, immensæ majestatis dextera hanc creaturam benedicere ex diversarum rerum commixtione confectam dignare; ut in virtute sancti tui nominis omnes immundorum spirituum phantasticos incursus effugare, omnesque morbos reddita sanitate expellere, ubicumque fumus aromatum ejus afflaverit, mirabiliter possit, atque in odore fragrantissimo tibi perpetua suavitate redolere. Per Dominum.

Post benedictionem incensi ponatur de ipsis carbonibus in thuribulo cum incenso, et incensetur novus ignis. Postea accendatur cereus super hastam solus de novo igne, ceteris luminariis ecclesiæ prius extinctis, et deferatur in processione ad locum ubi cereus paschalis benedicendus est. In redeundo duo clerici de secunda forma in superpelliceis post sacerdotem incedentes cantent hos versus sequentes hoc modo:

Inventor rutili dux bone luminis,
Qui certis vicibus tempora dividis,
Merso sole chaos ingruit horridum,
Lucem redde tuis, Christe, fidelibus.

Chorus idem repetat post unumquemque versum, ita videlicet ut dum dicti clerici cantent versum stent gradibus fixis, et dum chorus prosequatur primum versum procedant. Quod similiter est observandum dum canitur Rex sanctorum angelorum *cum suis versibus.*

V. Quamvis innumero sidere regiam,
Lunarique polum lampade pinxeris,
Incussu silicis lumina nos tamen
Monstras saxigeno semine quærere.

Chorus cantet Inventor rutili.

Clerici dicant versum:

Ne nesciret homo spem sibi luminis
In Christi solido corpore conditam,
Qui dici stabilem se voluit Petram,
Nostris igniculis unde genus venit.

Chorus cantet Inventor rutili.

Clerici dicant versum:

Splendent ergo tuis muneribus, Pater,
Flammis mobilibus scilicet atria,
Absentemque diem lux agit æmula,
Quam nox cum lacero victa fugit peplo.

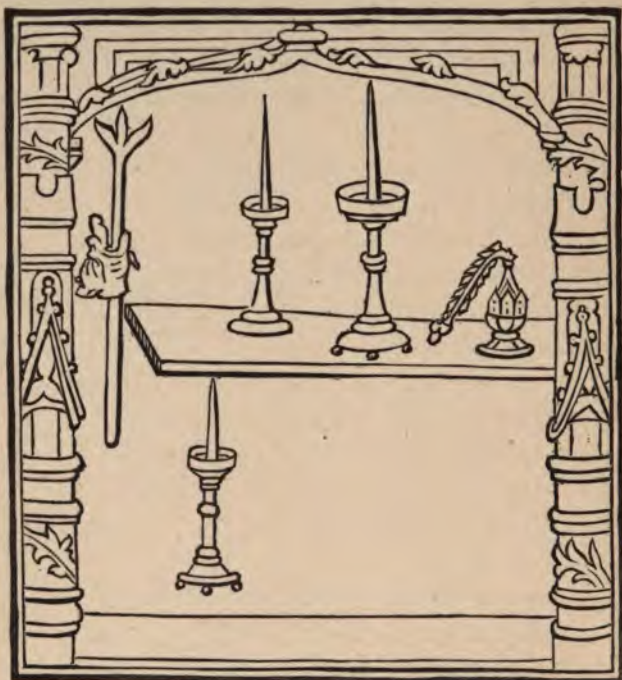
Chorus cantet Inventor.

Clerici dicant versum:

Per quem splendor, honor, laus, sapientia,
Majestas, bonitas, et pietas tua
Regnum continuant numine triplici
Texens perpetuis secula seculis.

Deinde sequatur benedictio cerei paschalis ab ipso diacono induto ad processionem, accepta prius benedictione ab exsecutore officii, ad borealem converso ad gradum presbyterii, ceroferariis diacono assistentibus, uno a dextris, reliquo a sinistris, ad eum conversis, cereis extinctis, nisi cereus super hastam. Subdia-

conus vero textum tenens stet ei oppositus, juxta quem stet portitor hastæ ex una parte et ceroferarius ejusdem parvi cerei, ut patet, ubi protrahitur in statione sequente hoc modo:

Statio dum benedicitur cereus paschalis in Vigilia Paschæ.

Exsultet jam angelica turba cælorum, exsultent divina mysteria, et pro tanti Regis victoria tuba intonet salutaris.

Gaudeat se tellus tantis irradiata fulgoribus, et æterni Regis splendore illustrata totius orbis se sentiat amisisse caliginem.

Lætetur et mater ecclesia tanti luminis adornata fulgoribus, et magnis populorum vocibus hæc aula resultet.

Quapropter astantibus vobis, fratres carissimi, ad tam miram sancti hujus luminis claritatem, una mecum, quæso, Dei omnipotentis misericordiam invocate;

Ut qui me non meis meritis intra Levitarum numerum aggregare dignatus est, luminis sui gratia infundente, cerei hujus laudem implere perficiat.

Per Dominum nostrum Jesum Christum Filium suum qui cum eo vivit et regnat Deus in unitate Spiritus Sancti,

Per omnia secula seculorum. Amen.

Dominus vobiscum : Et cum spiritu tuo.

Sursum corda : Habemus ad Dominum.

Gratias agamus Domino Deo nostro : Dignum et justum est.

Vere dignum et justum est, invisibilem Deum omnipotentem, Patrem, Filiumque ejus unigenitum, Dominum nostrum Jesum Christum, cum Sancto Spiritu, toto cordis ac mentis affectu et vocis ministerio personare.

Qui pro nobis æterno Patri Adæ debitum solvit, et veteris piaculi cautionem pio cruore detersit.

Hæc sunt enim festa paschalia, in quibus verus ille Agnus occiditur, ejusque sanguine postes consecrantur.

Hæc nox est in qua primum patres nostros filios Israel eductos de Ægypto Rubrum Mare sicco vestigio transire fecisti.

Hæc igitur nox est quæ peccatorum tenebras columnæ illuminatione purgavit.

Hæc nox est quæ hodie per universum mundum in Christo credentes, a vitiis seculi segregatos et caligine peccatorum, reddit gratiæ, sociat sanctitati.

Hæc nox est in qua, destructis vinculis mortis, Christus ab inferis victor ascendit.

Nihil enim nobis nasci profuit, nisi redimi profuisset.

O mira circa nos tuæ pietatis dignatio.

O inæstimabilis dilectio caritatis : ut servum redimeres, Filium tradidisti !

O certe necessarium Adæ peccatum et nostrum, quod Christi morte deletum est !

O felix culpa, quæ talem ac tantum meruit habere redemptorem !

O certe beata nox, quæ sola meruit scire tempus et horam in qua Christus ab inferis resurrexit !

Hæc nox est de qua scriptum est; Et nox ut dies illuminabitur; et nox illuminatio mea in deliciis meis.

Hujus igitur sanctificatio noctis fugat scelera, culpas lavat, et reddit innocentiam lapsis et mœstis lætitiam; fugat odia, concordiam parat, et curvat imperia.

In hujus igitur noctis gratia suscipe, sancte Pater,

Hic diaconus ponat incensum in cereum in modum crucis, cantando hoc quod sequitur hoc modo: incensi hujus sacrificium vespertinum,

Quod tibi in hac cerei oblatione sollenni per ministrorum manus de operibus apum sacrosancta reddit ecclesia.

Sed jam columnæ hujus præconia novimus quam in honorem Dei rutilans ignis accendit.

Hic accendatur cereus paschalis de novo igne, nec extinguatur ante completorium diei sequentis. Hic accendantur cetera luminaria per ecclesiam.

Qui licet divisus in partes mutuati luminis detrimenta non novit. Alitur liquantibus ceris, quas in substantiam pretiosæ hujus lampadis apis mater eduxit.

O beata nox quæ exspoliavit Ægyptios, ditavit Hebræos; nox in qua terrenis cælestia junguntur.

Oramus te, Domine, ut cereus iste, in honorem nominis tui consecratus, ad noctis hujus caliginem destruendam indeficiens perseveret.

In odorem suavitatis acceptus supernis luminaribus misceatur.

Flammas ejus Lucifer matutinus inveniat;

Ille, inquam, Lucifer qui nescit occasum;

Ille qui regressus ab inferis humano generi serenus illuxit.

Precamur ergo te, Domine, ut nos famulos tuos, omnem clerum et devotissimum populum, una cum patre nostro papa *N.* atque rege nostro *N.* necnon et episcopo nostro *N.*, quiete temporum concessa, in his paschalibus gaudiis conservare digneris,

Qui semper vivis, regnas, imperas, necnon et gloriaris, solus Deus, solus altissimus, Jesu Christe cum Sancto Spiritu, in gloria Dei Patris. Amen.

Finita benedictione cerei paschalis, sacerdos completurus

officium indutus casula ad altare authenticum assumpta, cum ministris suis ad altare accedat, confessione jam non dicta, sed tantum Pater noster, *et osculando altare cum suis ministris eat sessum. Accedat cereus super hastam. Minister vero qui alium cereum defert ad sinistrum cornu altaris stet super gradum ad australe conversus quousque finiatur septiformis letania. Postea legantur lectiones sine titulis a dignioribus personis, et cetera.*

Quibus peractis, sequatur septiformis letania, quæ in medio chori a septem pueris in superpelliceis dicatur. Et interim exuat sacerdos casulam, et super altare reponat, et sumat capam rubeam adhuc stando ante altare, donec cantetur letania sequens:

Kyrie eleison. Christe eleison. Christe audi nos.
Sancta Maria, Ora pro nobis.
Sancta Dei genitrix, Ora pro nobis.
Sancta virgo virginum, Ora pro nobis.
Sancte Michael, Ora pro nobis.
Sancte Gabriel, Ora pro nobis.
Sancte Raphael, Ora pro nobis.
Omnes sancti angeli et archangeli, Orate pro nobis.
Sancte Johannes Baptista, Ora pro nobis.
Omnes sancti patriarchæ et prophetæ, Orate pro nobis.
Sancte Petre, Ora pro nobis.
Sancte Andrea, Ora pro nobis.
Sancte Johannes, Ora pro nobis.
Sancte Jacobe, Ora pro nobis.
Sancte Philippe, Ora pro nobis.
Sancte Bartholomæe, Ora pro nobis.
Sancte Matthæe, Ora pro nobis.
Omnes sancti apostoli et evangelistæ, Orate pro nobis.
Sancte Stephane, Ora pro nobis.
Sancte Line, Ora pro nobis.
Sancte Clete, Ora pro nobis.
Sancte Laurenti, Ora pro nobis.
Sancte Vincenti, Ora pro nobis.
Sancte Sixte, Ora pro nobis.

Sancte Dionysi cum sociis tuis, Ora pro nobis.
Omnes sancti martyres, Orate pro nobis.
Sancte Silvester, Ora pro nobis.
Sancte Gregori, Ora pro nobis.
Sancte Hilari, Ora pro nobis.
Sancte Martine, Ora pro nobis.
Sancte Remigi, Ora pro nobis.
Sancte Audoene, Ora pro nobis.
Sancte Augustine, Ora pro nobis.
Omnes sancti confessores, Orate pro nobis.
Sancta Maria Magdalena, Ora pro nobis.
Sancta Felicitas, Ora pro nobis.
Sancta Perpetua, Ora pro nobis.
Sancta Agatha, Ora pro nobis.
Sancta Agnes, Ora pro nobis.
Sancta Cæcilia, Ora pro nobis.
Sancta Scolastica, Ora pro nobis.
Omnes sanctæ virgines, Orate pro nobis.
Omnes Sancti, Orate pro nobis.

Si episcopus præsens fuerit, indutus capa serica stet in sede sua dum prædicta letania canitur.

Finita hac letania, statim incipiatur quinque-partita letania, quæ a quinque diaconis similiter in medio chori in superpelliceis de secunda forma dicatur, et finiatur sub tono prædicto. Cumque perventum fuerit ad hanc prolationem Sancta Maria, *statim eat processio ad fontes benedicendum, hoc ordine. In primis accolitus crucem ferens, alba et tunica indutus; post eum vero duo ceroferarii in albis cum amictibus; deinde thuribularius in simili habitu; post eum vero duo pueri in superpelliceis, pariter incedentes, unus ferens librum, alius a dextris ejus ferens cereum ad fontes benedicendum; deinde duo diaconi de secunda forma albis cum amictibus induti, pariter incedentes, unus ferens oleum, alius a dextris ejus ferens chrisma; deinde subdiaconus tunica; et deinde diaconus in dalmatica; deinde sacerdos in capa serica rubea: clero itaque sequente, habitu non non mutato; et australi latere ecclesiæ procedendo ad fontes*

veniant, prædictis diaconis letaniam canentibus de singulis ordinibus quinque in medio clericorum de secunda forma post exsecutorem officii, hoc modo.

Letania. Kyrie eleison. Christe eleison. Christe audi nos.

In his duabus letaniis non dicatur Pater de cælis *neque* Fili Redemptor mundi Deus *neque* Spiritus Sancte Deus *neque* Sancta Trinitas, unus Deus.

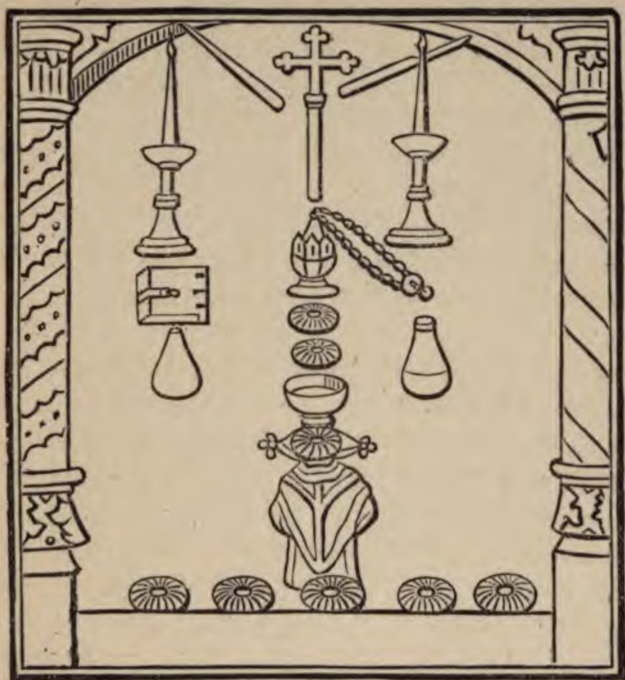
Sancta Maria, Ora pro nobis.
Sancta Dei genitrix, Ora pro nobis.
Sancta virgo virginum, Ora pro nobis.
Sancte Michael, Ora pro nobis.
Sancte Gabriel, Ora pro nobis.
Sancte Raphael, Ora pro nobis.
Omnes sancti angeli et archangeli Dei, Orate pro nobis.
Sancte Johannes Baptista, Ora pro nobis.
Omnes sancti patriarchæ et prophetæ, Orate pro nobis.
Sancte Paule, Ora pro nobis.
Sancte Jacobe, Ora pro nobis.
Sancte Thoma, Ora pro nobis.
Sancte Simon, Ora pro nobis.
Sancte Thaddæe, Ora pro nobis.
Omnes sancti apostoli et evangelistæ, Orate pro nobis.
Sancte Clemens, Ora pro nobis.
Sancte Corneli, Ora pro nobis.
Sancte Cypriane, Ora pro nobis.
Sancte Sebastiane, Ora pro nobis.
Sancte Maurici cum sociis tuis, Ora pro nobis.
Omnes sancti martyres, Orate pro nobis.
Sancte Benedicte, Ora pro nobis.
Sancte Nicolae, Ora pro nobis.
Sancte Germane, Ora pro nobis.
Sancte Romane, Ora pro nobis.
Sancte Aldelme, Ora pro nobis.
Omnes sancti confessores, Orate pro nobis.
Sancta Lucia, Ora pro nobis.
Sancta Petronilla, Ora pro nobis.

Sancta Katharina, Ora pro nobis.
Sancta Christina, Ora pro nobis.
Sancta Brigida, Ora pro nobis.
Omnes sanctæ virgines, Orate pro nobis.
Omnes Sancti, Orate pro nobis.

Gelasius Papa ostendit dicens; Quia ipse qui Pater et Filius et Spiritus Sanctus, una persona in Trinitate et tres personæ in Unitate, et in sepulchro se custodiri promittitur, omnino de adhuc surrexerat a mortuis qui voluit prophetiam implere, sed jacuit in sepulchro usque ad tertium diem, quod bene istæ prædictæ quatuor clausulæ in his letaniis possunt prætermitti.

Hoc modo fiat statio ad fontes ex parte occidentali, donec percantetur letania; scilicet ad gradum fontis ex parte occidentali stet sacerdos, retro quem stent quinque diaconi letaniam cantantes, deinde diaconus, deinde subdiaconus, deinde oleum et chrisma, deinde portitor cerei fontis, deinde thuribularius, deinde ceroferarii, exinde accolitus crucem ferens, omnibus ad orientem conversis.

Exsecutor officii, conversus ad orientem, fontes benedicendo assistat, ministris juxta fontem circumstantibus ordinate; scilicet a dextris juxta sacerdotem stet diaconus, subdiaconus vero a sinistris; qui fert chrisma stet juxta diaconum; qui vero fert crucem stet sacerdoti oppositus, ad eum conversus; juxta quem eodem modo stent ceroferarii duo, post ceroferarium et thuribularium; qui vero fert cereum, inter diaconum et chrisma; puer autem ferens librum stet inter subdiaconum et oleum, ut patet in pictura sequente. Episcopus tamen, si præsens fuerit, a tergo canentium letaniam ut in aliis processionibus semper in fine ultimum locum tenet.

Statio dum cantatur letania ad fontes in vigilia paschæ.

Deinde exsecutor officii ad fontes dicat sic:

Dominus vobiscum. *Chorus.* Et cum spiritu tuo.

Oremus.

Omnipotens sempiterne Deus, adesto magnæ pietatis mysteriis, adesto sacramentis, et ad recreandos novos populos quos tibi fons baptismatis parturit, Spiritum adoptionis emitte, ut quod nostræ humilitatis gerendum est ministerio, tuæ virtutis impleatur effectu. Per Dominum nostrum Jesum Christum Filium tuum, qui tecum vivit et regnat in unitate Spiritus Sancti, Deus.

Per omnia secula seculorum. Amen.

Dominus vobiscum: Et cum spiritu tuo.

Sursum corda: Habemus ad Dominum.

Gratias agamus Domino Deo nostro: Dignum et justum est.

Vere dignum et justum est, æquum et salutare, nos tibi semper et ubique gratias agere, Domine, sancte Pater, omnipotens æterne Deus, qui invisibili potentia sacramentorum tuorum mirabiliter operaris effectum.

Et licet nos tantis mysteriis exsequendis simus indigni, tu tamen gratiæ tuæ dona non deserens, etiam ad nostras preces aures tuæ pietatis inclines.

Deus, cujus Spiritus super aquas inter ipsa mundi primordia ferebatur, ut jam tunc virtutem sanctificationis aquarum natura conciperet:

Deus, qui nocentis mundi crimina per aquas abluens regenerationis speciem in ipsa diluvii effusione signasti, ut unius ejusdemque elementi mysterio et finis esset vitiis et origo virtutibus:

Respice, quæsumus, Domine, in faciem ecclesiæ tuæ, et multiplica in ea regenerationes tuas. Qui gratiæ tuæ affluentis impetu lætificas civitatem tuam, fontemque baptismatis aperis toto orbe terrarum gentibus innovandis, ut tuæ majestatis imperio sumat Unigeniti tui gratiam de Spiritu Sancto: *Hic dividat aquam manu sua in modum crucis dicendo hoc quod sequitur hoc modo.*

Qui hanc aquam regenerandis hominibus præparatam arcana sui luminis admixtione fecundet, ut sanctificatione concepta ab immaculato divini fontis utero in novam renata creaturam progenies cælestis emergat.

Et quos, aut sexus in corpore, aut ætas discernit in tempore, omnes in unam pariat gratia mater infantiam.

Procul ergo hinc jubente te, Domine, omnis spiritus immundus abscedat, procul tota nequitia diabolicæ fraudis absistat.

Nihil hic loci habeat contrariæ virtutis admixtio, non insidiando circumvolet, non latendo surrepat, non inficiendo corrumpat.

Sit hæc sancta et innocens creatura libera ab omni impugnatoris incursu, et totius nequitiæ purgata discessu.

Sit fons vivus, aqua regenerans, unda purificans.

Ut omnes hoc lavacro salutifero diluendi, operante in eis Spiritu Sancto, perfectæ purgationis indulgentiam consequantur.

Unde bene✠dico te, creatura aquæ, per ✠ Deum vivum, per ✠ Deum verum, per ✠ Deum sanctum, per Deum qui te in principio verbo separavit ab arida, cujus Spiritus super te ferebatur, qui te de paradiso manare fecit, et in quatuor fluminibus totam terram rigare præcepit. *Hic sacerdos ejiciat sua manu aquam de fonte in modum crucis in quatuor partes dicendo hoc modo:*

Qui te in deserto amaram suavitate indita fecit esse potabilem, et sitienti populo de petra produxit.

Bene✠dico te per Jesum Christum Filium ejus unicum Dominum nostrum, qui te in Cana Galilææ signo admirabili sua potentia convertit in vinum.

Qui pedibus super te ambulavit, et a Johanne in Jordane in te baptizatus est.

Qui te una cum sanguine de latere suo produxit, et discipulis suis jussit ut credentes baptizarentur in te dicens, Ite docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Pa✠tris et Filii ✠ et Spiri✠tus Sancti. *Hic mutet vocem suam quasi legendo.* Hæc nobis præcepta servantibus, tu Deus omnipotens, clemens adesto, tu benignus aspira. *Hic aspiret in fontem ter in modum crucis.* Tu has simplices aquas tuo ore benedicito; ut præter naturalem emundationem quam lavandis possint adhibere corporibus, sint etiam purificandis mentibus efficaces. *Hic stillet de cereo in fontem in modum crucis, postea dicat:* Descendat in hanc plenitudinem fontis virtus Spiritus tui, totamque hujus aquæ substantiam regenerandi fecundet eflectu. *Hic mittat cereum infra fontes, crucem faciens, dicendo hoc quod sequitur hoc modo.*

Hic omnium peccatorum maculæ deleantur, hic natura ad imaginem tui condita et ad honorem sui reformata principii, cunctis vetustatis squaloribus emundetur. *Hic extrahatur cereus extra fontes dicendo sic:*

Ut omnis homo hoc sacramentum regenerationis ingressus in veræ innocentiæ novam infantiam renascatur. Per Dominum nostrum Jesum Christum Filium tuum qui tecum vivit et regnat in unitate Spiritus Sancti Deus per omnia secula seculorum. Amen. *Consecratis fontibus non infundetur oleum neque chrisma, nisi fuerit aliquis baptizandus.*

Completo fontium ministerio, tres clerici de superiori gradu in capis sericis, videlicet duo in capis rubeis, et tertius in capa alba in medio processionis in eundo cantent hanc letaniam simul, ita quod primus versus cantetur a prædictis clericis, antequam procedat processio, hoc modo sequente:

Rex sanctorum angelorum totum mundum adjuva.

Chorus idem repetat post unumquemque versum:

V. Ora primum tu pro nobis, virgo mater germinis,
Et ministri Patris summi ordines angelici.

V. Supplicate Christo regi, cœtus apostolici,
Supplicetque permagnorum sanguis fusus martyrum.

V. Implorate, confessores consonæque virgines,
Quo donetur magnæ nobis tempus indulgentiæ.

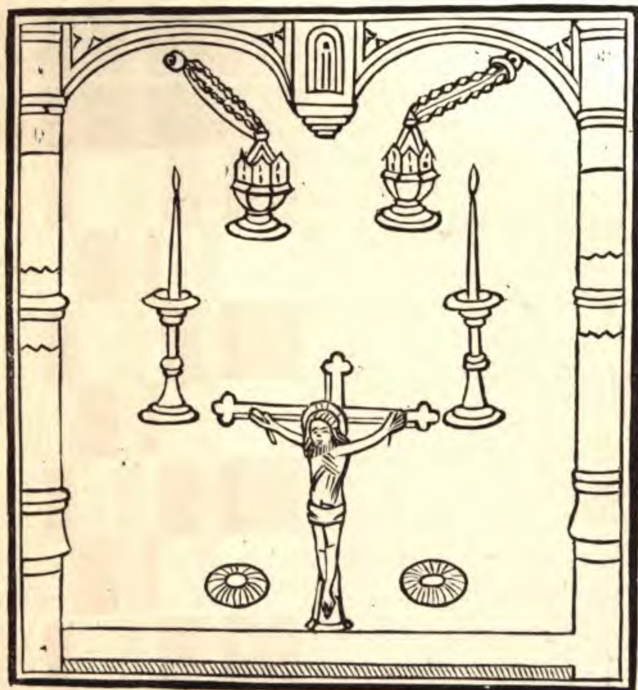
V. Omnes sancti atque justi, nos precamur cernui,
Ut purgetur crimen omne vestro sub oramine.

V. Hujus, Christe, pastor alme, plebis vota suscipe,
Qui plasmasti protoplastum genus et gignentium.

V. Præsta Patris atque Nati compar Sancte Spiritus,
Ut te solum semper omni diligamus tempore.

Deinde incipiatur missa sine regimine chori immediate cantore incipiente.

IN DIE PASCHÆ.

Statio et ordo processionis in die Paschæ ante matutinas cum cruce.

*Ante matutinas** *et ante campanarum pulsationem conveniant clerici ad ecclesiam et accendantur omnia lumina per ecclesiam. Duo excellentiores cum ceroferariis et thuribulariis et clero circumstante ad sepulcrum accedant, et incensato prius sepulchro cum magna veneratione statim post thurificationem videlicet genuflectendo corpus Domini privatim super altare deponant. Iterum accipiant crucem de sepulchro, et incipiat excellentior persona* Christus resurgens, *cum qua eat processio*

* 1528, &c.—Ante missam.

per ostium presbyterii australe incedendo per medium chori, et regrediens cum prædicta cruce de sepulchro assumpta inter duos sacerdotes prædictos super eorum brachia venerabiliter portata cum thuribulariis et ceroferariis præcedentibus per ostium presbyterii boreale, exeundo ad unum altare ex parte boreali ecclesiæ, choro sequente habitu non mutato, excellentioribus præcedentibus, Corpore vero Domini super altare in pyxide dimisso in subthesaurarii custodia, qui illud in prædicta pyxide in tabernaculo dependat, ut patet in ista statione præcedente. Et tunc pulsentur omnes campanæ in classicum, et cantetur antiphona:

Christus resurgens ex mortuis jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur: quod enim vivit, vivit Deo, alleluia, alleluia.

V. Dicant nunc Judæi, quomodo milites custodientes sepulchrum perdiderunt regem ad lapidis positionem, quare non servabant petram justitiæ; aut sepultum reddant, aut resurgentem adorent, nobiscum dicentes, *Chorus respondeat hoc modo quo sequitur*, alleluia, alleluia.

Finita antiphona cum suo versu a toto choro, incipiat excellentior persona in statione conversus ad altare versum: Surrexit Dominus de sepulchro. *R.* Qui pro nobis pependit in ligno.

Oremus.

Deus, qui pro nobis Filium tuum crucis patibulum subire voluisti, ut inimici a nobis expelleres potestatem; concede nobis famulis tuis, ut in resurrectionis ejus gaudiis semper vivamus. Per eundem Christum Dominum nostrum. Amen. *Nec præcedat nec subsequatur* Dominus vobiscum.

Finita oratione omnes cum gaudio genuflectant ibidem et ipsam crucem adorent, imprimis digniores personæ, et secrete sine processione in chorum redeant. His itaque gestis discooperiantur omnes cruces per ecclesiam et omnes imagines, et pulsentur campanæ ad matutinas more solito. Hac die ad matutinas nulla fiat processio ad crucem, sicut in ceteris diebus.

In die Paschæ atque in omnibus dominicis diebus abhinc usque ad festum Trinitatis dicetur in aspersione aquæ hæc antiphona, scilicet Vidi aquam *cum versu et oratione ut supra in dominica prima Adventus.*

Hac die, hora sexta cantata et aqua benedicta aspersa, ordinetur processio ad gradum chori sicut in die Natalis Domini cum aquæ bajulo, tribus crucibus, duobus ceroferariis et duobus thuribulariis, subdiacono et diacono, utroque codicem evangelii deferente; et eat processio per medium chori et ecclesiæ, circueundo ecclesiam et claustrum. Tres clerici de superiore gradu prius in choro incipiant prosam modo sequente:

Salve, festa dies, toto venerabilis ævo,
Qua Deus infernum vicit, et astra tenet.

Chorus idem repetat post unumquemque versum cantore incipiente Salve festa dies. *Quotienscunque dicitur* Salve festa dies *percantetur primus versus a prædictis clericis in medio chori, antequam procedat processio.*

Ecce renascentis testatur gratia mundo,
Omnia cum Domino dona redisse suo.
Qui crucifixus erat Deus ecce per omnia regnat,
Dant Creatori cuncta creata precem.
Sollicitam sed redde fidem, precor, alma potestas,
Tertia lux rediit, surge, sepulte Deus.
Non decet ut humili tumulo tua membra tegantur,
Ne pretium mundi vilia saxa premant.
Indignum est, cujus clauduntur cuncta pugillo,
Ut tegat inclusum rupe vetante lapis.
Lintea tolle, precor, sudaria linque sepulchro;
Tu satis es nobis, et sine te nihil est.
Funeris exsequias passus vitæ auctor et orbis,
Intrans mortis iter, dando salutis opem:
Redde tuam faciem, videant ut secula lucem,
Redde diem, qui nos te moriente fugit.
Eripis innumerum populum de carcere mortis,
Et sequitur liber quo suus auctor abit.
Tristia cesserunt inferni vincula legis,
Expavitque chaos luminis ore premi.

In revertendo usque ad crucem in ecclesia per idem ostium quo egressa est, dicatur antiphona, cantore incipiente, hoc modo:

Sedit angelus ad sepulchrum Domini stola claritatis coopertus; videntes eum mulieres nimio terrore perterritæ, astiterunt a longe; tunc locutus est angelus, et dixit eis; Nolite metuere, dico vobis, quia ille quem quæritis mortuum, jam vivit, et vita hominum cum eo surrexit, alleluia.

Tres clerici de superiori gradu in capis sericis ad populum conversi in pulpito dicant hunc versum modo quo sequitur:

V. Crucifixum in carne laudate, et sepultum propter nos glorificate, resurgentemque a morte adorate. Nolite.

In introitu chori cantor incipiat antiphonam Christus resurgens, *et percantetur cum suo versu a toto choro ut supra.*

V. Surrexit Dominus de sepulchro. *Resp.* Qui pro nobis pependit in ligno.

Oratio. Deus, qui hodierna die per Unigenitum tuum æternitatis nobis aditum devicta morte reserasti; vota nostra quæ præveniendo aspiras, etiam adjuvando prosequere. Per eundem Christum Dominum nostrum. Amen.

In die Paschæ ad vesperas fiat processio ad fontes per ostium australe presbyterii cum oleo et chrismate, ordinata processione cum cruce et ceroferariis et thuribulario. Exinde oleum et chrisma a duobus diaconis de secunda forma, qui induti sint albis: deinde puer librum ferens, superpelliceo indutus, deinde exsecutor officii; post illum rectores secundarii, deinde rectores principales. Nulla vero die per hanc hebdomadam præcedat cereus paschalis processionem nec subsequatur, secundum usum Sarum ecclesiæ, nec ad vesperas nec ad matutinas. Rectores chori in eundo et redeundo in chorum incipiant antiphonam. Imprimis vero incipiant antiphonam hoc modo, antequam procedat processio alleluia. *Chorus prosequatur antiphonam antequam processio procedat sic:* Alleluia, alleluia, alleluia.

Qua finita, rectores ex parte chori incipiant psalmum hoc modo:

Psalmus. Laudate pueri Dominum; *et percantetur ab illa parte hoc modo, quo sequitur:* Laudate nomen Domini, alleluia.

Hic procedat processio; deinde dicatur alius versus ex alia parte chori modo quo sequitur:

Sit nomen Domini benedictum: ex hoc, nunc, et usque in seculum, alleluia.

Et sic totus psalmus dicatur cum Gloria Patri *et* Sicut erat. *Repetatur primum* alleluia *post suum versum semel dicendo, non alternando, sed modo superius notato, ut prius.*

A solis ortu usque ad occasum : laudabile nomen Domini, alleluia.

Excelsus super omnes gentes Dominus : et super cælos gloria ejus, alleluia.

Quis sicut Dominus Deus noster, qui in altis habitat : humilia respicit in cælo et in terra, alleluia.

Suscitans a terra inopem : et de stercore erigens pauperem, alleluia.

Ut collocet eum cum principibus : cum principibus populi sui, alleluia.

Qui habitare facit sterilem in domo : matrem filiorum lætantem, alleluia.

Gloria Patri et Filio et Spiritui Sancto, alleluia.

Sicut erat in principio, et nunc, et in secula seculorum. Amen, alleluia.

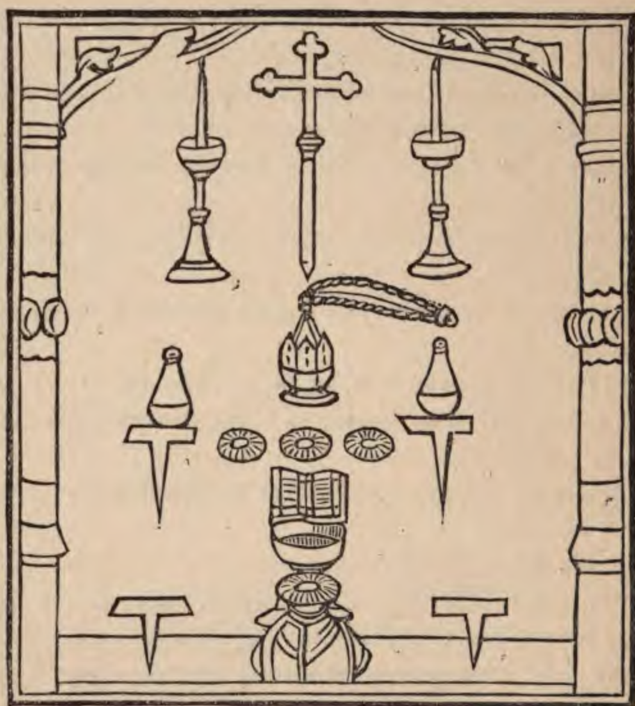
Quo finito, reincipiatur antiphona a rectoribus chori, et percantetur a toto choro.

Hoc modo fiat statio ad fontes:

Imprimis cruciferarius; deinde ceroferarii; deinde thuribularius; deinde oleum et chrisma; deinde rectores secundarii; post ipsos vero tres pueri cantantes alleluia. *Ps.* Laudate pueri.

Deinde ad gradum fontis orientalem puer ferens librum; deinde ad gradum fontis occidentalem exsecutor officii; post illum vero rectores principales. Ad fontes thurificandos thuribularius ad sacerdotem accedat, quo facto redeat ad stationem suam; similiter ad versum et ad orationem dicendum accedant

ceroferarii ad sacerdotem, et dicta oratione resumant locum suum. Eodem vero ordine fiat consequens statio ante crucem, exceptis rectoribus secundariis, qui stabunt proximi post sacerdotem et exceptis tribus pueris qui cantaverunt alleluia. *Sacerdos vero in fine psalmi* In exitu Israel *accedat ante cruciferarium ad thurificandum crucifixum; quo facto redeat ad locum suum, et ibi dicat versiculum et orationem de cruce. Hoc modo faciat sacerdos per totam hebdomadam, ut patet in pictura vel in statione sequente hoc modo.*

Deinde tres pueri in ipsa statione ante fontes conversi ad altare in superpelliceis simul cantent alleluia. *Versus.* Laudate pueri Dominum, *hoc modo,* alleluia. *Chorus finiat* A.

Pueri versum. Laudate pueri Dominum: laudate nomen. *Chorus respondeat,* Domini. *Item pueri dicant* alleluia.

Non ulterius dicatur post repetitionem alleluia *sine neuma.*

Incensatis prius fontibus, dicat sacerdos versum: Surrexit Dominus de sepulchro. *Resp.* Qui pro nobis pependit in ligno, alleluia.

Oremus.

Oratio. Præsta, quæsumus, omnipotens Deus, ut qui resurrectionis Dominicæ sollennia colimus, ereptionis nostræ lætitiam suscipere mereamur. Per eundem Christum Dominum nostrum. *Chorus respondeat* Amen. *Nec præcedat nec subsequatur* Dominus vobiscum.

Deinde in eundo ad crucem ab omnibus rectoribus chori incipiatur antiphona sequens sic dicendo, Alle: *Chorus prosequatur sic,* luia; *quæ licet brevis sic terminetur a choro. Statim rectores ex parte decani ad chorum conversi simul incipiant hunc psalmum sequentem hoc modo.*

Ps. In exitu Israel de Ægypto:

Chorus ex parte prædicta versum prosequatur hoc modo:

Domus Jacob de populo barbaro, alleluia.

Hic procedatur.

Alius versus ex alia parte chori, sic dicendo:

Facta est Judæa sanctificatio ejus: Israel potestas ejus, alleluia.

Et hoc modo dicatur totus psalmus cum Gloria Patri *et* Sicut erat, *cum uno* alleluia *tamen post unumquemque versum, et cetera.*

Mare vidit et fugit: Jordanis conversus est retrorsus, alleluia.

Montes exsultaverunt ut arietes: et colles sicut agni ovium, alleluia.

Quid est tibi, mare, quod fugisti: et tu, Jordanis, quia conversus es retrorsum, alleluia.

Montes, exsultastis sicut arietes: et colles sicut agni ovium, alleluia.

A facie Domini mota est terra: a facie Dei Jacob, alleluia.

Qui convertit petram in stagna aquarum: et rupem in fontes aquarum, alleluia.

Non nobis, Domine, non nobis : sed nomini tuo da gloriam, alleluia.

Super misericordia tua et veritate tua : nequando dicant gentes, ubi est Deus eorum, alleluia.

Deus autem noster in cælo : omnia, quæcunque voluit, fecit, alleluia.

Simulacra gentium argentum et aurum : opera manuum hominum, alleluia.

Os habent, et non loquentur : oculos habent, et non videbunt, alleluia.

Aures habent, et non audient : nares habent, et non odorabunt, alleluia.

Manus habent, et non palpabunt : pedes habent, et non ambulabunt; non clamabunt in gutture suo, alleluia.

Similes illis fiant qui faciunt ea : et omnes qui confidunt in eis, alleluia.

Domus Israel speravit in Domino : adjutor eorum et protector eorum est, alleluia.

Domus Aaron speravit in Domino : adjutor eorum et protector eorum est, alleluia.

Qui timent Dominum speraverunt in Domino : adjutor eorum et protector eorum est, alleluia.

Dominus memor fuit nostri : et benedixit nobis, alleluia.

Benedixit domui Israel : benedixit domui Aaron, alleluia.

Benedixit omnibus qui timent Dominum : pusillis cum majoribus, alleluia.

Adjiciat Dominus super vos : super vos et super filios vestros, alleluia.

Benedicti vos a Domino : qui fecit cælum et terram, alleluia.

Cælum cæli Domino : terram autem dedit filiis hominum, alleluia.

Non mortui laudabunt te, Domine : neque omnes qui descendunt in infernum, alleluia.

Hic thurificet sacerdos crucifixum.

Sed nos qui vivimus benedicimus Domino : ex hoc, nunc, et usque in seculum, alleluia.

Gloria Patri et Filio : et Spiritui Sancto, alleluia.

Sicut erat in principio, et nunc, et semper : et in secula seculorum. Amen, alleluia.

Quo finito, dicat sacerdos versum, Dicite in nationibus. *Resp.* Quia Dominus regnavit a ligno, alleluia.

Oremus.

Oratio. Deus qui pro nobis, *et cetera, ut supra; nec præcedat nec sequatur* Dominus vobiscum.

In introitu chori dicatur antiphona de sancta Maria, Alma redemptoris *terminata cum* alleluia.

V. Sancta Dei genitrix virgo semper Maria. *R.* Intercede pro nobis, *et cetera.*

Oremus.

Oratio. Gratiam tuam, quæsumus, Domine, mentibus nostris infunde, ut qui, angelo nuntiante, Christi Filii tui incarnationem cognovimus, per passionem ejus et crucem, ad resurrectionis gloriam perducamur. Per eundem Dominum nostrum Jesum Christum Filium, *et cetera.*

Feria Secunda

et quotidie per hanc hebdomadam fiat processio ad matutinas per medium chori ante crucifixum ad ostium occidentale cum accolito deferente crucem in superpelliceo, ceroferariis et thuribulario albis indutis, cantando antiphonam Christus resurgens. *Hac die dicatur versus* Dicant nunc *a duobus de superiori gradu in superpelliceis ante introitum chori ad clerum conversis: sequentibus vero duobus diebus a duobus clericis de secunda forma loco et habitu supradictis. Tamen in quinta et sexta feria et sabbato dicatur sine versu. Finito versu, incensato prius crucifixo, dicat sacerdos versum* Dicite in nationibus. *Oratio.* Deus qui pro nobis.

In introitu chori de sancta Maria antiphona. Ave regina cælorum. *V.* Post partum. *Oratio.* Gratiam tuam.

Ad vesperas processio fiat ad fontes eodem modo et ordine quo in die Paschæ ad vesperas, cum oleo et chrismate, cum cruce et ceroferariis et thuribulario cantando antiphonam Sedit

Angelus, *sine versu, rectoribus incipientibus; excepto quod hac die pueri non cantent* alleluia *in statione ante fontes nec in eundo post psalmum* Laudate pueri Dominum, *nec ante crucem psalmum* In exitu Israel; *sed finita antiphona prædicta, prius incensatis fontibus, dicat sacerdos versum* Surrexit Dominus. *Resp.* Qui pro nobis, *et cetera.*

Oremus.

Oratio. Concede, quæsumus, omnipotens Deus, ut festa paschalia quæ venerando colimus, etiam vivendo teneamus. Per Christum.

Deinde usque ad crucem antiphona Christus resurgens, *sine versu: qua dicta, incensato prius crucifixo, dicat sacerdos versum* Dicite in nationibus. *Oratio.* Deus qui pro nobis.

In introitu chori de sancta Maria antiphona. Anima mea liquefacta.

V. Sancta Dei genitrix *et oratio* Gratiam tuam, *ut supra ad vesperas in die Paschæ.*

Hic ordo servetur de processionibus in eundo et in introitu chori quotidie ad vesperas usque ad sabbatum, cum propriis orationibus ad fontes et diversis antiphonis in introitu chori.

Feria Tertia.

Fiat processio ad matutinas ut supra.

In redeundo de sancta Maria antiphona Beata Dei genitrix. *Versus et oratio ut supra.*

Ad vesperas ad fontes.

Oratio. Præsta, quæsumus, omnipotens Deus, ut per hæc festa paschalia quæ colimus devoti semper in tua laude vivamus. Per Christum.

In redeundo antiphona Descendi in hortum. *Versus et oratio ut supra.*

Feria Quarta.

Ad matutinas fiat processio ut supra. In redeundo de sancta Maria antiphona Speciosa. *Versus et oratio ut supra.*

Ad vesperas ad fontes.

Oratio. Concede, quæsumus, omnipotens Deus, ut qui festa paschalia agimus cælestibus desideriis accensi fontem vitæ sentiamus Dominum nostrum Jesum Christum Filium tuum. *Non dicatur ulterius.*

In redeundo de sancta Maria antiphona Alma redemptoris. *Versus et oratio ut supra.*

Feria Quinta.

Ad matutinas fiat processio ut supra. In redeundo antiphona Ave regina. *Versus et oratio ut supra.*

Ad vesperas ad fontes.

Oratio. Da quæsumus, omnipotens Deus, ut ecclesia tua et suorum firmitate membrorum et nova semper fœcunditate lætetur. Per Christum.

In revertendo de sancta Maria antiphona Anima mea. *Versus et oratio ut supra.*

Feria Sexta.

Ad matutinas processio. In revertendo antiphona Beata Dei genitrix. *Versus et oratio ut supra.*

Ad vesperas ad fontes.

Oratio. Adesto, quæsumus, Domine, familiæ tuæ, et dignanter impende ut quibus gratiam fidei contulisti, et coronam largiaris æternam. Per Christum. Amen.

In introitu chori de sancta Maria antiphona Descendi in hortum. *Versus et oratio ut supra.*

Sabbato.

Ad matutinas fiat processio ut supra. In revertendo antiphona Speciosa. *Versus et oratio ut supra.*

Ad vesperas non fiat processio ad fontes cum oleo et chrismate sicut in præcedentibus diebus, sed tantum eat processio ante crucem, et exeat per medium chori cum ceroferariis et thuribulario albis indutis sine cruce, et puero librum deferente ante sacerdotem in superpelliceo. Sacerdos autem in simili habitu

cum capa serica, choro sequente in superpelliceis cantando antiphonam Christus resurgens, *rectoribus chori in medio processionis in capis sericis incipientibus. Finita antiphona, duo clerici de superiori gradu in superpelliceis ante ostium chori ad populum conversi dicant versum* Dicant nunc Judæi. *Deinde dicat sacerdos post thurificationem crucifixi versum* Dicite in nationibus. *Oratio.* Deus qui pro nobis.

In introitu chori dicatur una de prædictis antiphonis per ordinem de sancta Maria ut supra. ℣. Sancta Dei genitrix. *Oratio.* Gratiam tuam.

Et hoc in omnibus sabbatis omnium hebdomadarum observetur ad vesperas in eundo et in introitu chori usque ad Ascensionem Domini, sive de dominica fit servitium sive de festo sanctorum, nisi in festo sanctæ Crucis ad utrasque vesperas; quod si in sabbato contigerit, nulla fiat processio tunc ad secundas vesperas; et nisi quod in ceteris sabbatis dicatur versus Dicant nunc Judæi *a duobus de secunda forma, loco et habitu observato, ad clerum conversis. Proxima tamen dominica ante Ascensionem Domini dicatur versus* Dicant nunc Judæi *a duobus de superiori gradu loco et habitu prædictis.*

Similiter fiat omnibus duplicibus festis in dominicis tempore prædicto contingentibus. Præterea rectores chori præcedant habitu non mutato in omnibus sabbatis sequentibus nisi duplex festum fuerit.

Dominica in Octavis Paschæ.

Eat processio in capis sericis, sicut in omnibus festis duplicibus, quæ in dominicis contingunt, per medium chori circumeundo chorum et claustrum, sicut in die Natalis Domini, cantando antiphonam Sedit angelus. *Tres clerici de superiori gradu dicant versum* Crucifixum in carne *in pulpito sicut in die Paschæ.*

In introitu chori antiphona Christus resurgens *cum suo versu a toto choro.*

℣. Surrexit Dominus.

Oratio. Deus, qui per Unigenitum.

Dominica prima post Octavas Paschæ

et omnibus dominicis usque ad proximam dominicam ante Ascensionem Domini, quando de dominica agitur.

Ad processionem in eundo cantor incipiat antiphonam:

Ego sum Alpha et Omega, primus et novissimus, initium et finis, ante mundi principium et in seculum seculi vivo in æternum: manus meæ, quæ vos fecerunt, clavis confixæ sunt; propter vos flagellis cæsus sum, spinis coronatus sum; aquam petii pendens, et acetum porrexerunt in escam meam; mortuus sum, et sepultus sum; resurrexi, vobiscum sum. Videte, quia ego ipse sum, et non est Deus præter me, alleluia.

Duo clerici de secunda forma in superpelliceis ante introitum chori ad populum conversi dicant versum:

V. Ego sum vestra redemptio; Ego sum rex vester; Ego vos resuscitabo in die novissimo. Videte.

In introitu chori antiphona Christus resurgens *sine versu.*

V. Surrexit Dominus. *Oratio.* Deus, qui per Unigenitum.

Quando ultimo fit servitium de dominica ante Ascensionem Domini, ad processionem antiphona Sedit angelus. *Tres clerici in pulpito de superiori gradu ad populum conversi in superpelliceis dicant versum* Crucifixum.

In introitu chori antiphona Christus resurgens *cum suo versu a toto choro.*

V. Surrexit Dominus.

Oratio. Deus, qui per Unigenitum.

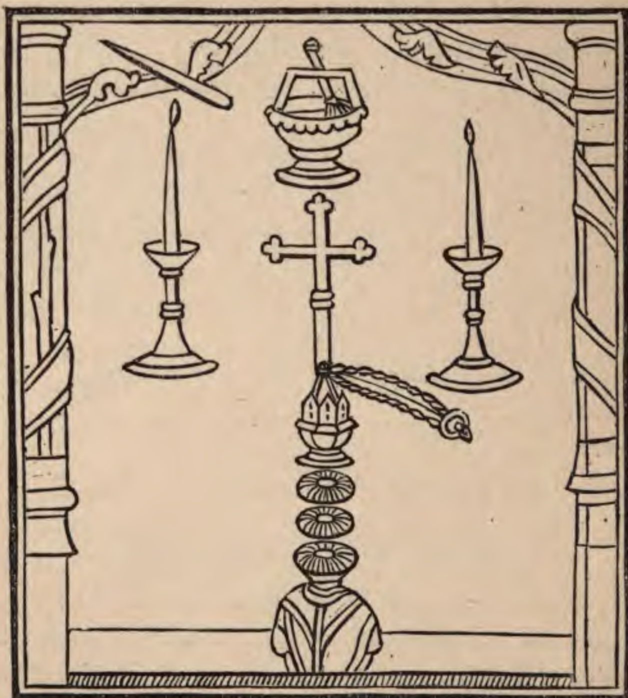
Feria Secunda in Rogationibus,
si vacaverit.

Post sextam dicatur missa dominicalis, scilicet Vocem jocunditatis, *ut infra.*

Nona cantata et omnibus peractis quæ ad processionem pertinent, ad gradum chori ordinetur processio cum aquæ bajulo, cum cruce, ceroferariis in albis et thuribulario; deinde*

* 1528, &c., add—cum capa sua nigra.

capsulæ reliquiarum deferantur a duobus diaconis de secunda forma, habitu non mutato. Post hæc diaconus et subdiaconus cum sacerdote et processione per medium chori et ecclesiæ incedant et exeat processio per ostium ecclesiæ occidentale et per portam claustri borealem ad aliquam ecclesiam in civitate cantando antiphonas sequentes. Præterea in principio processionis deferatur draco, tribus vexillis rubeis præcedentibus, secundo loco leo, tertio loco cetera vexilla; deinde sequatur processio suo ordine eodem modo et habitu sicut dictis præter capsulas reliquiarum, ita tamen quod sacerdos absque capa serica incedat.*

Ordo processionis in secunda feria in Rogationibus.

* 1528, &c., add—omnibus albis indutis.

Hæc antiphona dicatur a toto choro in stallis antequam exeat processio, cantore incipiente.

Exsurge, Domine, adjuva nos, et libera nos propter nomen tuum, alleluia.

Ps. Deus auribus nostris audivimus: patres nostri annuntiaverunt nobis.

Non dicatur nisi primus versus, sed statim sequatur Gloria Patri. *Deinde repetatur antiphona* Exsurge *et sic post ceteras antiphonas fiat, quæ sequuntur. His dictis fiat processio, cantore incipiente antiphonam sequentem:*

Surgite sancti de mansionibus vestris; loca sanctificate, plebem benedicite, et nos humiles peccatores in pace custodite, alleluia.

Ps. Deus misereatur nostri et benedicat nobis: illuminet vultum suum super nos, et misereatur nostri. Gloria Patri. *Repetatur antiphona.*

Alia antiphona. De Hierusalem exeunt reliquiæ, et salvatio de monte Sion; propterea protectio erit huic civitati, et salvabitur propter David famulum ejus, alleluia.

Ps. Memento, Domine, David et omnis mansuetudinis ejus. Gloria Patri. Sicut erat. *Et repetatur antiphona.*

Alia antiphona. In nomine Domini Dei ambulabimus nos et omnes populi, quoniam de Sion exibit lex, et verbum Domini de Hierusalem; regnabit Dominus in æternum, alleluia.

Ps. Lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi: in domum Domini ibimus, *cum* Gloria Patri *et* Sicut erat.

Si necesse fuerit ad pluviam postulandam cantentur hæ sequentes antiphonæ; sin autem, non dicantur:

Ant. Domine Deus, rex Abraham, dona nobis pluviam super faciem terræ, ut discat populus iste, quia tu es Dominus Deus noster, alleluia. *Ps.* Exsurgat Deus, et dissipentur inimici ejus: et fugiant qui oderunt eum a facie ejus. Gloria Patri. Sicut erat. *Et repetatur antiphona.*

Alia antiphona. Numquid est in idolis gentium qui pluat nisi tu Deus, aut cæli possunt dare pluviam, nisi tu volueris. Tu

es Dominus Deus noster, quem expectamus, dona nobis pluviam, alleluia, alleluia.

Ps. Salvum me fac, Deus, quoniam intraverunt aquæ: usque ad animam meam. Gloria Patri. Sicut erat. *Et repetatur antiphona.*

Alia antiphona. Exaudi, Domine, populum confitentem nomini tuo, et dimitte peccata servorum tuorum et populi tui Israel, et dona pluviam super terram quam dedisti patribus noster, Domine Deus noster, alleluia, alleluia.

Ps. Pluviam voluntariam segregabis Deus hæreditati tuæ, et infirmata est: tu vero perfecisti eam. Gloria Patri. Sicut erat.

Alia antiphona. Respice, Domine, quia aruit terra, rugiunt jumenta, quia defecerunt pascua et exsiccata sunt flumina. Jam miserere, Domine, et excita pluviam, ut non arescat quod plantavit dextera tua, alleluia, alleluia. *Ad hanc antiphonam non sequatur psalmus.*

Pro serenitate aeris dicuntur hæ sequentes antiphonæ.

Inundaverunt aquæ, Domine, super capita nostra: invocabimus nomen tuum de lacu novissimo; ne avertas faciem tuam a singultu nostro, alleluia.

Ps. Salvum me fac, Deus; quoniam intraverunt aquæ: usque ad animam meam. Gloria Patri. Sicut erat. *Et repetatur antiphona.*

Alia antiphona. Non nos demergat, Domine, tempestas aquæ, neque absorbeat nos profundum, neque urgeat in nos puteus os suum. Mitte manum tuam de alto, et libera nos de aquis multis, alleluia.

Ps. Exaudi, Domine, quia benigna est misericordia tua: secundum multitudinem miserationum tuarum respice in nos. Gloria Patri. Sicut erat.

Contra mortalitatem hominum tempore belli dicatur hæc antiphona:

Libera, Domine, populum tuum de manu mortis, et plebem istam protegat dextera tua, ut viventes benedicamus te, Domine

Deus noster, alleluia, alleluia. *Ps.* Domine Dominus noster, quam admirabile est nomen tuum in universa terra: *cum* Gloria Patri.

His dictis dicant septem psalmos pœnitentiales, si tantum restat iter, cum Gloria Patri *et* Sicut erat *et antiphona* Ne reminiscaris. *Require hos psalmos cum antiphona in fine libri, et dicantur cum hac letania et versu et oratione sequentibus et hæc omnia sine nota dicantur; ita tamen quod quicquid dicat sacerdos de letania, chorus idem repetat plene et integre usque ad prolationem* Peccatores, Te rogamus: *tunc enim post* Ut pacem nobis dones, *Chorus respondeat,* Te rogamus audi nos; *et sic post singulos versus usque ad* Fili Dei, Te rogamus audi nos.

Letania.

Kyrie eleison. Christe eleison. Christe audi nos.
Pater de cælis Deus, Miserere nobis.
Fili Redemptor mundi Deus, Miserere nobis.
Spiritus Sancte Deus, Miserere nobis.
Sancta Trinitas unus Deus, Miserere nobis.
Sancta Maria, Ora pro nobis.
Sancta Dei genitrix, Ora.
Sancta virgo virginum, Ora.
Sancte Michael, Ora.
Sancte Gabriel, Ora.
Sancte Raphael, Ora.
Omnes sancti angeli et archangeli, Orate pro nobis.
Omnes sancti beatorum spirituum ordines, Orate.
Sancte Johannes Baptista, Ora pro nobis.
Omnes sancti patriarchæ et prophetæ, Orate pro nobis.
Sancte Petre, Ora pro nobis.
Sancte Paule, Ora.
Sancte Andrea, Ora.
Sancte Johannes, Ora.
Sancte Jacobe, Ora.
Sancte Thoma, Ora.
Sancte Philippe, Ora.
Sancte Jacobe, Ora.
Sancte Matthæe, Ora.

Sancte Bartholomæe, Ora.
Sancte Simon, Ora.
Sancte Thaddæe, Ora.
Sancte Matthia, Ora.
Sancte Barnaba, Ora.
Sancte Marce, Ora.
Sancte Luca, Ora.
Omnes sancti apostoli et evangelistæ, Orate pro nobis.
Omnes sancti discipuli Domini et innocentes, Orate.
Sancte Stephane, Ora pro nobis.
Sancte Line, Ora.
Sancte Clete, Ora.
Sancte Clemens, Ora.
Sancte Fabiane, Ora.
Sancte Sebastiane, Ora.
Sancte Cosma, Ora.
Sancte Damiane, Ora.
Sancte Prime, Ora.
Sancte Feliciane, Ora.
Sancte Dionysi cum sociis tuis, Ora.
Sancte Victor cum sociis tuis, Ora.
Omnes sancti martyres, Orate pro nobis.
Sancte Silvester, Ora pro nobis.
Sancte Leo, Ora.
Sancte Hieronime, Ora.
Sancte Augustine, Ora.
Sancte Isidore, Ora.
Sancte Juliane, Ora.
Sancte Medarde, Ora.
Sancte Gildarde, Ora.
Sancte Albine, Ora.
Sancte Eusebi, Ora.
Sancte Swithine, Ora.
Sancte Birine, Ora.
Omnes sancti confessores, Orate pro nobis.
Omnes sancti monachi et heremitæ, Orate.

Sancta Maria Magdalena, Ora pro nobis.
Sancta Maria Ægyptiaca, Ora.
Sancta Margareta, Ora.
Sancta Scolastica, Ora.
Sancta Petronilla, Ora.
Sancta Genovefa, Ora.
Sancta Praxedis, Ora.
Sancta Soteris, Ora.
Sancta Prisca, Ora.
Sancta Tecla, Ora.
Sancta Affra, Ora.
Sancta Editha, Ora.
Omnes sanctæ virgines, Orate pro nobis.
Omnes Sancti, Orate.
Propitius esto : Parce nobis Domine.
Ab omni malo, Libera nos Domine.
Ab insidiis diaboli, Libera.
A damnatione perpetua, Libera.
Ab imminentibus peccatorum nostrorum periculis, Libera.
Ab infestationibus dæmonum, Libera.
A spiritu fornicationis, Libera.
Ab appetitu inanis gloriæ, Libera.
Ab omni immunditia mentis et corporis, Libera.
Ab ira et odio, et omni mala voluntate, Libera.
Ab immundis cogitationibus, Libera.
A cæcitate cordis, Libera.
A fulgure et tempestate, Libera.
A subitanea et improvisa morte, Libera.
Per mysterium sanctæ Incarnationis tuæ, Libera.
Per Nativitatem tuam, Libera.
Per Circumcisionem tuam, Libera.
Per Baptismum tuum, Libera.
Per Jejunium tuum, Libera.
Per Crucem et Passionem tuam, Libera.
Per pretiosam Mortem tuam, Libera.
Per gloriosam Resurrectionem tuam, Libera.

Per admirabilem Ascensionem tuam, Libera.

Per gratiam Sancti Spiritus Paracliti, Libera.

In hora mortis, Succurre nobis Domine.

In die judicii, Libera nos Domine.

Peccatores, Te rogamus audi nos.

Ut pacem nobis dones, Te rogamus.

Ut misericordia et pietas tua nos custodiat, Te rogamus.

Ut ecclesiam tuam catholicam regere et defensare digneris, Te rogamus.

Ut domnum apostolicum et omnes gradus ecclesiæ in sancta religione conservare digneris, Te rogamus.

Ut regi et principibus nostris pacem et veram concordiam atque victoriam donare, digneris, Te rogamus.

Ut episcopos et abbates nostros in sancta religione conservare digneris, Te rogamus.

Ut congregationes omnium sanctorum in tuo sancto servitio conservare digneris, Te rogamus.

Ut cunctum populum Christianum pretioso sanguine tuo redemptum conservare digneris, Te rogamus.

Ut omnibus benefactoribus nostris sempiterna bona retribuas, Te rogamus.

Ut animas nostras et parentum nostrorum ab æterna damnatione eripias, Te rogamus.

Ut fructus terræ dare et conservare digneris, Te rogamus.

Ut oculos misericordiæ tuæ super nos reducere digneris, Te rogamus.

Ut obsequium servitutis nostræ rationabile facias, Te rogamus.

Ut mentes nostras ad cælestia desideria erigas, Te rogamus.

Ut miserias pauperum et captivorum intueri et relevare digneris, Te rogamus.

Ut omnibus fidelibus defunctis requiem æternam dones, Te rogamus.

Ut nos exaudire digneris, Te rogamus.

Fili Dei, Te rogamus.

Agnus Dei qui tollis peccata mundi : Exaudi nos, Domine.

Agnus Dei qui tollis peccata mundi : Parce nobis, Domine.

Agnus Dei qui tollis peccata mundi : Miserere nobis.

Kyrie eleison. Christe eleison. Kyrie eleison.

Pater noster. Et ne nos inducas in tentationem : Sed libera nos a malo.

Ostende nobis Domine misericordiam tuam : Salutare tuum da nobis.

Peccavimus cum patribus nostris : Injuste egimus, iniquitatem fecimus.

Domine, non secundum peccata nostra facias nobis : Neque secundum iniquitates nostras retribuas nobis.

Oremus pro omni gradu ecclesiæ; Sacerdotes tui induantur justitiam, et sancti tui exultent.

Pro fratribus et sororibus nostris; Salvos fac servos tuos et ancillas tuas : Deus meus, sperantes in te.

Pro cuncto populo Christiano; Salvum fac populum tuum, Domine, et benedic hæreditati tuæ : Et rege eos, et extolle illos usque in æternum.

Domine, fiat pax in virtute tua : Et abundantia in turribus tuis.

Animæ famulorum famularumque tuarum requiescant in pace. Amen.

Domine, exaudi orationem meam : Et clamor meus ad te veniat.

Dominus vobiscum : Et cum spiritu tuo.

Oremus.

Deus, cui proprium est misereri semper et parcere, suscipe deprecationem nostram, ut quos delictorum catena constringit, miseratio tuæ pietatis absolvat. Per Christum Dominum nostrum.

Omnipotens sempiterne Deus, qui facis mirabilia magna solus; prætende super famulos tuos pontifices et super cunctas congregationes illis commissas spiritum gratiæ salutaris; et ut in veritate tibi complaceant, perpetuum eis rorem tuæ benedictionis infunde.

Deus qui caritatis dona per gratiam Sancti Spiritus tuorum cordibus fidelium infundis : da famulis et famulabus tuis, fratribus et sororibus nostris, pro quibus tuam deprecamur

clementiam, salutem mentis et corporis; ut te tota virtute diligant, et quæ tibi placita sunt tota dilectione perficiant.

Alia oratio. Deus, a quo sancta desideria, recta consilia et justa sunt opera, da servis tuis illam quam mundus dare non potest pacem; ut et corda nostra mandatis tuis dedita, et, hostium sublata formidine, tempora sint tua protectione tranquilla.

Ineffabilem misericordiam tuam nobis quæsumus, Domine clementer ostende: ut simul nos et a peccatis omnibus exuas, et a pœnis quas pro his meremur benignus eripias.

Fidelium Deus omnium Conditor et Redemptor, animabus famulorum famularumque tuarum remissionem cunctorum tribue peccatorum: ut indulgentiam quam semper optaverunt piis supplicationibus consequantur.

Pietate tua, quæsumus, Domine, nostrorum solve vincula omnium delictorum, et intercedente beata et gloriosa semperque virgine Dei genitrice Maria cum omnibus sanctis tuis domnum papam, reges et principes, episcopos et abbates nostros et omnem plebem illis commissam, nosque famulos tuos atque loca nostra in omni sanctitate custodi, omnesque consanguinitate ac familiaritate, vel confessione et oratione nobis junctos, seu omnem populum catholicum, a vitiis purga, virtutibus illustra; pacem et salutem nobis tribue, hostes visibiles et invisibiles remove, famem et pestem repelle: amicis et inimicis nostris veram caritatem atque infirmis sanitatem largire, et iter famulorum tuorum in salutis tuæ prosperitate dispone, et omnibus fidelibus vivis ac defunctis in terra viventium vitam et requiem æternam concede. Per eundem Christum Dominum nostrum. Amen.

Et si transierit processio per ecclesiam, dicatur responsorium cum suo versu, antiphona cum versu et oratione de sancto de quo est ecclesia illa; ita quod ad januas cimiterii vel citius inchoetur. Non ibit processio circa cimiterium, sed directe in ecclesiam. Cum autem pervenerit in ecclesiam ubi fieri debet statio, finita antiphona vel responsorio, dicat sacerdos versum et orationem de sancto de quo est ecclesia illa: deinde sequantur preces in prostratione cum dicitur. Kyrie eleison. Christe

eleison. Kyrie eleison. Pater noster. *Cetera ut prænotatum est in processione feriali Quadragesimæ.*

His finitis incipiatur missa de jejunio.

Officium. Exaudivit de templo sancto suo vocem meam, alleluia: et clamor meus in conspectu ejus, introivit in aures ejus, alleluia, alleluia.

Psalmus. Diligam te, Domine, fortitudo mea: Dominus firmamentum meum et refugium meum et liberator meus.

Oratio. Præsta, quæsumus, omnipotens Deus, ut qui in afflictione nostra de tua pietate confidimus, contra adversa omnia tua semper protectione muniamur. Per Dominum nostrum Jesum Christum Filium tuum, *et cetera.*

Secunda oratio de sancto de quo est ecclesia illa; tertia de omnibus sanctis, scilicet Concede, quæsumus, omnipotens Deus, *et cetera, ut supra.*

Lectio Epistolæ beati Jacobi Apostoli, ultimo capitulo.

Carissimi, Confitemini alterutrum peccata vestra, et orate pro invicem ut salvemini: multum enim valet deprecatio justi assidua. Helias homo erat similis nobis passibilis: et oratione oravit ut non plueret super terram, et non pluit annos tres et menses sex. Et rursum oravit: et cælum dedit pluviam et terra dedit fructum suum. Si quis autem ex vobis erraverit a veritate, et converterit quis eum: scire debet quoniam qui converti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, salvabit animam ejus a morte, et operit multitudinem peccatorum.

Graduale. Alleluia. *V.* Confitemini Domino quoniam bonus: quoniam in seculum misericordia ejus.

Diaconus legat evangelium sic dicendo: Sequentia sancti Evangelii secundum Lucam. *Chorus respondeat* Gloria tibi Domine.

In illo tempore, Dixit Jesus discipulis suis; Quis vestrum habebit amicum, et ibit ad illum media nocte, et dicet illi: Amice, commoda mihi tres panes; quoniam amicus meus venit de via ad me, et non habeo quod ponam ante illum. Et ille deintus respondens dicat: Noli mihi molestus esse, jam ostium clausum est, et pueri mei mecum sunt in cubili, non possum surgere et dare tibi. Et ille si perseveraverit pulsans, dico vobis, et si non dabit illi

surgens, eo quod amicus ejus sit, propter improbitatem tamen ejus surget, et dabit illi quotquot habet necessarios. Et ego vobis dico: Petite, et dabitur vobis: quærite, et invenietis: pulsate, et aperietur vobis. Omnis enim qui petit, accipit: et qui quærit, invenit: et pulsanti aperietur. Quis autem ex vobis patrem petit panem, numquid lapidem dabit illi? Aut piscem: numquid pro pisce serpentem dabit illi? Aut si petierit ovum: numquid porriget illi scorpionem? Si ergo vos cum sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris: quanto magis Pater vester de cælo dabit Spiritum bonum petentibus se?

Offertorium. Confitebor Domino nimis in ore meo: et in medio multorum laudabo eum, qui astitit ad dexteram pauperis: ut salvam faceret a persequentibus animam meam, alleluia.

Hic fiat sermo ad populum, si placuerit.

Postea cantetur communio sequens:

Petite et accipietis: quærite et invenietis, pulsate et aperietur vobis: omnis enim qui petit accipit, et qui quærit invenit: et pulsanti aperietur, alleluia.

Feria tertia dicatur magna missa de sancta Maria, nisi aliquod festum cum regimine chori contigerit, et tunc missa Salus populi *dicatur in processione, ubi fit statio, et in vigilia Ascensionis Domini dicatur missa de pace in processione. Tamen si festum alicujus sancti cum regimine chori secunda feria contigerit, tunc dicatur missa dominicalis in tertia feria vel in vigilia Ascensionis Domini in processione ubi fit statio. Similiter quando festum cum regimine chori in vigilia Ascensionis Domini contigerit, tunc dicatur missa de vigilia, ubi fit statio, et semper in his prædictis tribus diebus dicatur missa in choro post sextam, et post illam missam dicatur hora nona, et tunc eat processio ad aliquam ecclesiam, ut supra dictum est.*

Missa dominicalis.

Officium. Vocem jocunditatis annuntiate et audiatur, alleluia: nuntiate usque ad extremum terræ, Liberavit Dominus populum suum, alleluia, alleluia.

Psalmus. Jubilate Deo omnis terra : psalmum dicite nomini ejus, date gloriam laudi ejus.

Oratio. Deus, a quo cuncta bona procedunt, largire supplicibus tuis, ut cogitemus, te inspirante, quæ recta sunt, et te gubernante eadem faciamus. Per Dominum.

Secunda oratio de sancto de quo est ecclesia illa. Tertia de omnibus sanctis scilicet, Concede, quæsumus, omnipotens Deus.

Lectio Epistolæ beati Jacobi apostoli, primo capitulo.

Carissimi, Estote factores verbi, et non auditores tantum, fallentes vosmetipsos. Quia si quis est auditor verbi et non factor : hic comparabitur viro consideranti vultum nativitatis suæ in speculo: consideravit enim se, et abiit, et statim oblitus est qualis fuerit. Qui autem perspexerit in lege perfectæ libertatis, et permanserit in ea, non auditor obliviosus factus sed factor operis, hic beatus in facto suo erit. Si quis autem putat se religiosum esse, non refrænans linguam suam sed seducens cor suum, hujus vana est religio. Religio munda et immaculata apud Deum et Patrem, hæc est: Visitare pupillos et viduas in tribulatione eorum, et immaculatum se custodire ab hoc seculo.

Graduale. Alleluia. *V.* Usque modo non petistis quicquam in nomine meo: petite et accipietis.

Evangelium. Sequentia sancti Evangelii secundum Johannem, decimo sexto capitulo. Gloria tibi Domine.

In illo tempore, Dixit Jesus discipulis suis; Amen, amen, dico vobis: Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis. Usque modo non petistis quidquam in nomine meo: petite et accipietis, ut gaudium vestrum sit plenum. Hæc in proverbiis locutus sum vobis. Venit hora cum jam non in proverbiis loquar vobis, sed palam de Patre meo annuntiabo vobis. Illo die in nomine meo petetis: et non dico vobis, quia ego rogabo Patrem de vobis: ipse enim Pater amat vos, quia vos me amastis, et credidistis quia ego a Deo exivi. Exivi a Patre, et veni in mundum: iterum relinquo mundum, et vado ad Patrem. Dicunt ei discipuli ejus; Ecce nunc palam loqueris, et proverbium nullum dicis. Nunc scimus quia scis omnia, et non opus est tibi ut quis te interroget: in hoc credimus quia a Deo existi.

Offertorium. Benedicite, gentes, Dominum Deum nostrum : et obaudite vocem laudis ejus : qui posuit animam meam ad vitam, et non dedit commoveri pedes meos; benedictus Dominus qui non amovit deprecationem meam: et misericordiam suam a me, alleluia.

Postea cantetur communio sequens:

Cantate Domino, alleluia : cantate Domino et benedicite nomen ejus, bene nuntiate de die in diem salutare ejus, alleluia, alleluia.

Missa de Vigilia Ascensionis Domini.

Officium. Omnes gentes plaudite manibus, jubilate Deo in voce exsultationis, alleluia, alleluia.

Psalmus. Subjecit populos nobis : et gentes sub pedibus nostris.

Oratio. Præsta, quæsumus, omnipotens Pater, ut nostræ mentis intentio, quo Unigenitus Filius tuus Dominus noster venturæ sollennitatis gloriosus auctor ingressus est, semper intendat; et quo fide pergit conversatione perveniat. Per.

Secunda oratio de sancto, de quo est ecclesia illa. Tertia de omnibus sanctis. Concede, quæsumus, omnipotens Deus, *ut supra.*

Lectio Actuum Apostolorum iv.

In diebus illis, Multitudinis autem credentium erat cor unum et anima una : nec quisquam eorum quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia. Et virtute magna reddebant apostoli testimonium resurrectionis Domini nostri Jesu Christi: et gratia magna erat in omnibus illis. Neque enim quisquam egens erat inter illos. Quotquot enim possessores agrorum aut domorum erant, vendentes afferebant pretia eorum quæ vendebant, et ponebant ante pedes apostolorum. Dividebatur autem singulis, prout cuique opus erat.

Graduale. Alleluia. *V.* Omnes gentes plaudite manibus: jubilate Deo in voce exsultationis.

Secundum Johannem xvii.

In illo tempore, Sublevatis Jesus oculis in cælum, dixit;

Pater, venit hora, clarifica Filium tuum, ut et Filius tuus clarificet te: sicut dedisti ei potestatem omnis carnis, ut omne quod dedisti ei, det eis vitam æternam. Hæc est autem vita æterna: Ut cognoscant te, solum verum Deum, et quem misisti Jesum Christum. Ego te clarificavi super terram: opus consummavi quod dedisti mihi ut faciam: Et nunc clarifica me tu, Pater, apud temetipsum, claritate quam habui prius quam mundus esset, apud te. Manifestavi nomen tuum hominibus quos dedisti mihi de mundo. Tui erant, et mihi eos dedisti: et sermonem tuum servaverunt. Nunc cognoverunt quia omnia quæ dedisti mihi, abs te sunt: quia verba quæ dedisti mihi, dedi eis: et ipsi acceperunt et cognoverunt vere quia a te exivi, et crediderunt quia tu me misisti. Ego pro eis rogo: et non pro mundo rogo, sed pro his quos dedisti mihi: quia tui sunt. Et mea omnia tua sunt, et tua mea sunt: et clarificatus sum in eis: et jam non sum in mundo, et hi in mundo sunt, et ego ad te venio.

Offertorium. Viri Galilæi, quid admiramini aspicientes in cælum? hic Jesus qui assumptus est a vobis in cælum sic veniet: quemadmodum vidistis cum ascendentem in cælum, alleluia.

Communio. Pater, cum essem cum eis, ego servabam eos quos dedisti, mihi, alleluia: nunc autem ad te venio: non rogo ut tollas eos de mundo: sed ut serves eos a malo, alleluia, alleluia.

Cantata missa statim, si duplex festum illa die contigerit, tres clerici de superiori gradu in medio processionis cantent letaniam in revertendo, habitu non mutato; si duplex festum non fuerit, dicatur a duobus clericis de secunda forma. Et sic eat processio ad portam claustri orientalem; et intrent chorum per ostium occidentale, et dicatur letania usque ad prolationem Sancta Maria quæsumus almum, *antequam exeat processio ad gradum altaris.*

Prima letania.

Kyrie eleison, qui pretioso sanguine mundum
Eripuisti de maledicti voce draconis.

Chorus idem repetat post unumquemque versum.

Hic procedat processio et clerici prædicti prosequantur.

Sancta Maria, quæsumus almum poscere regem
Jure memento, salvet ut omnes nos jubilantes.

Chorus Kyrie.

Clerici cantent versum: Sancte Michael, quæsumus almum. *Chorus* Kyrie.

Clerici dicant versum: Omnis chorus angelorum et archangelorum, quæsumus almum. *Chorus* Kyrie.

Et clerici prædicti prosequantur de ceteris ordinibus, quantum sufficit iter, usque ad gradum chori in ecclesia propria: ita tamen quod in hac letania et quarta non dicatur versus sic, Omnes sancti angeli, Omnes sancti apostoli, *sed ita pronuntietur* Omnis chorus angelorum et archangelorum *vel* apostolorum *vel* evangelistarum. *Similiter de ceteris ordinibus.*

Ad gradum chori finiatur sic: Omnis chorus sanctorum.

Deinde sequatur versus et oratio de omnibus sanctis.

Quando vero dicatur Kyrie qui pretioso *in die sancti Marci evangelistæ, tunc in secunda feria in Rogationibus dicatur ista secunda letania sic.*

Secunda letania.

Kyrie eleison. Christe eleison. Christe audi nos. *Chorus idem repetat post unumquemque versum.*

Clerici dicant versum: Pater de cælis, Deus, miserere nobis. *Item chorus repetat* Kyrie, *et cetera.*

Clerici cantent versum: Fili, redemptor mundi, Deus, miserere nobis. *Iterum chorus repetat* Kyrie.

Clerici cantent versum: Spiritus sancte, Deus, miserere nobis. *Chorus* Kyrie eleison, *et cetera.*

Clerici dicant versum: Sancta Trinitas, unus Deus, miserere nobis. *Chorus repetat* Kyrie.

Postea clerici dicant versum: Sancta Maria, ora pro nobis. *Chorus* Kyrie.

Hic procedat processio, et clerici prædicti procedant de ceteris ordinibus, quantum sufficit.

Item clerici Sancta Dei genitrix, ora pro nobis. *Item chorus* Kyrie.

Postea clerici dicant versum: Sancta virgo virginum, ora pro nobis. *Iterum chorus* Kyrie.

Postea clerici dicant versum: Sancte Michael, ora pro nobis. *Postea chorus repetat* Kyrie.

Item clerici versum: Sancte Gabriel, ora pro nobis. *Item chorus repetat* Kyrie.

Postea clerici dicant versum: Sancte Raphael, ora pro nobis. *Item chorus repetat* Kyrie.

Deinde clerici dicant versum: Omnes sancti angeli et archangeli, orate pro nobis. *Deinde chorus repetat* Kyrie.

Postea clerici dicant versum: Omnes sancti beatorum spirituum ordines, orate pro nobis. *Postea chorus repetat* Kyrie.

Item clerici versum: Sancte Johannes Baptista, ora pro nobis. *Deinde chorus repetat* Kyrie eleison, *et cetera.*

Iterum clerici dicant versum: Omnes sancti patriarchæ et prophetæ, orate pro nobis. *Chorus repetat* Kyrie.

Et sic de apostolis et de ceteris ordinibus usque ad Omnes Sancti. *Sequatur versiculus et oratio de omnibus sanctis ut supra.*

Tertia letania.

Kyrie eleison. Christe eleison. Christe audi nos.

Chorus idem repetat post unumquemque versum.

Postea clerici cantant hunc versum: Sancta Maria, te deprecamur, ora pro nobis. *Item chorus repetat* Kyrie.

Deinde clerici versum: Sancte Michael, te deprecamur, ora pro nobis. *Iterum chorus repetat* Kyrie.

Postea clerici versum: Omnes sancti angeli et archangeli, vos deprecamur, orate pro nobis. *Chorus* Kyrie.

Et clerici prædicti prosequantur de ceteris ordinibus quantum sufficit iter [*usque ad gradum chori,* 1517], *usque ad* Omnes Sancti, *et cetera.*

Quarta letania.

Kyrie eleison. Christe eleison. *Chorus idem repetat.*

Postea clerici dicant versum: Domine, miserere, Christe, miserere. *Chorus idem repetat.*

Postea clerici dicant versum: Miserere nobis, pie rex, Domine Jesu Christe. *Chorus idem repetat.*

Postea clerici dicant versum: Christe audi nos. *Chorus* Kyrie.

Item clerici: Sancta Maria, ora pro nobis. *Chorus repetat* Domine, miserere.

Iterum clerici dicant versum: Sancta Dei genitrix, ora pro nobis. *Chorus repetat* Miserere.

Postea clerici dicant versum: Sancta virgo virginum, ora pro nobis. *Chorus repetat* Kyrie.

Clerici dicant versum: Sancte Michael, ora pro nobis. *Item chorus* Domine, miserere.

Deinde clerici versum: Omnis chorus angelorum et archangelorum, oret pro nobis. *Iterum chorus* Miserere.

Clerici dicant versum: Sancte Johannes Baptista, ora pro nobis. *Item chorus repetat* Kyrie.

Deinde clerici dicant versum: Omnis chorus patriarcharum et prophetarum, oret pro nobis.

Hic modus servetur per omnes ordines usque ad Omnis chorus sanctorum.

Si necesse fuerit versus sequentes dicantur a prædictis clericis tempore belli.

V. Ab inimicis nostris defende nos, Christe. *Chorus idem repetat.*

Deinde clerici dicant versum: Afflictionem nostram benignus vide. *Chorus idem repetat.*

Clerici versum: Dolorem cordis nostri respice clemens. *Chorus idem repetat.*

Deinde clerici dicant versum: Peccata populi tui pius indulge. *Chorus idem repetat.*

Iterum clerici dicant versum: Orationes nostras pius exaudi. *Chorus idem repetat.*

Postea clerici dicant versum: Fili Dei vivi, miserere nobis. *Chorus idem repetat.*

Deinde clerici dicant versum: Hic et in perpetuum nos custodire digneris, Christe. *Chorus idem repetat.*

Iterum clerici dicant versum: Exaudi nos, Christe, exaudi, exaudi nos, Christe. *Chorus idem repetat.*

Finita aliqua letania in his tribus diebus præcedentibus dicat sacerdos versum: Vox lætitiæ et exultationis. *Resp.* In tabernaculis justorum, alleluia.

Oratio. Præsta, quæsumus, omnipotens Deus, ut in resurrectione Domini nostri Jesu Christi Filii tui cum omnibus sanctis percipiamus veraciter portionem. Qui tecum.

Tamen in vigilia Ascensionis finita aliqua letania dicat sacerdos versiculum: Lætamini in Domino et exultate justi. *Resp.* Et gloriamini omnes recti corde.

Oratio. Infirmitatem nostram, quæsumus, Domine, propitius respice, et mala omnia quæ juste mereamur, omnium sanctorum tuorum intercessione averte. Per Christum Dominum nostrum. Amen.

Feria tertia et quarta fiat processio in eundo et redeundo eodem modo et ordine quo prædiximus, excepto quod in vigilia Ascensionis retrocedat draco, videlicet proximo loco ante crucem, tam in eundo quam in redeundo.

In die Ascensionis Domini.

Ordinetur processio sicut in die Paschæ, excepto quod hac die vexilla processionem præcedant, prius videlicet leo; deinde minora vexilla per ordinem; ultimo loco draco. Deinde inter subdiaconum et thuribularium duo de secunda forma capsulam reliquiarum in capis sericis deferant. Ipse quoque diaconus in eundo reliquias deferat pro dispositione sacristæ. Præterea hac die procedat processio per ostium chori et ecclesiæ et exiet per ostium occidentale circumeundo extrinsecus totam ecclesiam et atrium, intrando per portam juxta cimiterium canonicorum circumeundo claustrum; et rediet in ecclesiam per idem ostium quo egressa est. Hæc itaque processio ad gradum chori prius ordinetur, ut patet in ista statione sequenti.

Statio et ordo processionis in die Ascensionis Domini ante missam.

Tres clerici de superiori gradu in medio processionis in capis sericis dicant prosam.

Salve, festa dies toto venerabilis ævo,
Qua Deus in cælum scandit et astra tenet.

Chorus idem repetat post unumquemque versum. Clerici dicant versum.

Ecce renascentis testatur gratia mundo
Omnia cum domino dona redisse suo.
Tempora florigero rutilant distincta sereno,
Et majore poli lumine porta patet.

Jamque triumphanti post tristia Tartara Christo
  Undique fronde nemus, gramina flore favent.
Legibus inferni oppressis super astra meantem
  Laudant rite Deum lux, polus, arva, fretum.
Solve catenatos inferni et carceris umbras,
  Et revoca sursum quicquid ad ima ruit.
Eripis innumerum populum de carcere mortis,
  Et sequitur liber, quo suus auctor abit.
Immaculata tuis plebs hæc vegetetur in ulnis,
  Atque Deo purum pignus ad astra feras.
Una corona tibi de te tribuatur ab alto,
  Altera de populo vernet* adepta tuo.
Christe, salus mundi, bone conditor atque redemptor,
  Unica progenies ex Deitate Patris;
Æqualis consors, socius cum Patre coævus,
  Quo sumpsit mundus principe principium ;
Qui genus humanum cernens mersisse profundo,
  Ut hominem eriperes es quoque factus homo.

Per idem ostium, quo egressa est, processio regredietur usque ad crucem in ecclesia, cantando hoc sequens responsorium in revertendo, cantore incipiente:

Vivi Galilæi, quid admiramini aspicientes in cælum, alleluia. Quemadmodum vidistis eum ascendentem in cælum ita veniet, alleluia, alleluia, alleluia.

V. Cumque intuerentur in cælum euntem illum, ecce duo viri astiterunt juxta illos in vestibus albis, qui et dixerunt. Quemadmodum.

In introitu chori dicatur aliud responsorium modo quo sequitur:

Non conturbetur cor vestrum. Ego vado ad Patrem, et dum assumptus fuero a vobis, mittam vobis, alleluia, Spiritum veritatis, et gaudebit cor vestrum, alleluia.

V. Ego rogabo Patrem, et alium Paraclitum dabit vobis. Spiritum.

V. Ascendit Deus in jubilatione. *Resp.* Dominus in voce tubæ, alleluia.

* Sic MS. Harl. 2942; Bodl. MS.—vernat; Edd.—venit.

Oratio. Concede, quæsumus, omnipotens Deus, ut qui hodierna die Unigenitum tuum redemptorem nostrum ad cælos ascendisse credimus, ipsi quoque mente in cælestibus habitemus. Per eundem Christum Dominum nostrum. Amen.

Dominica infra octavas Ascensionis.

Ad processionem Resp. Vivi Galilæi.
In introitu chori Resp. Non conturbetur.
Versus et oratio ut supra in die Ascensionis.

In vigilia Pentecostes.

Cantentur letaniæ, et fiat benedictio fontium, sicut in vigilia Paschæ, eodem modo et ordine tam in eundo quam redeundo, et in statione. In redeundo dicatur* Rex sanctorum.

In die Pentecostes.

Ante tertiam aspergatur aqua benedicta; et post aspersionem aquæ ordinetur processio sine vexillis et sine reliquiis circumeundo ecclesiam et claustrum sicut in die Paschæ, et cantetur prosa sequens in medio processionis a tribus clericis de superiori gradu in capis sericis qui dicant hoc modo:

Salve, festa dies toto venerabilis ævo,
  Qua nova de cælo gratia fulsit humo.

Chorus idem repetat post unumquemque versum. Clerici versum:

Jamque triumphanti post tristia Tartara Christo
  Undique fronde nemus, gramina flore favent.
Altius ignivomum solem cæli orbita ducit,
  Qui vagus oceani exit et intrat aquas.
Armatus radiis elementa liquentia lustrans
  Adhuc nocte brevi tendit in orbe diem.
Splendida sincerum producunt æthera vultum,
  Lætitiamque suam sidera clara probant.
Rus gaudens vario fundit munuscula fœtu,
  Cum bene vernales reddit et annus opes.

* MS. Bodl.—Excepto quod non deferatur cereus super hastam.

Mollia purpureum pingunt violaria campum,
Prata virent herbis, et micat herba comis.
Paullatim subeunt stillantia lumina florum,
Floribus arrident gramina tincta* suis.

In redeundo, per idem ostium quo egressa est regrediatur processio usque ad crucem, cantando hoc responsorium sequens:

Spiritus Sanctus procedens a throno apostolorum pectora invisibiliter penetravit, novum sanctificationis signum, Ut in ore eorum omnium genera nascerentur linguarum, alleluia.

V. Advenit ignis divinus non comburens sed illuminans, et tribuit eis charismatum dona. Ut in ore.

In introitu chori dicitur hæc sequens antiphona hoc modo quo sequitur.

Ant. Hodie completi sunt dies Pentecostes, alleluia. Hodie Spiritus Sanctus in igne discipulis apparuit, et tribuit eis charismatum dona, misit eos in universum mundum prædicare et testificare, Qui crediderit et baptizatus fuerit, salvus erit, alleluia.

V. Loquebantur variis linguis apostoli. *Resp.* Magnalia Dei, alleluia.

Oratio. Deus, qui hodierna die corda fidelium Sancti Spiritus illustratione docuisti; da nobis in eodem Spiritu recta sapere et de ejus semper consolatione gaudere. Per Christum Dominum nostrum. Amen.

Et nota quod hac die cantetur hora tertia et sexta a toto choro in capis sericis et non alias per totum annum.

In die Sanctæ Trinitatis.

Ordinetur processio sicut in die Natalis Domini. Sexta† cantata, eat processio per medium chori circumeundo claustrum, cantore incipiente hoc responsorium sequens:

Summæ Trinitati, simplici Deo una divinitas, æqualis gloria, coæterna majestas Patri, Proli, Sanctoque Flamini, Qui totum subdit suis orbem legibus.

V. Præstet nobis gratiam Deitas beata Patris ac Nati pariterque Spiritus almi. Qui. Gloria Patri et Filio et Spiritui Sancto. Qui.

* al. cuncta. † 1517—Tertia.

In introitu chori dicatur istud responsorium sequens hoc modo quo sequitur.

Resp. Honor, virtus et potestas et imperium sit Trinitati in Unitate, Unitati in Trinitate. In perenni seculorum tempore, *in tempore Paschali,* alleluia.

V. Trinitati lux perennis, Unitati sit decus perpetim. In perenni.

V. Sit nomen Domini benedictum. *Resp.* Ex hoc, nunc, et usque in seculum.

Oratio. Omnipotens sempiterne Deus, qui dedisti famulis tuis in confessione veræ fidei æternæ Trinitatis gloriam agnoscere; et in potentia majestatis adorare Unitatem; quæsumus, ut ejusdem fidei firmitate ab omnibus semper muniamur adversis. In qua vivis.

In festo Corporis Christi.

Ante missam procedat processio per medium chori et ecclesiæ, exiens per ostium occidentale circumeundo ecclesiam et atrium, ut in die Ascensionis Domini, ordinata prius processione ad gradum chori cum sacerdote alba et capa serica induto, Corpus Christi in tabernaculo deferente sub quodam pallio de serico, quod super quatuor hastas deferatur, cum cereis illuminatis a clericis in superpelliceis. Tres clerici de superiori gradu in medio processionis in capis sericis cantent prosam, et cantetur versus antequam exeat processio; chorus idem repetet post unumquemque versum, clerici vero sequentur:

Prosa. Salve, festa dies toto venerabilis ævo;
Qua caro Messiæ fit cibus ecclesiæ.
Rex sedet in cena turba cinctus duodena;
Se tenet in manibus, se cibat ille* cibus.
Te merito, Christe, jubilans laudat chorus iste,
Cui vitam caro dat tua sancta caro.
Sic decrevisti, sic pascere nos voluisti;
Tu cum sis vita, nos pia pascis ita.

* MS. Harl. 2945—ipse.

*Fit caro de pane, vinum cruor: hæc duo plane
Christus discipulis dat memoranda† suis.
‡Hic cibus, hic potus faciat quod numine totus:
Sumens plenus erit, si bene crediderit.
Panis vivifici præstat virtus quod amici
Possumus esse Dei, gratia semper ei.
Non caro sola cibo; vitam dare sola nequibo,
Solaque quod nequeo, do caro juncta Deo.
Si credis, comedis; si non, sine luce recedis:
Hic cibus ergo, vide, non juvat absque fide.
Crede Deum Christum; prodesse cibum dabit istum;
Qui negat esse Deum, mens mala perdit eum.
Si capis indigne, te judex puniet igne;
Qui digne capiunt, hi bene proficiunt.
Extra mortalem culpam si sis, cape talem
Sanctorum panem; non cibat ille canem.
Si canis ad vomitum redeat, crimenque sopitum
Excitet et revocet, huic cibus iste nocet.
Lumbos cingetis, pedibus tegumenta feretis,
Sint baculi manibus, et valet ille cibus.
Casta caro, mundum sit cor; cruce contere mundum;
Sumere tunc poteris, quo bene pastus eris,
§Quod te significet Christum, qui te benedicet;
Qui sic accedis, manna novum comedis.
Quo qui vescetur, si vult nunquam morietur,
Qui‖ primum valuit mortuus inde fuit.

In revertendo usque ad crucem dicatur hoc responsorium modo quo sequitur.

Respexit Elias ad caput suum subcinericium panem; qui

* Harl. MS. 2945—Fit caro de pane, de vino sanguis, inane
Ne cor deficiat, hic cibus efficiat.

† Edd.—memorandum; MS. Bodl.—manducanda.

‡ Ita MS. Harl. 2945; Edd.—Hic cibus, hic potus facit, quoque numine totus; MS. Bodl.—Hic cibus, hic potus facit munimine totus.

§ Ita MS. Harl. 2945; Edd.—Quod te sanctificet Christus qui te benedicet.

‖ Ita MS. Harl. 2945; Edd.—Cui.

surgens comedit et bibit, et ambulavit in fortitudine cibi illius usque Ad montem Dei.

V. Si quis manducaverit ex hoc pane vivet in æternum. Et ambulavit. *Si necesse fuerit.* Gloria Patri et Filio et Spiritui Sancto. [Ad montem.]

In introitu chori dicatur antiphona:

O sacrum convivium in quo Christus sumitur, recolitur memoria passionis ejus, mens impletur gratia et futuræ gloriæ nobis pignus datur.

V. Panem de cælo præstitisti eis. *R.* Omne delectamentum in se habentem.

DOMINICA INFRA OCTAVAS

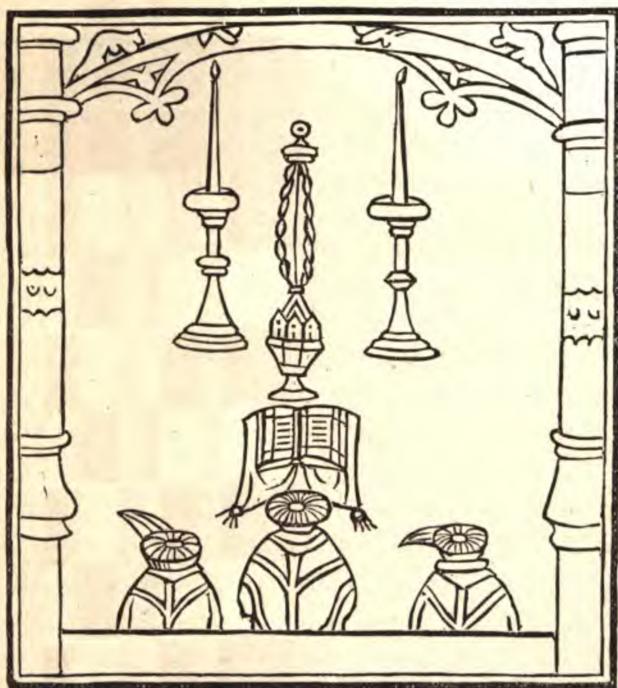
[1517, &c.—*ubi octavæ habentur cum regimine chori*] *ad processionem.* *R.* Respexit Elias.

*In introitu chori de sancta Maria.**

In sabbatis per æstatem, scilicet a Trinitate usque ad Adventum Domini, ad vesperas post omnes memorias eat processio ante crucem, de quocunque fit servitium, per medium chori, nisi duplex festum fuerit, ordinata prius processione ad gradum chori cum duobus ceroferariis, albis tantum indutis et thuribulario in simili habitu, sine cruce; deinde puer librum ferens ante sacerdotem in superpelliceo; deinde exsecutor officii in simili habitu cum capa serica; post eum vero duo cantores† in medio processionis in simili habitu antiphonam in eundo et in introitu incipientes, choro sequente habitu non mutato.

* 1517—In introitu chori, ut supra in prima die, nisi historia inchoata fuerit, sicut in processione ante missam. Coram ecclesia dicitur antiphona Adoremus. Et in introitu chori antiphona Ave regina cælorum de sancta Maria.

† 1517 and later edd.—rectores.

Statio ad vesperas ante crucem in sabbatis per æstatem.

Tunc cantent unam istarum antiphonarum per ordinem.

O crux gloriosa, O crux adoranda, O lignum pretiosum et admirabile signum, per quod et diabolus est victus et mundus Christi sanguine redemptus, alleluia.

Et finiatur cum alleluia, *quandocunque dicatur* alleluia.

Ant. O crux splendidior cunctis astris, mundo celebris, hominibus multum amabilis, sanctior universis, quæ sola fuisti digna portare talentum mundi; dulce lignum dulces clavos, dulcia ferens pondera, salva præsentem catervam in tuis hodie laudibus congregatam.

Sequitur alia antiphona:

Crux fidelis inter omnes
Arbor una nobilis;
Nulla silva talem profert
Fronde, flore, germine;
Dulce lignum, dulces clavos,
Dulcia ferens pondera;
Assis nobis custodia contra inimici jacula.

Statio post thurificationem crucifixi. *V.* Adoramus te, Christe, et benedicimus tibi. *R.* Quia per sanctam crucem tuam redemisti mundum.

Oratio. Deus, qui Unigeniti Filii tui Domini nostri Jesu Christi pretioso sanguine vivificæ crucis vexillum sanctificare voluisti; concede, quæsumus, eos qui ejusdem sanctæ crucis gaudent honore, tua quoque ubique protectione gaudere. Per eundem.

In introitu chori dicatur una istarum antiphonarum sequentium per ordinem, tam in processione in sabbatis, quam ad processionem ante missam in dominicis pro dispositione cantoris.

Ant. Beata Dei genitrix, Maria virgo perpetua, templum Domini, sacrarium Spiritus Sancti, sola sine exemplo placuisti Domino Jesu Christo; ora pro populo, interveni pro clero, intercede pro devoto femineo sexu; *tempore Paschali* sexu, alleluia.

Ant. Ave regina cælorum; ave Domina angelorum; salve, radix sancta, ex qua mundo lux est orta; ave gloriosa, super omnes speciosa; vale valde decora, et pro nobis semper Christum exora; *tempore Paschali ita finiatur* -ra, alleluia.

Ant. Alma Redemptoris mater, quæ pervia cæli
Porta manes et stella maris, succurre cadenti
Surgere qui curat populo; tu quæ genuisti
Natura mirante tuum sanctum genitorem,
Virgo prius ac posterius, Gabrielis ab ore
Sumens illud Ave, peccatorum miserere;
tempore Paschali -re, alleluia.

Ant. Speciosa facta es et suavis in deliciis virginitatis, sancta Dei genitrix; quam videntes filiæ Sion vernantem in floribus rosarum et liliis convallium beatissimam prædicaverunt, et reginæ laudaverunt eam; *tempore Paschali* eam, alleluia.

Ant. Ibo mihi ad montem myrrhæ et ad collem Libani, et loquar sponsæ meæ; tota speciosa es, proxima mea, et macula non est in te. Veni a Libano, sponsa, veni a Libano, veni. Venies et transibis ad montem Seir et Hermon a cubilibus leonum, a montibus leopardorum.

Postea sequitur alia antiphona.

Ant. O quam pulchra es et quam decora, carissima in deliciis; statura tua simulata est palmæ, et ubera tua botris; caput tuum Carmelus, collum tuum sicut collis eburnea. Veni, dilecte mi, egrediamur in agrum, videamus si flores fructus parturiunt, si floruerunt mala punica; ibi dabo tibi ubera mea, alleluia.

**Ab octavis Assumptionis usque ad Nativitatem beatæ Mariæ* tam ad processionem ad vesperas in sabbatis quam ante missam in dominicis dicatur una istarum antiphonarum.*

Ant. Tota pulchra es, amica mea, et macula non est in te; favus distillans labia tua, mel et lac sub lingua tua, odor unguentorum tuorum super omnia aromata; jam enim hiems transiit, imber abiit et recessit, flores apparuerunt, vineæ florentes odorem dederunt, et vox turturis audita est in terra nostra. Surge, propera, amica mea, veni de Libano; veni, coronaberis.

Alia antiphona. Ascendit Christus super cælos; *quære in Assumptione beatæ Mariæ virginis.*

Item alia antiphona. Anima mea liquefacta est, ut dilectus locutus est; quæsivi, et non inveni illum; vocavi, et non respondit mihi. Invenerunt me custodes civitatis, percusserunt me et vulneraverunt me, tulerunt pallium meum custodes murorum. Filiæ Hierusalem, nuntiate dilecto, quia amore langueo; *tempore Paschali* -o, alleluia.

Ant. Descendi in hortum meum, ut viderem poma convallium, et inspicerem si floruissent vineæ, et germinassent mala punica;

* 1517—Infra Assumptionem et in octavis Assumptionis et Nativitatis beatæ Mariæ. 1528—Infra Assumptionem et Nativitatem beatæ Mariæ.

revertere, revertere, Sunamitis; revertere, revertere, ut intueamur te; *tempore Paschali* te, alleluia.

V. Sancta Dei genitrix, virgo semper Maria. *R.* Intercede pro nobis ad Dominum Deum nostrum.

Ad processionem ante missam. *V.* Post partum virgo. *R.* Dei genitrix; *et semper cum hac oratione.*

Oratio. Concede, quæsumus, misericors Deus, fragilitati nostræ præsidium, ut qui sanctæ Dei genitricis et virginis Mariæ commemorationem agimus, intercessionis ejus auxilio a nostris iniquitatibus resurgamus. Per eundem Dominum *vel* Per eundem Christum Dominum nostrum.

Sabbatis infra Octavas Assumptionis et Nativitatis beatæ Mariæ.

Dicatur in introitu chori de omnibus sanctis. *Ant.* Salvator mundi *cum versu* Lætamini in Domino *et cum oratione* Infirmitatem.

Omnibus Dominicis ab Octavis Sanctæ Trinitatis usque ad Adventum Domini

quando fit plenum servitium de dominica, ad processionem ante missam dicatur unum istorum responsoriorum sequentium per ordinem de Trinitate, quando ad matutinas exeat processio et redeat, ut in dominica prima Adventus ut supra.

Benedicat nos Deus, Deus noster; benedicat nos Deus, Et metuant eum omnes fines terræ.

V. Deus misereatur nostri; et benedicat nos Deus. Et metuant. Gloria Patri et Filio et Spiritui Sancto.

Item sequitur aliud responsorium.

Benedictus Dominus Deus Israel, qui facis mirabilia solus. Et benedictum nomen majestatis ejus In æternum.

V. Replebitur majestate ejus omnis terra; fiat, fiat. Et benedictum.

Gloria Patri et Filio et Spiritui Sancto. In æternum.

Postea sequitur aliud responsorium.

Quis Deus magnus sicut Deus noster? Tu es Deus, Qui facis mirabilia.

V. Notam fecisti in populis virtutem tuam; redemisti in brachio tuo populum tuum. Tu es.

Gloria Patri et Filio et Spiritui Sancto. Qui facis.

Item sequitur aliud responsorium.

Magnus Dominus, et magna virtus ejus, Et sapientiæ ejus non est numerus.

V. Magnus Dominus et laudabilis valde; et magnitudinis ejus non est finis. Et sapientiæ.

Gloria Patri et Filio et Spiritui Sancto. Et sapientiæ.

Item sequitur aliud responsorium.

Gloria Patri genitæque Proli et tibi, compar utriusque semper Spiritus alme, Deus unus Omni tempore seculi.

V. Da gaudiorum præmia, da gratiarum munera, dissolve litis vincula, astringe pacis fœdera. Omni.

Gloria Patri et Filio et Spiritui Sancto. Omni tempore.

Postea sequitur aliud responsorium.

Honor, *require ut supra in die Sanctissimæ Trinitatis.*

Gloria Patri et Filio et Spiritui Sancto. In perenni.

Postea sequitur aliud responsorium.

Tibi laus, tibi gloria, tibi gratiarum actio In secula sempiterna, O beata Trinitas.

V. Et benedictum nomen gloriæ tuæ sanctum et laudabile et superexaltatum. In secula.

Gloria Patri et Filio et Spiritui Sancto. In secula.

Deinde sequitur aliud responsorium.

Benedicamus Patrem et Filium cum Sancto Spiritu; laudemus et superexaltemus eum In secula.

V. Benedictus es, Domine, in firmamento cæli et laudabilis et gloriosus. In secula.

Gloria Patri et Filio et Spiritui Sancto. In secula.

Item aliud responsorium Summæ Trinitati, *et cetera. Require ut supra in festo Sanctæ Trinitatis.*

Et semper tunc post responsorium ante crucem in ecclesia dicatur una istarum antiphonarum de cruce, et si de aliquo

festo fit processio, licet ad vesperas in sabbato processio ante crucem facta non fuerit, nisi tantum aliquod festum duplex in ipsa dominica contigerit.

Ant. Adoremus crucis signaculum, per quod salutis sumpsimus sacramentum.

Item sequitur alia antiphona. Salvator mundi, salva nos, qui per crucem et sanguinem redemisti nos; auxiliare nobis, te deprecamur, Deus noster.

V. Hoc signum crucis erit in cælo. *R.* Cum Dominus ad judicandum venerit. Oremus.

Oratio. Adesto nobis, Domine Deus noster, et quos sanctæ crucis lætari facis honore, ejus quoque perpetuis defende subsidiis. Per Christum Dominum nostrum. Amen.

Deinde dicantur preces consuetæ, ut supra in dominica prima Adventus Domini. Quibus dictis dicatur in introitu chori una ex istis per ordinem de sancta Maria. Beata Dei genitrix. Ave regina cælorum. Alma redemptoris mater. Speciosa facta es. Ibo mihi. Quam pulchra. *Ab octavis Assumptionis beatæ Mariæ usque ad Nativitatem ejusdem dicatur una istarum antiphonarum.* Tota pulchra es. Ascendit Christus. Anima mea. Descendi in hortum. *V.* Post partum. *Et semper cum hac oratione, scilicet* Concede, quæsumus, misericors Deus *ut supra; quæ terminetur sic,* Per eundem Dominum, *vel* eundem Christum.

IN DEDICATIONE ECCLESIÆ

eat processio, sicut in die Pentecostes, circumeundo ecclesiam et claustrum. Tres clerici de superiori gradu in medio processionis, in capis sericis dicant prosam sequentem hoc modo:

Prosa.

V. Salve, festa dies toto venerabilis ævo,
Qua sponso sponsa jungitur ecclesia.

Chorus idem repetat post unumquemque versum.

V. Hæc est aula Dei, pacis locus et requiei,
Hinc et eunt inopes ad Salomonis opes.

V. Filius ille David, qui nos sibi consociavit,
Hac in matre domo et Deus est et homo.
V. Copula cælestis vos spiritualiter estis,
Si servando fidem esse velitis idem.
V. Urbs nova Hierusalem descendens spiritualem
Attulit ornatum lucis ab arce datum.
V. Hinc fidei fructum sacro baptismate ductum,
Dat rex justitiæ cælitus ecclesiæ.
V. Firma David turris, huc si pede perpete curris
Invenies in ea pignora siderea.
V. Hæc est arca Dei credentibus auxiliatrix,
Quæ vehit ad portum quos vehit unda maris.

Clerici versum.

V. Hæc est scala Jacob, per quam conscendere solam
Credenti populo dat bona vita polum.

In introitu chori dicatur hoc responsorium sequens:

Terribilis est locus iste: non est hic aliud nisi domus Dei et porta cæli. Vere etenim Dominus est in loco isto, Et ego nesciebam; *in tempore Paschali dicitur* alleluia. *V.* Cumque evigilasset Jacob quasi de gravi somno ait. Vere.

Hac die non dicatur Gloria Patri.

V. Beati qui habitant in domo tua, Domine. *R.* In secula seculorum laudabunt te.

Oratio. Deus, qui nobis per singulos annos hujus sancti templi tui consecrationis reparas diem, et sacris semper mysteriis repræsentas incolumes; exaudi preces populi tui, et præsta, ut quisquis hoc templum beneficia petiturus ingreditur, cuncta se impetrasse lætetur. Per.

Dominica vero infra octavas (*et in octava*, MS.) *si dominica fuerit, ad processionem. Resp.* Terribilis *cum versu* Cumque evigilasset, *ut supra, cum* Gloria Patri: *et cum* Et ego, *tempore paschali cum* alleluia. *In introitu chori de sancta Maria.*

In Vigilia sancti Andreæ Apostoli.

Si hoc festum infra Adventum Domini vel extra contigerit, fiat processio ad primas vesperas, post omnes memorias quæ

habentur, ad altare sancti Andreæ, si habeatur; cum ceroferariis et thuribulario, puero librum deferente ante sacerdotem, sine cruce, choro sequente habitu non mutato, contando responsorium, rectoribus incipientibus, cum suo versu; itaque rectores chori incipiant versum.

Responsorium. Vir iste in populo suo mitissimus apparuit, sanctitate autem et gratia plenus. Iste est qui assidue orat Pro populo et pro civitate ista. *V.* Pro eo ut me diligerent detrahebant mihi, ego autem orabam. Pro populo. *Non dicitur* Gloria Patri. *Dum versus canitur, thurificet sacerdos altare illud; deinde imaginem sancti Andreæ; et postea dicat versiculum.* In omnem terram exivit sonus eorum. *R.* Et in fines orbis terræ verba eorum.

Oratio. Majestatem tuam, quæsumus, Domine, suppliciter exoramus, ut sicut ecclesiæ tuæ beatus Andreas exstitit prædicator et rector, ita apud te sit pro nobis perpetuus intercessor. Per Christum. *Nec præcedat nec subsequatur* Dominus vobiscum *sed tantum cum* Oremus *ante orationem. Cum vero oratio* Majestatem *dicitur ad primas vesperas, tunc ad processionem dicatur ista oratio.*

Quæsumus, omnipotens Deus, ut beatus Andreas apostolus tuum pro nobis imploret auxilium, ut a nostris periculis absoluti a cunctis etiam periculis eruamur. Per Christum.

In redeundo extra Adventum de sancta Maria. Infra Adventum vero dicatur ista antiphona de omnibus sanctis.

Ant. Salvator mundi, salva nos omnes. Sancta Dei genitrix Maria, ora pro nobis; precibus quoque sanctorum apostolorum martyrum et confessorum atque sanctarum virginum suppliciter petimus, ut a malis omnibus eruamur, bonisque omnibus nunc et semper perfrui mereamur.

V. Lætamini in Domino et exultate justi. *R.* Et gloriamini omnes recti corde.

Oratio. Infirmitatem nostram, quæsumus, Domine, propitius respice, et mala omnia quæ juste meremur omnium sanctorum tuorum intercessione averte. Per Dominum nostrum.

Et eat processio in omni festo sanctorum, ad primas vesperas

post memorias quæ habentur semel per annum, quorum altaria sunt in ecclesia, cum propriis responsoriis vel de communi cum versiculo et oratione de sanctis; ita tamen quod quando oratio de vigilia dicatur ad primas vesperas, ut supra diximus, tunc ad processionem dicetur oratio de die. Similiter quando oratio de festo dicatur ad primas vesperas, tunc ad processionem dicetur oratio de communi; nisi quando de festo propria habeatur; ut in festo sancti Nicolai et consimilibus. Et semper in revertendo dicatur de sancta Maria, nisi quando de ea ad vesperas prius fuerit memoria, tunc enim dicatur de omnibus sanctis. In revertendo ut supra notatum est.

IN FESTO SANCTI NICOLAI.

Ad primas vesperas, post memorias dictas eat processio ad altare ejusdem cum ceroferariis et thuribulario, et puero librum deferente ante sacerdotem, sine cruce, choro sequente habitu non mutato, cantando responsorium sequens cum suo versu sine prosa.

Resp. Ex ejus tumba marmorea sacrum resudat oleum, quo liniti sanantur cæci, surdis auditus redditur, et debilis quisque sospes regreditur. *V.* Catervatim ruunt populi, cernere cupientes quæ per eum fiant mirabilia. Surdis. *Non dicatur* Gloria Patri.

Dum versus canitur, thurificet sacerdos altare, deinde imaginem sancti Nicolai, et postea dicat versiculum sic: Ora pro nobis, beate Nicolae. *R.* Ut digni efficiamur promissionibus Christi.

Oratio. Deus, bonitatis auctor et bonorum dispensator, concede propitius, ut qui beati Nicolai confessoris tui atque pontificis sollennia veneramur, ejus patrocinis atque suffragio majestatis tuæ propitiationem consequamur. Per Christum.

In redeundo ut supra. V. Lætamini in Domino. *Oratio.* Infirmitatem nostram.

IN CONCEPTIONE BEATÆ MARIÆ VIRGINIS

omnia fiant sicut in Nativitate, verbis tamen mutatis in Conceptione.

Si festum alicujus sancti ix. lectionum ab octavis Epiphaniæ usque ad LXX. vel ab octavis Paschæ usque ad Ascensionem et a* Deus omnium *usque ad Adventum Domini in dominica contigerit, fiat servitium de ipso festo cum nono responsorio communis historiæ vel cum aliquo responsorio de historia ipsius festi, si propria habeantur. In revertendo, scilicet in introitu chori, dicatur aliqua antiphona vel responsorium de sancta Maria cum versu et oratione quæ tempori conveniant. Tamen si fuerit festum majus duplex alicujus sancti, tam in eundo et in introitu chori totum fiat de sancto. Dominica vero infra octavas Assumptionis et Nativitatis beatæ Mariæ, in eundo dicatur de sancta Maria et in introitu chori de omnibus sanctis antiphona* Salvator mundi. *V.* Lætamini. *Oratio.* Infirmitatem. *Quando vero antiphona* Salvator mundi *dicatur ad vesperas, tunc ad processionem ante missam dicatur hæc antiphona.*

Ant. Te gloriosus apostolorum chorus; Te prophetarum laudabilis numerus; Te martyrum candidatus laudat exercitus; Te omnes electi voce confitentur unanimes, beata Trinitas, unus Deus; *cum versiculo et oratione prædictis de omnibus sanctis, ut supra.*

SANCTORUM FABIANI ET SEBASTIANI MARTYRUM, *si in dominica fuerit.*

Ad processionem dicatur responsiorum sequens:

Elegit Dominus virum de plebe et claritatem visionis æternæ dedit illi; celebremus sollennitatem Sebastiani martyris. Gaudium sit in cælo, et in terra pax hominibus bonæ voluntatis. *V.* Beatus es, et bene tibi erit, egregie Dei martyr Sebastiane. Gaudium. Gloria Patri et Filio et Spiritui Sancto. Et in terra. *Post versum, si necesse fuerit, quotiescunque dicitur responsorium ad processionem, dicitur* Gloria Patri *per totum annum extra Passionem Domini, nisi cum dicitur reponsorium in introitu chori.*

In introitu chori de sancta Maria.

* 1517, &c.—Pentecosten.

SANCTÆ AGNETIS VIRGINIS ET MARTYRIS,
si dominica fuerit.

Ad processionem dicatur responsorium sequens:

Induit me Dominus vestimento salutis, et indumento lætitiæ circumdedit me, et tanquam sponsam decoravit me corona. *V.* Tradidit auribus meis ineffabiles margaritas, et circumdedit me vernantibus atque coruscantibus gemmis. Et tanquam. Gloria Patri et Filio et Spiritui Sancto. Et tanquam.

In introitu chori de sancta Maria cum versu et oratione quæ tempori conveniunt.

IN DIE SANCTI VINCENTII,
si dominica fuerit.

Ante LXX., fiat processio, sicut in prima dominica Adventus; ad processionem dicatur hoc responsorium sequens:

Resp. Pretiosus martyr Vincentius jussu tyranni ad lectum defertur novis denuo suppliciis subdendus; Mox ergo Christi testis invictus in stratu mollitiæ repositus pretiosam in mortem resolutus, Reddidit cælo spiritum. *V.* Daciano frustra cogitante de supplicio, benignus Deus pie disponit de præmio. Mox ergo. Gloria Patri et Filio et Spiritui Sancto. Reddidit.

In introitu chori de sancta Maria.

IN CONVERSIONE SANCTI PAULI,
si dominica faerit.

Ad processionem Resp.

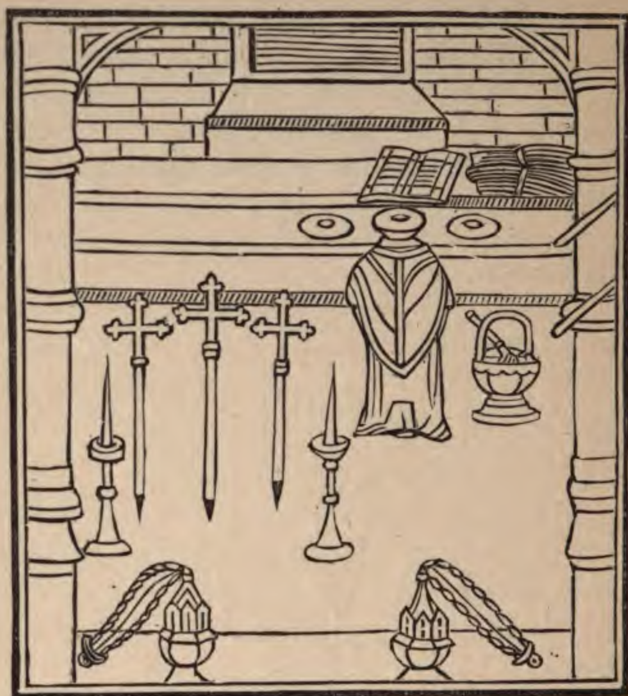
Celebremus conversionem sancti Pauli Apostoli, Quia hodie ex persecutore effectus est vas electionis. *V.* Gaudent angeli et exultent archangeli et collaudant in cælis Filium Dei. Quia. Gloria Patri et Filio et Spiritui. Quia.

In introitu chori de sancta Maria.

IN PURIFICATIONE BEATÆ MARIÆ.

Cantata hora sexta fiat benedictio luminis sollenniter a pontifice vel a sacerdote capa serica induto cum aliis indumentis sacerdotalibus et super supremum gradum altaris converso ad orientem, sic incipiente.*

* 1517, &c.—ad australe.

Statio dum benedicuntur luminaria in Purificatione beatæ Mariæ.

Dominus vobiscum. *Chorus.* Et cum spiritu tuo.

Oremus.

Bene✠dic, Domine Jesu Christe, hanc ✠ creaturam ceræ, supplicantibus nobis, et infunde ei per virtutem sanctæ crucis bene✠dictionem cælestem ; ut qui eam ad repellendas tenebras humano usui tribuisti, talem signaculo sanctæ crucis tuæ fortitudinem et benedictionem accipiat, ut quibuscunque locis accensa sive apposita fuerit, discedat diabolus, et contremiscat et fugiat pallidus cum omnibus ministris suis de habitationibus illis, nec præsumat amplius inquietare *et finiatur benedictio sic* servientes

tibi, Qui cum Deo Patre et Spiritu Sancto vivis et regnas Deus. Per omnia secula seculorum. Amen.

Et dicantur omnes orationes cum Oremus *sub eodem tono. Non dicatur* Dominus vobiscum, *nisi ante primam orationem tantum.*

Oremus.

Oratio. Domine, sancte Pater, omnipotens æterne Deus, qui omnia ex nihilo creasti, et jussu tuo per opera apum hunc liquorem ad perfectionem cereorum venire fecisti; et qui hodierna die petitionem justi Simeonis implesti; te humiliter deprecamur, ut has candelas ad usus hominum et sanitatem corporum et animarum præparatas, sive in terra sive in aquis, per invocationem sanctissimi nominis tui et per intercessionem sanctæ Mariæ semper virginis cujus hodie festa devote celebrantur, et per preces omnium sanctorum tuorum bene✠dicere et sanctifi✠care digneris; ut hujus plebis tuæ, quæ illas honorifice in manibus portare desiderat teque laudando exsultare, exaudias voces de cælo sancto tuo et de sede majestatis tuæ, et propitius sis omnibus clamantibus ad te, quos redemisti pretioso sanguine Filii tui. Qui tecum et cum Spiritu Sancto vivit et gloriatur Deus. Per omnia secula seculorum. Amen.

Oremus.

Oratio. Omnipotens sempiterne Deus, qui hodierna die Unigenitum tuum ulnis sancti Simeonis in templo sancto tuo suscipiendum præsentari voluisti; tuam supplices deprecamur clementiam, ut hos cereos quos nos famuli tui in tui nominis magnificentia suscipientes gestare cupimus, luce accensos bene✠dicere et sancti✠ficare atque lumine supernæ benedictionis accendere digneris, quatenus eos tibi Domino Deo nostro offerendo digni, et sancto igne dulcissimæ tuæ claritatis succensi, in templo sancto gloriæ tuæ repræsentari mereamur. Per eundem Dominum nostrum Jesum Christum Filium tuum: qui tecum vivit et regnat in unitate Spiritus Sancti Deus. Per omnia secula seculorum. Amen.

Dominus vobiscum. Et cum spiritu tuo.

Sursum corda. Habemus ad Dominum.

Gratias agamus Domino Deo nostro. Dignum et justum est.

Vere dignum et justum est, æquum et salutare, nos tibi semper et ubique gratias agere, Domine, sancte Pater, omnipotens æterne Deus, fons et origo totius luminis, qui mundum illustrasti lumine tuæ claritatis mittendo nobis Unigenitum tuum per uterum intemeratæ virginis. Et quem longe ante promisisti prophetarum oraculis, temporibus novissimis misisti lucem populis sedentibus in tenebris. Te ergo, Domine, deprecamur, ut has candelas nomini tuo præparatas tua benedictione digneris bene✠dicere qui nos transtulisti a potestate tenebrarum in lucem dilecti Filii tui et regnum. Per quem exortum est in tenebris lumen rectis corde et gaudium salutis æternæ. Et qui justi Simeonis implesti exspectationem, ut non prius videret mortem quam ejusdem Christi Filii tui visibilem incarnationem totius mundi lumen et salutem; nos lumine tuæ claritatis sic repleas, ut omnes infidelitatis tenebras a nobis repellas; et sicut servum tuum hodie dimisisti in pace, sic nos in pace ecclesiæ tuæ sanctæ digneris gubernare; ut portum quietis æternæ valeamus intrare, quatenus radiis veræ lucis perfusi, ibi in die examinis læti cum hymnidicis angelorum choris valeamus videre faciem indefessi solis,

Hic mutet vocem suam quasi legendo sic. Qui tecum vivit et regnat in unitate Spiritus Sancti Deus. Per omnia secula seculorum.

Hic aspergantur candelæ aqua benedicta, et thurificentur. Deinde sequantur hæ duæ orationes super aliquo cereo accenso cum

Dominus vobiscum. Et cum spiritu tuo.

Oremus.

Domine sancte, Pater omnipotens, lumen indeficiens, qui es conditor omnium luminum, bene✠dic hoc lumen tuis fidelibus in honorem nominis tui portandum; quatenus a te sanctificati atque benedicti lumine tuæ claritatis accendantur et illuminentur; et propitius concedere digneris, ut veluti eodem igne quondam illuminasti Moysen famulum tuum, ita illumines corda nostra et sensus nostros, quatenus ad visionem æternæ claritatis pervenire mereamur. Per Christum Dominum.

Alia oratio cum Oremus.

Omnipotens sempiterne Deus, qui Unigenitum tuum ante tempora de te genitum, sed temporaliter de Maria virgine incarnatum, lumen verum et indeficiens ad repellendas humani generis tenebras et ad incendendum lumen fidei et veritatis misisti in mundum; concede propitius, ut sicut exterius corporali, ita etiam interius luce spirituali irradiari mereamur. Per eundem Christum Dominum nostrum.

His dictis sacerdos cum suis ministris descendat ad gradum chori, et si episcopus præsens fuerit, officium exsequatur et in sedem suam se recipiat. Deinde accendantur candelæ et distribuantur, cantore incipiente hanc antiphonam sequentem hoc modo.

Ant. Lumen ad revelationem gentium et gloriam plebis tuæ Israel. *Ps.* Nunc dimittis servum tuum, Domine: secundum verbum tuum in pace. *Repetatur antiphona post unumquemque versum.* Quia viderunt oculi mei salutare tuum. Quod parasti ante faciem omnium populorum. Lumen ad revelationem gentium et gloriam plebis tuæ Israel. Gloria Patri. Sicut erat.

Si necesse fuerit, reincipiatur psalmus cum antiphona. Deinde eat processio sicut in die Nativitatis Domini; singuli clerici cum cereis ardentibus in manibus suis, adjecto quod unus sacristarum in superpelliceo post thuribularium ante subdiaconum deferat cereum cum aliis benedicendum usui benedictionis fontium in vigiliis Paschæ et Pentecostes specialiter reservandum, cantore incipiente antiphonam:*

Ave, gratia plena, Dei genitrix, virgo; ex te enim ortus est sol justitiæ illuminans quæ in tenebris sunt. Lætare tu, senior juste, suscipiens in ulnas liberatorem animarum nostrarum donantem nobis vitam et resurrectionem.

Postea sequitur alia antiphona. Adorna thalamum tuum, Sion, et suscipe regem Christum. Amplectere Mariam, quæ est cælestis porta, ipsa enim portat regem gloriæ. Novo lumine subsistit virgo adducens in manibus Filium ante luciferum, quem accipiens Symeon in ulnas suas prædicavit populis Dominum Deum esse vitæ et mortis et salvatorem mundi.

* 1517—altaristarum.

Postea sequitur responsorium. Responsum accepit Symeon a Spiritu Sancto non visurum se mortem, nisi videret Christum Domini; et cum inducerent puerum in templum, accepit eum in ulnas suas, ut benedixit Deum, et dixit: Nunc dimittis, Domine, servum tuum in pace.

Tres clerici seniores in pulpito conversi ad populum in capis sericis simul cantant hunc versum.

V. Hodie beata virgo Maria puerum Jesum præsentavit in templo, et Symeon repletus Spiritu Sancto accepit eum in ulnas suas, et benedixit Deum, et ait: Nunc.

In introitu chori cantatur hoc responsorium sequens, sine versu et cum versu pro dispositione præcentoris.

Videte miraculum matris Domini, concepit virgo, virilis ignara consortii. Stans onerata nobili onere Maria et matrem se lætam cognoscit, quæ se nescit uxorem. *V.* Hæc speciosum forma præ filiis hominum castis concepit visceribus, et benedicta in æternum nobis Deum protulit et hominem. Stans.

V. Suscepimus, Deus, misericordiam tuam.

Oratio. Exaudi, Domine, plebem tuam, et quæ intrinsecus annua tribuis devotione venerari, interveniente beata Dei genitrice semperque virgine Maria, interius assequi gratiæ tuæ luce concede. Per eundem Christum Dominum nostrum. Amen.

Sanctæ Agathæ virginis,

si dominica fuerit.

Ad processionem Resp. Regnum mundi.

In introitu chori de sancta Maria.

In Annuntiatione beatæ Mariæ,

in quacunque feria contigerit,

eat processio sicut in festis majoribus duplicibus cantando responsorium.

Christi virgo dilectissima, virtutem operatrix, opem fer miseris; Subveni, Domina, clamantibus ad te jugiter; *tempore paschali,* alleluia.

V. Quoniam peccatorum mole premimur, et non est qui adjuvet. Subveni.

Gloria Patri et Filio et Spiritui Sancto. Subveni.

In introitu chori cantetur hæc antiphona sequens:

Ingressus angelus ad Mariam dixit: Ave, Maria gratia plena: Dominus tecum, *tempore paschali* tecum, alleluia.

V. Rorate cæli desuper. *R.* Et nubes pluant justum: aperiatur terra, et germinet salvatorem.

Oratio. Deus, qui de beatæ Mariæ virginis utero Verbum tuum angelo nuntiante carnem suscipere voluisti; præsta supplicibus tuis, ut qui vere eam genitricem Dei credimus, ejus apud te intercessionibus adjuvemur. Per eundem Christum.

In revertendo de omnibus sanctis. Ant. Salvator mundi. *V.* Lætamini. *Oratio.* Infirmitatem.

In tempore paschali Christus resurrexit *cum suo versu a toto choro. V.* Surrexit Dominus de sepulchro. *Oratio.* Deus qui per Unigenitum.

Sancti Georgii martyris,
si in dominica fuerit.

Ad processionem responsorium. Filiæ Hierusalem; *quære prædictum responsorium in communi unius martyris tempore paschali.*

In introitu chori de sancta Maria.

Sancti Marci Evangelistæ,
si dominica fuerit.

Ad processionem responsorium. Candidi facti sunt; *quære in communi unius apostoli paschali tempore. In introitu chori de sancta Maria; et tunc nihil fiat de jejunio nec de processione, quæ solet fieri ipso die, propter dominicam illo anno. Si hoc festum in aliqua feria post octavas Paschæ contigerit, tunc fiat processio post magnam missam de sancto Marco. Hoc modo ordinetur processio ad gradum chori sicut in simplicibus dominicis, dum hora nona canitur: qua cantata incipiat cantor antiphonam* Exsurge Domine, *et cantetur a toto choro,*

loco nec habitu mutato, in stallis, antequam exeat processio. Deinde sequantur omnes antiphonæ per ordinem, sicut in feria secunda Rogationum, et exeat processio eodem modo et ordine quo in prædicta secunda feria Rogationum, sed absque leone et dracone ad aliquam ecclesiam in urbe vel in suburbio; et dicatur missa dominicalis vel missa de pace vel Salus populi, *pro dispositione cantoris vel pro quacunque necessitate, cum memoria de festo loci et de omnibus sanctis et cum uno* alleluia *tantum.*

Cantata missa, tres clerici de superiori gradu, habitu non mutato, dicant hanc letaniam Kyrie qui pretioso *in redeundo ad ecclesiam propriam, et finiatur ad gradum chori, deinde dicat sacerdos versum* *Vox lætitiæ et exultationis. *Oratio.* Præsta,† quæsumus, omnipotens Deus.

Sancti vitalis martyris,
si dominica fuerit.

Ad processionem Resp. Filiæ Hierusalem; *in communi unius martyris tempore paschali.*

In introitu chori de sancta Maria.

Apostolorum Philippi et Jacobi,
si dominica fuerit.

Ad processionem Resp. Candidi facti; *quære in communi unius apostoli tempore paschali.*

In introitu chori de sancta Maria.

In Inventione sanctæ crucis.

Ad primas vesperas post memorias eat processio ordinata cum ceroferariis et thuribulario ante crucem per medium chori sine cruce, cantando antiphonam, rectoribus incipientibus.

Ant. O crux gloriosa, O crux adoranda, O lignum pretiosum et admirabile signum, per quod et diabolus est victus, et mundus Christi sanguine redemptus, *et finiatur cum* alleluia. *Dum antiphona canitur, thurificet sacerdos crucem, et postea dicat versum:* Dicite in nationibus. *Oratio.* Deus qui pro nobis Filium tuum, *ut supra in die Paschæ ad vesperas.*

* 1517—Lætamini in Domino. † 1517—Infirmitatem.

In introitu chori de sancta Maria. *V.* Sancta Dei genitrix. *Oratio.* Gratiam tuam, *ut supra in die Paschæ ad vesperas. Si hoc festum post diem Ascensionis Domini celebretur, tunc oratio* Concede, quæsumus, misericors Deus *loco* Gratiam tuam *dicetur. Si hoc festum in sabbato contigerit, nulla fiat processio,* nec ulla memoria, nisi de sequente dominica tantum. Si vero in die Ascensionis evenerit differatur in crastinum et ad secundas vesperas de Ascensione, fiat sollennis memoria de cruce, procedendo ante crucem cum cruce cum hac antiphona:* O crux gloriosa, *et non dicatur* O crux benedicta *propter nimiam suam brevitatem.*

V. Hoc signum crucis erit in cælo. *Resp.* Cum Dominus.

Oratio. Deus, qui in præclara salutiferæ crucis inventione passionis tuæ miracula suscitasti; concede, ut vitalis ligni pretio æternæ vitæ suffragia consequamur. Qui vivis.

In introitu chori de sancta Maria.

In die ejusdem, si dominica fuerit, ad processionem dicitur hoc responsorium.

O crux gloriosa, O crux adoranda, O lignum pretiosum et admirabile signum, Per quod et diabolus est victus, et mundus Christi sanguine redemptus, alleluia. *V.* Mihi autem absit gloriari nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi. Per quod.

In introitu chori de sancta Maria.

SANCTI JOHANNIS ANTE PORTAM LATINAM,
si dominica fuerit.

Ad processionem Resp. Candidi facti sunt.

In introitu chori de sancta Maria.

IN DIE SANCTI DUNSTANI EPISCOPI ET CONFESSORIS,
si dominica fuerit.

Ad processionem Resp. Filiæ Hierusalem.

In introitu chori de sancta Maria.

* MS.—ad secundas vesperas.

In Vigilia Sancti Johannis Baptistæ.

Post vesperas eat processio ad altare sancti Johannis cum ceroferariis, thuribulario et puero librum deferente ante sacerdotem, sine cruce, rectoribus incipientibus responsorium.

Tu puer propheta Altissimi vocaberis, præibis enim ante faciem Domini Parare vias ejus. *V.** Ad dandam scientiam salutis plebi ejus in remissionem peccatorum eorum. Parare. *Sine* Gloria Patri.

Dum versus canitur, thurificet sacerdos altare, deinde imaginem sancti Johannis, et postea dicat versum. Gloria et honore coronasti eum, Domine.

Oratio. Sancti Johannis Baptistæ martyris tui, Domine, quæsumus, veneranda festivitas salutaris auxilii nobis præstet effectum. Per Christum.

In redeundo de sancta Maria.

In die sancti Johannis Baptistæ,
si dominica fuerit,

dicitur hoc responsorium. Inter natos mulierum non surrexit major Johanne Baptista, Qui viam Domino præparavit in eremo.

V. Fuit homo missus a Deo, cui nomen erat Johannes. Qui viam.

Gloria Patri. Qui viam.

In introitu chori de sancta Maria.

In festo sanctorum Johannis et Pauli,
si dominica fuerit.

Ad primas vesperas in sabbato fiat processio ante crucem, nisi aliqua dominica omnino oporteat differri; tunc memoria de dominica et de Trinitate non fiat, nec processio.

In die eorum ante missam, si dominica fuerit, ad processionem responsorium. In circuitu tuo; *quære in communi plurimorum martyrum.*

In introitu chori de sancta Maria.

* 1517—Rectores simul cantent versum.

In die Apostolorum Petri et Pauli, *si dominica fuerit.*

Ad processionem ante missam dicatur istud responsorium sequens hoc modo. Quodcunque ligaveris super terram erit ligatum et in cælis; Et quodcunque solveris super terram Erit solutum et in cælis. *V.* Tu es, inquit Petrus, Christus Filius Dei vivi. Respondens Dominus ait, Et ego dico tibi quia tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. Et quodcunque. Gloria Patri. Erit.

In introitu chori de sancta Maria.

Commemoratio sancti Pauli Apostoli, *si dominica fuerit.*

Ad processionem Resp. Sancte Paule apostole, prædicator veritatis et doctor gentium, Intercede pro nobis ad Deum Qui te elegit. *V.* Ut digni efficiamur gratia Dei. Intercede. Gloria. Qui te.

In introitu chori de sancta Maria.

In festo Visitationis Mariæ.

Ad processionem Prosa.

Salve, festa dies toto venerabilis ævo,
  Qua Christi mater visitat Elizabeth.
Sidereum virgo postquam paritura parentem
  Sumpserat in gremium ventre tumente Deum
Mox montana domum Zacharæ petit alta Maria,
  Cognatam quærit, atque salutat eam.
Virginis at sacra cum vox penetraverat ora
  Elizabeth, puer in ventre jocando salit.
Res siquidem mira, quis talia ceperat alta,
  Ut Dominus servum visitet ipse suum.
Filius et mater sacrato pneumate pleni,
  Fæta Jesu verba cum prius ediderit;
Exclamans magna voce inquit cana senectus,
  In mulieribus es tu benedicta magis.

Atque tui ventris fructus laudetur in ævum,
Qui mihi cum nato gaudia tanta dedit.
Unde mihi veniat ut mater et arca Tonantis;
Id fieri meritis nam sine nosco meis.
Verba salutantis cum facta et in aure fuissent,
Clausus et in alvo plaudit et intus ovat;
Et benedicta quidem tu, quippe hæc perficientur
A Domino tibi quæ sunt modo dicta tuo.
Cœlebs cista Dei cantans fert carmina casta,
Nam mea nunc anima magnificat Dominum.
Vestris O precibus omnes flagitabimus una,
Vestram continuam nunc habeamus opem.

In redeundo de omnibus sanctis Salvator mundi *tantum.* *V.* Lætamini. *Oratio.* Infirmitatem.

IN OCTAVA APOSTOLORUM PETRI ET PAULI,
si dominica fuerit.

Ad processionem Resp. Cives apostolorum.
In introitu chori de sancta Maria.

TRANSLATIO S. THOMÆ MARTYRIS,
si dominica fuerit.

Ad processionem responsorium. Jacet granum; *require in festo ejusdem hebdomada Nativitatis Domini, et dicatur sine prosa.*

In introitu chori de sancta Maria.

IN FESTO RELIQUIARUM

ad processionem responsorium: Concede nobis. *V.* Adjuvent: *require in in festo Omnium Sanctorum. Finito responsorio cum suo versu et* Gloria Patri, *si tantum restat iter, fiat statio in ecclesia, ibique legantur nomina reliquiarum in lingua materna; et interim abluantur ibi reliquiæ, choro sequente. Quibus finitis processio more solito in chorum redeat, cantore incipiente antiphonam;* Salvator mundi *cum versu* Lætamini. *Oratio.* Infirmitatem nostram.

IN FESTO SANCTÆ MARGARETÆ VIRGINIS ET MARTYRIS.

Ad primas vesperas fiat processio ad altare ejusdem cantando responsorium sequens.

Audi, filia, et vide, et inclina aurem tuam, et obliviscere populum tuum et domum patris tui. Et concupiscet rex speciem tuam, Quoniam ipse est Dominus Deus tuus. *V.* Induet te Dominus vestimento salutis et indumento justitiæ circumdabit te. Et. Gloria Patri. Quoniam.

V. Ora pro nobis beata Margareta. *R.* Ut digni efficiamur promissionibus Christi.

Oratio. Exaudi nos Deus salutaris noster; ut sicut de beatæ Margaretæ virginis tuæ et martyris festivitate gaudemus, ita piæ devotionis erudiamur affectu. Per Dominum. Qui tecum.

In introitu chori de sancta Maria.

In die ejusdem, si dominica fuerit, ad processionem ante missam dicitur responsorium: Regnum mundi.

In introitu chori de sancta Maria.

IN FESTO SANCTÆ MARIÆ MAGDALENÆ.

Ad primas vesperas eat processio ad altare ejusdem cantando responsorium: Regnum mundi. *V.* Dimissa sunt ei peccata multa. *R.* Quoniam dilexit multum.

Oratio. Sacratissimam, Domine, beatæ Mariæ Magdalenæ, qua cælos subiit, sollennitatem recensentes, suppliciter rogamus clementiam tuam, ut qui devotionis ejus recolimus insignia ipsius mereamur compotes fieri gloriæ. Per Christum.

In redeundo de sancta Maria.

In die ejusdem, si dominica fuerit, ad processionem ante missam dicitur responsorium.

O felix sacrorum lacrimis rigatio pedum, per quam promeruit Maria dici et esse ejus dilecta, Ex quo pascuntur in æthere sancti. *V.* Angelico pollet decore hæc et hi per Christum. Ex quo. Gloria. Ex quo.

In introitu chori de sancta Maria.

IN FESTO SANCTÆ ANNÆ,
si dominica fuerit.

Ad processionem Resp.

Beata virgo virginum, matris tuæ precibus remissionem criminum procura supplicibus, Et fac post vitæ terminum lætos in cælestibus. *V.* Succurre penes Dominum cunctis assistentibus. Et fac. Gloria Patri. Et fac.

In redeundo de sancta Maria.

AD VINCULA PETRI,
si fuerit dominica.

Resp. Dixit angelus ad Petrum, Circumda tibi vestimentum tuum, et sequere me, Et egrediens Sequebatur eum. *V.* Transeuntes autem primam et secundam custodiam venerunt ad portam ferream, quæ ducit ad civitatem, quæ ultro aperta est eis. Et. Gloria Patri. Sequebatur.

In introitu chori de sancta Maria.

IN FESTO TRANSFIGURATIONIS DOMINI.

Ad processionem Resp.

Videns Petrus Moysen et Eliam in gloria et Jesum in medio eorum ut solem virtute fulgentem ait, Domine, bonum est nos hic esse. Si vis, faciamus hic tria tabernacula, Tibi unum, Moysi unum et Eliæ unum. *V.* Petrus vero et qui cum illo erant valde lætificati viderunt majestatem Domini et eos gloriosos hinc inde cum illo, et ait ad Jesum Petrus. Domine. Gloria Patri. Si vis.

In redeundo dicatur de sancta Maria.

IN FESTO NOMINIS JESU.

Ad processionem.

Salve, festa dies toto venerabilis ævo,
Qua Jesus hoc nomen flectere cuncta facit

Chorus idem repetat post unumquemque versum.

Cælica namque pavent, terrestria quoque verentur,
Et baratri prope consistere tetra vetat.
Nomen sublimis virtutis, nomen honoris,
Omnia transcendit nomina summa virum :

Atque reos servat, tegit hos insultibus, astat,
Hostes impedit et dirimit atque fugat.*
Nomen enim mite portans præcordia vitæ
Nil sanum gratum intueatur eo.
Salvator Jesus est populo reddendo salutem
Et pro grege suo pertulit ipse necem.
Inscriptum legitur cujusdam corde sacrati,
Tantus ei fervor nominis hujus erat.
Hoc nomen mæstis lætitia, tristibus amplum
Præsidium confert, bella necat trucia.
O Jesu, O pulcher, summe bonus ipse valore;
Quam pius et lenis dulcia dando foves.
Ergo velit scire si quis cur hoc modo tantæ
Laudis, erit dictus, nam Deus est et homo.
O tu, qui Deus es excellens nomine celsis,
Gratum redde chorum nunc famulare tibi.
Ut post decessum valeamus corpore tecum
Conregnare Jesu, tu pius esto, Jesu.

In redeundo de sancta Maria.

IN FESTO SANCTI LAURENTII.

Ad primas vesperas, eat processio ad altare ejusdem cantando Resp. Meruit esse hostia Christi levita Laurentius, qui dum assaretur, non negavit Dominum. Et ideo inventus est sacrificium laudis. *V.* In craticula positus Deum non negavit, et ad ignem applicatus Christum confessus est. Et ideo. Gloria. Et ideo.

V. Gloria et honore coronasti eum, Domine.

Resp. Et constituisti eum super opera manuum tuarum.

Oratio. Da nobis, quæsumus, omnipotens Deus, vitiorum nostrorum flammas extinguere, qui beato Laurentio tribuisti tormentorum suorum incendia superare. Per Christum.

In introitu chori de sancta Maria.

In die ejusdem, si dominica fuerit, ad processionem Resp. Meruit esse; *ut supra ad vesperas.*

In introitu chori de sancta Maria.

* Edd.—Hostes impediat, dirimit, atque fugit.

In die sancti Hippolyti cum sociis suis martyribus, *si hoc festum in dominica contigerit.*

Totum servitium fiat de festo et memoria de dominica et de Trinitate et processio ante crucem ad primas vesperas.

In die eorundem, si dominica fuerit, ad processionem. In circuitu tuo, *quære in communi plurimorum martyrum.*

In introitu chori de sancta Maria.

In Assumptione beatæ Mariæ, *quacunque die contigerit.*

Ad processionem Resp. Felix namque es, sacra virgo Maria, et omni laude dignissima. Quia ex te ortus est sol justitiæ, Christus Deus noster. *V.* Ora pro populo, interveni pro clero, intercede pro devoto fæmineo sexu, sentiant omnes tuum levamen, quicumque celebrant tuam Assumptionem. Quia ex te. Gloria. Quia.

Sequitur aliud Resp. Super salutem et omnem pulchritudinem dilecta es a Domino, et regina cælorum vocari digna es. Gaudent chori angelorum, Consortes et concives nostri. *V.* Valde te nos oportet venerari, quæ tam sancta et intacta es virgo. Gaudent chori. Gloria Patri. Consortes.

In introitu chori antiphona.

Ascendit Christus super cælos et præparavit suæ castissimæ matri immortalitatis locum; et hæc est illa præclara festivitas omnium sanctorum festivitatibus incomparabilis, in qua gloriosa et felix mirantibus cælestis curiæ ordinibus ad ætherium pervenit thalamum, quo pia sui memorum immemor nequaquam existat.

V. Exaltata es, sancta Dei genitrix. *R.* Super choros angelorum ad cælestia regna.

Oratio. Veneranda nobis, Domine, hujus diei festivitas opem conferat sempiternam, in qua sancta Dei genitrix mortem subiit temporalem, nec tamen mortis nexibus deprimi potuit, quæ Filium tuum, Dominum nostrum, de se genuit incarnatum. Qui tecum vivit.

Si dies dominica infra octavas Assumptionis contigerit, processio fiat ante crucem, nisi aliqua dominica omnino differatur propter prolixitatem temporis. Quando dicitur de omnibus sanctis in revertendo ad vesperas, semper dicitur ista antiphona. Salvator. *V.* Lætamini. *Oratio.* Infirmitatem.

Eodem die fiat processio ante missam. Resp.

Candida virginitas Paradisi cara colonis,
Hortus conclusus florenti cespite vernans,
Cui merito mundus celebrat Præconia totus.

V. Quæ meruit Dominum progenerare suum. Cui. Gloria. Præconia.

In introitu chori de omnibus sanctis antiphona. Te gloriosus *quando vero antiphona,* Salvator mundi *dicitur ad vesperas, tunc in crastino ante missam in introitu chori dicitur antiphona,* Te gloriosus, *quando de omnibus sanctis dicitur in revertendo, et semper cum hoc versu* Lætamini, *et cum oratione* Infirmitatem.

In octava Assumptionis, si dominica fuerit, ad processionem omnia fiant, sicut in dominica infra octavas ejusdem, ut supra notatum est.

IN DECOLLATIONE SANCTI JOHANNIS BAPTISTÆ,
si in dominica fuerit.

Ad processionem Resp. Percepturus; *quære in communi unius martyris. In introitu chori de sancta Maria.*

IN DIE NATIVITATIS BEATÆ MARIÆ,
quacunque die contigerit.

Ad processionem responsorium.

Solem justitiæ, regem paritura supremum,
Stella Maria maris Hodie processit ad ortum.

V. Cernere divinum lumen gaudete fideles. Stella. Gloria. Hodie.

Sequitur aliud Resp.

Ad nutum Domini nostrum ditantis honorem,
Sicut spina rosam, genuit Judæa Mariam.

V. Ut vitium virtus operiret, gratia culpam. Sicut. Gloria. Sicut.

In introitu chori cantetur hæc sequens antiphona. Nativitas tua, Dei genitrix virgo, gaudium annuntiavit universo mundo, ex te enim ortus est sol justitiæ, Christus Deus noster, qui solvens maledictionem dedit benedictionem, et confundeus mortem donavit nobis vitam sempiternam.

V. Sancta Dei genitrix, virgo semper Maria.

Oratio. Supplicationem servorum tuorum, Deus miserator, exaudi, ut qui in Nativitate Dei genitricis Mariæ congregamur, ejus intercessionibus a te de instantibus periculis eruamur. Per eundem.

Si dies dominica infra octavas ante festum Exaltationis sanctæ Crucis contigerit, fiat processio ante crucem. In introitu chori de omnibus sanctis, ut supra in alio festo.

Dominica infra octavas beatæ Nativitatis Mariæ, cum extra festum Exaltationis sanctæ Crucis evenerit.

Ad processionem ante missam Resp. Ad nutum. *In introitu chori de omnibus sanctis, ut in octava beatæ Mariæ.*

In Exaltatione sanctæ Crucis.

Ad primas vesperas eat processio ante crucem cantando. Ant. O crux gloriosa, *ut supra in alio festo. V.* Dicite in nationibus. *Oratio.* Deus qui unigenitum *ut supra in historia* Deus omnium. *Ad primas vesperas in introitu chori dicatur ista antiphona.* Beata Dei genitrix. *V.* Elegit eam. *Oratio.* Supplicationem servorum, *ut supra in Nativitate beatæ Mariæ.*

In die ante missam, si dominica fuerit, ad processionem Resp. Per tuam crucem salva nos, Christe redemptor, qui mortem nostram moriendo destruxisti, Et vitam reparando reparasti. *V.* Miserere nobis, Jesu benigne, qui passus es clementer pro nobis. Et. Gloria. Et.

In introitu chori de sancta Maria.

In octava beatæ Mariæ, si dominica fuerit, ad processionem omnia fiant sicut in dominica infra octavas.

IN FESTO SANCTI MATTHÆI APOSTOLI ET EVANGELISTÆ, *si dominica fuerit.*

Ad processionem cantetur hoc responsorium sequens: Cum ambularent animalia, ambulabant et rotæ juxta ea. Quocunque ibat Spiritus, Illuc pariter et rotæ elevabantur sequentes eum. *V.* Cum elevarentur animalia de terra, elevabantur et rotæ juxta ea. Quocunque. Gloria. Illuc.

In introitu chori de sancta Maria.

IN FESTO SANCTI MICHAELIS ARCHANGELI.

Ad primas vesperas eat processio ad altare ejusdem cantando Resp. Fidelis sermo et omni acceptione dignus: Michael Archangelus qui pugnavit cum diabolo, Gratia Dei ille victor in cælis extitit: Et ille hostis antiquus passus est ruinam magnam. *V.* Gaudent angeli, et exultant archangeli, et collaudant Christum regem virtutes cælorum, quia qui seducebat omnes gentes, peremptus est a Michaele archangelo. Gratia. *Non dicatur* Gloria Patri.

V. Stetit angelus.

Oratio. Beati archangeli tui Michaelis interventione suffulti te, Domine, supplices deprecamur, ut quod honore prosequimur contingamus et mente. Per Christum.

In redeundo de sancta Maria.

In die ante missam, si dominica fuerit, ad processionem dicitur hoc Resp. Te sanctum Dominum in excelsis laudant omnes angeli dicentes, Te decet Laus et honor, Domine. *V.* Cherubin quoque ac Seraphin Sanctus proclamant, et omnis cælicus ordo dicens. Te decet. Gloria. Laus.

In introitu chori de sancta Maria.

IN DIE SANCTI DIONYSII CUM SOCIIS, *si dominica fuerit.*

Ad processionem Resp. Beatus Dionysius, Rusticus et Eleutherius in hac ergo fidei constantia permanentes, Reddentes

terræ corpora, Beatas animas cælo cum gaudio intulerunt. *V.* Beatorum animæ sanctorum Dionysi, Rustici, et Eleutherii, relictis glebis, secuti sunt salvatorem. Reddentes. Gloria. Beatas.

In introitu chori de sancta Maria.

IN TRANSLATIONE SANCTI EDWARDI REGIS ET CONFESSORIS.

Eat processio ad primas vesperas ad altare ejusdem cantando responsorium:

Sancte Edwarde, Christi confessor, audi rogantes servulos, Et impetratam cælitus, Tu defer indulgentiam. *V.* O sancte Edwarde, sidus aureum, Domini gratia servorum gemitus solita suscipe clementia. Et. Gloria. Tu.

Dum versus canitur, thurificet sacerdos altare, deinde imaginem sancti Edwardi, deinde dicat versiculum.

Ora pro nobis beate Edwarde. *R.* Ut digni efficiamur promissionibus Christi.

Oratio. Deus, qui unigenitum tuum Dominum nostrum Jesum Christum gloriosissimo regi Edwardo in forma visibili demonstrasti; tribue, quæsumus, ut ejus meritis et precibus ad æternam ipsius Domini nostri Jesu Christi visionem pertingere mereamur. Qui tecum vivit.

In redeundo sancta Maria.

SANCTI MICHAELIS IN MONTE TUMBA,
si dominica fuerit.

Ad processionem Resp.

Archangeli Michaelis interventione suffulti te, Domine, deprecamur, Ut quos honore prosequimur, Contingamus et mente. *V.* Perpetuum nobis, Domine, tuæ miserationis præsta subsidium, quibus et angelica præstitisti suffragia non deesse. Ut. Gloria. Contingamus.

In introitu chori de sancta Maria.

SANCTI LUCÆ EVANGELISTÆ,
si dominica fuerit.

Ad processionem Resp. Cum ambularent animalia, *ut supra in festo sancti Matthæi apostoli.*

IN DIE OMNIUM SANCTORUM,
quacunque die contigerit.

Ad processionem cantetur istud responsorium sequens. Concede nobis, Domine, quæsumus, veniam delictorum, et intercedentibus sanctis quorum hodie sollemnia celebramus, Talem nobis tribue devotionem Ut ad eorum pervenire mereamur societatem.

V. Adjuvent nos eorum merita, quos propria impediunt scelera: excuset intercessio, accusat quos actio; et qui eis tribuisti cælestis palmam triumphi, nobis veniam non deneges peccati. Talem. Gloria. Ut ad.

In introitu chori antiphona; Salvator mundi, *quære in festo Sancti Andreæ apostoli ad primas vesperas.*

V. Lætamini in Domino et exultate justi. *Resp.* Et gloriamini.

Cratio. Omnipotens sempiterne Deus, qui nos omnium sanctorum tuorum merita sub una tribuisti sollennitate venerari; quæsumus, ut desideratam nobis tuæ propitiationis abundantiam multiplicatis intercessionibus largiaris. Per Dominum.

IN FESTO SANCTI MARTINI,

ad primas vesperas eat processio ad altare ejusdem cantando responsorium. Martinus Abrahæ sinu lætus excipitur. Martinus hic pauper et modicus, Cælum dives ingreditur, hymnis cælestibus honoratur. *V.* Martinus episcopus migravit a seculo, vivit in Christo, gemma sacerdotum. Martinus hic. Gloria. Cælum.

Dum versus canitur, thurificet sacerdos altare, deinde imaginem sancti Martini; postea dicat sacerdos versum.

Ora pro nobis, beate Martine. *Resp.* Ut digni efficiamur promissionibus Christi.

Oratio. Deus, qui bonitatis auctor es et bonorum dispensator, concede propitius, ut beati Martini confessoris tui atque pontificis suffragio majestatis tuæ propitiationem consequamur. Per Christum.

In introitu chori de sancta Maria.

In die ejusdem ante missam, si dominica fuerit, ad processionem Resp. Martinus Abrahæ, *ut supra.*

In introitu chori de sancta Maria.

In festo S. Bricii,
si dominica fuerit.

Totum fiat de festo, et ad primas vesperas processio ante crucem.

In festo Edmundi, episcopi et Confessoris.

Fiat processio ad primas vesperas ad altare ejusdem cantando Resp. Sancte Edmunde, *cum versu* O sancte, *sicut in Translatione sancti Edwardi regis et confessoris. Dum versus canitur, thurificet sacerdos altare, deinde imaginem sancti Edmundi; deinde dicat sacerdos versiculum.*

Ora pro nobis, sancte Edmunde. *Resp.* Ut digni efficiamur promissionibus Christi.

Oratio. Plenam in nobis, æterne salvator, tuæ virtutis operare medelam, ut qui præclara beati Edmundi confessoris tui atque pontificis merita veneramur, ipsius adjuti suffragiis a cunctis animarum nostrarum languoribus liberemur. Per.

In introitu chori de sancta Maria.

De Sancto Edmundo rege et martyre.

Fiat processio ad altare ejusdem ad primas vesperas, in eundo et redeundo, sicut in festo sancti Edmundi episcopi et confessoris, cantando Resp. Beatus vir qui suffert, *in communi unius martyris.*

V. Ora pro nobis beate Edmunde. *R.* Ut digni efficiamur promissionibus Christi.

Oremus.

Oratio. Præsta quæsumus, omnipotens Deus, ut qui beati Edmundi regis et martyris tui natalitia colimus, intercessione ejus in tui nominis amore roboremur. Per Christum.

In introitu chori de sancta Maria.

SANCTÆ CÆCILIÆ VIRGINIS ET MARTYRIS,
si dominica fuerit.

Ad processionem Resp. Dum Aurora finem daret, Cæcilia dixit, Eia milites Christi, Abjicite opera tenebrarum, et induimini arma lucis. *V.* Cæcilia valedicens fratribus et exhortans eos ait: Eia. Gloria. Abjicite.

In introitu chori de sancta Maria.

SANCTI CLEMENTIS PAPÆ ET MARTYRIS,
si dominica fuerit.

Ad processionem Resp. Oremus omnes ad Dominum Jesum Christum, dixit beatus Clemens, Ut confessoribus suis fontis venas aperiat, ut de beneficiis ejus gratulemur. *V.* Qui percussit in deserto Sina petram, et fluxerunt aquæ in abundantia, ipse nobis laticem effluentem impertiatur, Ut confessoribus. Gloria. Ut confessoribus.

In introitu chori de sancta Maria.

IN FESTO SANCTÆ KATHARINÆ VIRGINIS.

Ad primas vesperas fiat processio ad altare ejusdem cum ceroferariis et thuribulario, cantando responsorium;

Virgo flagellatur, crucianda fame religatur.
Carcere clausa manet; lux cælica fusa refulget.
Fragrat odor dulcis; cantant cæli agmina laudes.

V. Sponsus amat sponsam, salvator visitat illam. Fragrat. *Non dicatur* Gloria.

Dum versus canitur, thurificet sacerdos altare, deinde imaginem beatæ Katharinæ, et postea dicat sacerdos versum.

Ora pro nobis, beata Katharina. *R.* Ut digni efficiamur promissionibus Christi.

Deus, qui dedisti legem Moysi in summitate montis Sinai, et in eodem loco per sanctos angelos tuos corpus beatæ Katharinæ virginis et martyris tuæ mirabiliter collocasti; tribue, quæsumus, ut ejus meritis et intercessionibus ad montem, qui Christus est, valeamus pervenire. Per Christum.

In introitu chori de sancta Maria.

In die ejusdem, si dominica fuerit, dicitur hoc Resp.

O mater nostra ter sancta quaterque beata,
Cum prece devota famulantum suscipe vota.

V. Jam Christo juncta, sponsoque tuo sociata.

Cum. Gloria. Cum.

In introitu chori de sancta Maria.

In Natali unius apostoli Evangelistæ,

in paschali tempore, si dominica fuerit, dicatur istud responsorium sequens.

Candidi facti sunt Nazaræi ejus, alleluia, splendorem Deo dederunt, alleluia. Et sicut lac coagulati sunt, alleluia, alleluia. *V.* In omnem terram exivit sonus eorum, et in fines orbis terræ verba eorum. Et sicut. Gloria. Alleluia.

In introitu chori de sancta Maria.

In Natali unius martyris sive Confessoris,

paschali tempore, si dominica fuerit, ad processionem responsorium.

Filiæ Hierusalem, venite et videte martyrem cum corona, qua coronavit eum Dominus, In die sollennitatis et lætitiæ, Alleluia. *V.* Quoniam confortavit seras portarum, benedixit filiis tuis in te. In. Gloria. Alleluia.

In introitu chori de sancta Maria.

In Natali unius apostoli sive plurimorum apostolorum,

extra tempus paschale, si dominica fuerit, ad processionem Resp. Cives apostolorum et domestici Dei advenerunt hodie, Portantes facem et illuminantes patriam, dare pacem gentibus Et liberare populum Domini. *V.* Audite preces supplicum vitæ æternæ poscentes præmia, qui fertis in dextris manipulos justitiæ, quique gaudentes advenistis hodie. Portantes. Gloria Patri. Et liberare.

In introitu chori de sancta Maria.

In Natali unius martyris decollati.

Quando communis historia dicitur, si dominica fuerit, Resp. Percepturus jam vir sanctus pro labore requiem, constans in

confessione Christianæ fidei, Subdit collum velut agnus mansuetus gladio. *V.* Corpore dissolvi gaudens et cum Deo vivere. Subdit. Gloria. Subdit.

In introitu chori de sancta Maria.

De uno martyre non decollato.

Quando communis historia dicitur, si dominica fuerit, ad processionem Resp.

Beatus vir qui suffert tentationem, quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, Quam repromisit Deus diligentibus se. *V.* Hic accipiet benedictionem a Domino et misericordiam. Quam. Gloria. Quam.

In introitu chori de sancta Maria.

In Natali plurimorum martyrum.

Quando communis historia dicitur, si dominica fuerit, ad processionem dicatur istud responsorium sequens.

In circuitu tuo, Domine, lumen est, quod nunquam deficiet, Ubi constituisti lucidissimas mansiones, Ibi requiescunt sanctorum animæ. *V.* Lux perpetua lucebit sanctis tuis, Domine, et æternitas temporum. Ubi. Gloria. Ibi.

In introitu chori de sancta Maria.

In Natali unius Confessoris, pontificis sive doctoris, *si dominica fuerit.*

Ad processionem Resp.

Miles Christi gloriose N. sanctissime, Tuo pio interventu Culpas nostras ablue. *V.* Ut cælestis regni sedem valeamus scandere. Tuo. Gloria. Culpas.

In introitu chori de sancta Maria.

In Natali unius Confessoris et Doctoris sive Abbatis.

Quando historia communis dicitur, si dominica fuerit, ad processionem Resp. Miles Christi *ut supra.*

In introitu chori de sancta Maria.

In Natali plurimorum Confessorum,
si dominica fuerit.

Ad processionem dicitur responsorium.

Sint lumbi vestri præcincti, et lucernæ ardentes in manibus vestris; Et vos similes hominibus expectantibus dominum suum, Quando revertatur a nuptiis. *V.* Vigilate ergo quia nescitis, qua hora dominus vester venturus sit. Quando.

In introitu chori de sancta Maria.

In Natali unius virginis et martyris.

Quando communis historia dicitur, si dominica fuerit, ad processionem responsorium.

Regnum mundi et omnem ornatum seculi contempsi propter amorem Domini mei Jesu Christi. Quem vidi, quem amavi, in quem credidi, quem dilexi.

In tempore paschali contra reginam suscipiendam finiatur sic: Alleluia. *V.* Eructavit cor meum verbum bonum; dico ego opera mea regi. Quem. Gloria. Quem.

In tempore paschali post Gloria Patri *repetatur a choro* alleluia.

In introitu chori dicatur aliqua antiphona de sancta Maria.

De Processionibus causa necessitatis factis.

Fiunt autem quædam processiones causa necessitatis vel tribulationis scilicet, ad pluviam postulandam, vel pro serenitate aeris, vel contra mortalitatem hominum, vel in tempore belli, vel pro pace ecclesiæ, vel pro aliqua tribulatione; quæ eodem modo et ordine ordinantur per omnia, quo in processionibus ferialibus Quadragesimæ.

Procedant autem per medium chori ad unum altare ejusdem ecclesiæ vel ad aliquam ecclesiam in urbe vel in suburbio, eodem modo et ordine per omnia quo in secunda feria in Rogationibus, sed absque dracone et leone et vexillis, quæ non deferantur, choro sequente habitu non mutato, cantando antiphonam vel respon-

sorium, ut patet inferius, et cum septem psalmis pœnitentialibus, si tantum restat iter, cum letania et collectis.

Ad pluviam postulandam.

Ant. Domine, rex. *Ps.* Exsurgat Deus. Gloria. Sicut erat. *Deinde repetatur antiphona. Similiter fiat post omnes antiphonas.*

Alia ant. Numquid est in idolis. *Ps.* Exsurgat Deus.

Ant. Pluviam voluntariam. *Ps.* Exaudi, Domine.

Ant. Respice, Domine. *Non sequatur psalmus.*

Require has antiphonas feria secunda Rogationum.

Pro serenitate aeris.

Ant. Inundaverunt. *Ps.* Salvum me fac. Gloria Patri. Sicut erat. *Deinde repetatur antiphona.*

Alia antiphona. Non nos demergat. *Ps.* Exaudi nos, Domine. Gloria Patri. Sicut erat. *Deinde repetatur antiphona, ut supra feria secunda Rogationum.*

Contra mortalitatem hominum tempore belli.

Ant. Libera, Domine. *Ps.* Domine, Dominus noster. Gloria. Sicut. *Repetatur antiphona ut supra feria secunda Rogationum.*

Pro pace petenda.

Dicitur unum vel plura de responsoriis subscriptis per ordinem, quantum sufficit iter.

Resp. Afflicti pro peccatis; *require in processionibus ferialibus Quadragesimæ.*

Aliud responsorium. Domine, rex omnipotens, in ditione tua cuncta sunt posita, et non est qui possit resistere voluntati tuæ. Libera nos propter nomen tuum, *in tempore paschali,* alleluia. *V.* Exaudi, Domine, orationem nostram, et converte luctum nostrum in gaudium. Libera.

Sequitur aliud responsorium. Dominator Domine cælorum et terræ, creator aquarum, rex universæ creaturæ tuæ, Exaudi

orationem servorum tuorum, *in tempore paschali,* alleluia. *V.* Tu, Domine, cui humilium semper et mansuetorum placuit deprecatio. Exaudi.

Postea sequitur aliud responsorium. Exaudiat Dominus orationes vestras, et reconcilietur vobis, nec vos deserat in tempore malo Dominus Deus noster, *in tempore paschali,* alleluia. *V.* Adaperiat Dominus cor vestrum in lege sua et in præceptis suis, et faciat pacem. Dominus.

Resp. Tua est potentia, tuum regnum, Domine, Tu es super omnes gentes. Da pacem, Domine, in diebus nostris, *in tempore paschali,* alleluia. *V.* Creator omnium Deus terribilis et fortis, justus et misericors. Da.

Resp. Domine Deus, qui conteris bella ab initio, eleva brachium tuum super gentes, quæ cogitant servis tuis mala, Et dextera tua glorificetur in nobis, *in tempore paschali,* alleluia.

V. Allide virtutem illorum in virtute tua; cadat virtus illorum in iracundia tua. Et dextera.

Si transierit processio ad aliquam ecclesiam in urbe vel in suburbio, ubi fieri debet statio, dicatur antiphona, vel responsorium de sancto de quo est ecclesia illa, ita quod ad januas cimiterii vel citius inchoetur. Finita antiphona vel responsorio, statim dicat sacerdos ad gradum chori versum et orationem de sancto ejusdem ecclesiæ sine Dominus vobiscum *sed tantum cum* Oremus. *Qua dicta clerici eodem modo et ordine, quo in processione ordinantur, se prosternant, ita quod sacerdos ad gradum altaris cum diacono a dextris et subdiacono a sinistris suam faciat prostrationem, cum dicitur* Kyrie eleison, Christe eleison, Kyrie eleison; *sine nota sequatur* Pater noster. *Cetera omnia sicut prædictum est in processione feriali Quadragesimæ. His dictis incipiatur missa ex sua causa, processione præcedente, a cantore.*

Missa pro fratribus et sororibus.

Officium. Salus populi. *Epistola* Hæc dicit *et cetera. Post missam duo clerici de secunda forma, habitu non mutato, dicant hanc letaniam, quæ terminetur ab eisdem ad gradum chori in ecclesia propria hoc modo sequente.*

Kyrie eleison. Christe eleison. Christe audi nos.

Pater de cælis, Deus, Miserere nobis.

Fili redemptor mundi, Deus, Miserere nobis.

Sancta Trinitas, unus Deus, Miserere nobis.

Sancta Maria, Ora pro nobis.

Cetera ut supra usque ad

Omnes sanctæ virgines, Orate pro nobis.

Omnes sancti, Orate pro nobis.

Propitius esto: parce nobis, Domine. *Chorus idem repetat.*

Clerici prosequantur sic versum: Ab omni malo, libera nos Domine. *Chorus idem repetat; et sic de singulis versibus, ut in secunda feria Rogationum.*

Peccatores, te rogamus, audi nos. *Chorus idem.*

Clerici. Ut pacem nobis dones. *Chorus respondeat* Te rogamus, audi nos.

Clerici. Ut misericordia et pietas tua nos custodiat. *Chorus respondeat* Te rogamus, audi nos, *et sic de singulis versibus, ut supra in feria secunda Rogationum.*

Clerici versum. Fili Dei, Te rogamus audi nos. *Chorus idem.*

Clerici. Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, exaudi nos, Domine. *Chorus idem.*

Clerici. Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, parce nobis, Domine. *Chorus idem.*

Clerici. Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, miserere nobis. *Chorus idem.*

Clerici. Kyrie eleison. *Chorus idem.*

Clerici. Christe eleison. *Chorus idem.*

Clerici. Kyrie eleison.

Deinde dicat sacerdos versum. Lætamini in Domino.

Oratio. Infirmitatem nostram; *require in festo sancti Andreæ.*

Cum Corpus defuncti portatur ad ecclesiam,

dicitur hæc antiphona:

Subvenite sancti Dei, occurrite angeli Dei, suscipientes animam ejus, offerentes eam in conspectu Altissimi. Suscipiat

te Christus, qui vocavit te, et in sinum Abrahæ angel[i] deducant te.

Repetatur antiphona. Deinde dicatur iste psalmus D[e] profundis clamavi. *Et post unumquemque versum repetatu[r] antiphona. Deinde, si necesse fuerit, dicatur iste psalmus* I[n] exitu *in ordine. In introitu vel citius sequens responsoriu[m] inchoetur.* Libera me Domine de morte æterna in die ill[a] tremenda, Quando cæli movendi sunt et terra, Dum veneri[s] judicare seculum per ignem. *V.* Dies illa, dies iræ, calamitati[s] et miseriæ, dies magna et amara valde. *Et dicitur cum un[o] versu tantum.*

In introitu chori dicatur sequens antiphona, et aspergatur corpus aqua benedicta. Et nunquam debet corpus alicujus defuncti portari circa cimiterium, sed directe in ecclesiam, et sequatur alia antiphona hoc modo quo sequitur.

Ant. In Paradisum deducant te angeli, in suum conventum suscipiant te martyres, et perducant te in civitatem sanctam Hierusalem. Requiem æternam dona eis, Domine, et lux perpetua luceat eis. *Repetatur antiphona, et statim dicitur.*

Kyrie eleison. Christe eleison. Kyrie eleison.

Tunc sacerdos aspergat corpus cum aqua benedicta, et thurificet rogans orare pro anima N. et pro animabus fidelium defunctorum. Pater noster. Et ne nos. Sed libera.

A porta inferi: Erue, Domine, animas eorum.

Non intres in judicium cum servo tuo: Quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens.

Dominus vobiscum: Et cum spiritu tuo.

Oremus.

Oratio. Suscipe, Domine, servum tuum vel ancillam tuam N. in bonum habitaculum, et da ei requiem in regno cælesti Hierusalem: ut in sinu Abrahæ patriarchæ tui collocatus resurrectionis diem præstoletur; et inter resurgentes ad gloriam resurgat, et cum benedictis ad dexteram Dei venientibus veniat, et cum possidentibus vitam æternam possideat. Per Christum. *Tunc sic.* Anima ejus et animæ omnium fidelium defunctorum per misericordiam Dei in pace requiescant. Amen. Pater noster.

PROCESSIO CAUSA VENERATIONIS.

Fiunt autem quædam processiones causa venerationis ad suscipiendum archiepiscopum, proprium episcopum, legatum vel cardinalem, regem vel reginam, quæ eodem modo ordinantur et habitu quo in die Nativitatis Domini. Procedant autem per medium chori et ecclesiæ per ostium occidentale usque ad locum destinatum, ibique ad personam suscipiendum disponantur in processione. Duo excellentiores personæ in capis sericis ipsam personam reverenter in revertendo suscipiant post thurificationem et aquæ benedictæ aspersionem cantore incipiente (responsorium); scilicet contra archiepiscopum, proprium episcopum, legatum vel cardinalem dicatur hoc responsorium Summæ Trinitati, *ut in festo sanctæ Trinitatis: contra regem dicatur responsorium* Honor, virtus, *ut supra in festo sanctæ Trinitatis: contra reginam dicatur hoc responsorium* Regnum mundi, *require in communi unius virginis. Eadem quoque via qua accesserunt, ad gradum altaris accedant.*

Finito responsorio cum suo versu a toto choro, sequatur Kyrie eleison. Christe eleison. Kyrie eleison *sine nota.* Pater noster. *Deinde super archiepiscopum, proprium episcopum, legatum vel cardinalem, cum prosternant se in oratione ad gradum altaris, dicat sacerdos in capa serica versum et orationem;* Et ne nos inducas. Sed libera.

Salvum fac servum tuum, Domine : Deus meus, sperantem in te.

Mitte ei, Domine, auxilium de sancto : Et de Sion tuere eum.

Nihil proficiat inimicus in eo : Et filius iniquitatis non apponat nocere ei.

Esto ei, Domine, turris fortitudinis : A facie inimici.

Domine, exaudi : Et clamor.

Dominus vobiscum.

Oremus.

Concede, quæsumus, Domine, famulo tuo *N.* metropolitano nostro, *vel* episcopo *vel* prælato, ut prædicando et exercendo quæ recta sunt, exemplo bonorum operum animas suorum instruat

subditorum, et æternæ remunerationis mercedem a te piissimo pastore percipiat. Per.

Super regem vel reginam in prostratione ad gradum altaris dicat sacerdos in capa serica versum:

Et ne. Sed libera.

Ostende nobis, Domine, misericordiam tuam : Et salutare tuum da nobis.

Domine, salvum fac regem *vel* ancillam tuam : Et exaudi nos in die qua invocaverimus te.

Mitte ei, Domine, auxilium de sancto : Et de Sion tuere eum.

Nihil proficiat inimicus in eo : Et filius iniquitatis non apponat nocere ei.

Domine Deus virtutum, converte nos : Et ostende faciem tuam, et salvi erimus.

Domine, exaudi : Et clamor.

Dominus vobiscum.

Oremus.

Deus in cujus manu corda sunt regum, qui es humilium consolator et fidelium fortitudo et protector omnium in te sperantium; da regi nostro *vel* reginæ nostræ populoque Christiano triumphum virtutis tuæ scienter excolere, ut per te semper reparentur ad veniam. Per.

Antiphonæ de beata Maria.

Salve, regina misericordiæ : vita, dulcedo et spes nostra, salve. Ad te clamamus exules filii Evæ. Ad te suspiramus gementes et flentes in hac lacrimarum valle. Eia ergo, advocata nostra, illos tuos misericordes oculos ad nos converte, et Jesum benedictum fructum ventris tui nobis post hoc exsilium ostende.

V. Virgo, mater ecclesiæ,
Æterna porta gloriæ,
Esto nobis refugium
Apud Patrem et Filium. O clemens.

V. Virgo clemens, virgo pia,
Virgo dulcis, O Maria,
Exaudi preces omnium
Ad te pie clamantium. O pia.

V. Funde preces tuo nato
Crucifixo, vulnerato,
Et pro nobis flagellato,
Spinis puncto, felle potato. O mitis.

V. Gloriosa Dei mater,
Cujus natus extat pater,
Ora pro nobis omnibus
Qui tui memoriam agimus. O pulchra.

V. Dele culpas miserorum,
Terge sordes peccatorum,
Dona nobis beatorum
Vitam tuis precibus. O dulcis Maria.

Ant. Regina cæli, lætare, alleluia. Quia quem meruisti portare, alleluia, resurrexit sicut dixit, alleluia. Ora pro nobis Deum; alleluia.

Ant. Nesciens mater virgo virum peperit sine dolore salvatorem seculorum, ipsum regem angelorum sola virgo lactabat ubera de cælo plena.

Ant. Ave regina cælorum, mater regis angelorum, O Maria flos virginum, velut rosa vel lilium, funde preces ad Dominum pro salute fidelium.

V. Ave, Maria, gratia plena, Dominus tecum. *R.* Benedicta tu in mulieribus.

Oremus.

Oratio. Omnipotens sempiterne Deus, qui gloriosæ virginis et matris Mariæ corpus et animam, ut dignum Filii tui habitaculum effici mereretur, Spiritu Sancto cooperante mirabiliter præparasti; da, ut cujus commemoratione lætamur, ejus pia intercessione ab instantibus malis et subitanea morte et improvisa liberemur. Per eundem Christum Dominum nostrum. Amen.

Postea sequitur responsorium. Sancta Maria, non est tibi similis orta in mundo inter mulieres. Florens ut rosa, fragrans sicut lilium, ora pro nobis, sancta Dei genitrix. Post partum virgo inviolata permansisti, Dei genitrix, intercede pro nobis. Florens. Gloria. Sicut erat. Florens.

Ant. Mater, ora filium, ut post hoc exsilium donet nobis gaudium sine fine.

Ant. Sancta Maria, virgo mater, intercede pro toto mundo quia genuisti regem orbis.

Prosæ.*

Sequuntur aliquæ prosæ de aliquibus festis dicendæ in ecclesia Sar. ad vesperas et matutinas: et primo,

In festo sancti Andreæ.

Ad secundas vesperas prosa.

O morum doctor egregie,
Qui triumphas Egeam hodie,
Felici gaudens in requie
Inter cives supernæ patriæ,
Assis propitius huic familiæ,
Quæ tuæ recolit diem victoriæ;
Spemque donans misericordiæ
Nos divinæ commenda gratiæ.

In festo sancti Nicolai.

Ad matutinas post nonum responsorium.

Sospitati dedit ægros olei profusio;
Nicolaus naufragantum affuit præsidio;
Relevavit a defunctis defunctum in bivio;
Baptizatur auri viso Judæus indicio;
O quam probat factum Dei farris augmentatio;
Vas in mari mersum patri redditur cum filio;
Ergo laudes Nicolao concinat hæc concio,
Nam qui corde poscit illum propulsato vitio
Sospes regreditur.

In festo Purificationis beatæ Mariæ.

Ad secundas vesperas prosa.

Inviolata, integra et casta es Maria,
Quæ es effecta fulgida cæli porta.

* These Proses were not sung in procession. They are all in the Breviary, and are only found in the edition of the Processional of 1508.

O mater alma Christi carissima,
Suscipe laudum pia precamina,
Nostra ut pura pectora sint et corpora,
Quæ nunc flagitant devota vox quoque corda.
Tu da per precata dulcisona
Nobis perpetua frui vita,
O benigna quæ sola, *et cetera.*
Gloria Patri, *et cetera.*

In festo Inventionis sanctæ Crucis.

Ad primas vesperas prosa.

Crux fidelis, terras cælis miro nectens fœdere,
Crux in laude tua gaude devotos incedere;
Crux est thronus in quo bonus pastor oves redemit,
Crux fecundat, crux emundat, crux hostem interimit;
Ara crucis, lampas lucis, vera salus hominum,
Nobis pronum fac patronum, quem tulisti Dominum.
Salve, lignum vitæ, dignum ferre mundi pretium,
Confer isti plebi Christi crucis beneficium.

In festo sanctæ Katharinæ.

Ad primas vesperas prosa.

Æternæ virgo memoriæ,
Quam sibi desponsat rex gloriæ,
Virginis proles egregiæ,
Sponsusque virginis ecclesiæ;
Tu gaudes hodie de dono gratiæ,
Et cantas in cælo carmen lætitiæ;
Te laudantes in terra respice,
Atque nostra clementer suscipe,

Chorus hoc modo quo sequitur respondeat sic dicendo, Vota.

Sequuntur septem psalmi pœnitentiales.

Ps. vi. Domine, ne in furore, *et cetera.* Gloria Patri. Sicut erat.

Ps. xxxi. Beati quorum, *et cetera.* Gloria Patri. Sicut erat.

Ps. xxxvi. Domine, ne in furore, *et cetera.* Gloria Patri. Sicut erat.

Ps. l. Miserere mei, Deus, *et cetera.* Gloria Patri. Sicut erat.

Ps. ci. Domine, exaudi, *et cetera.* Gloria Patri. Sicut erat.

Ps. cxxix. De profundis clamavi, *et cetera.* Gloria Patri. Sicut erat.

Ps. cxlii. Domine, exaudi, *et cetera.* Gloria Patri. Sicut erat.

Ant. Ne reminiscaris, *require ut supra feria quarta in capite jejunii.*

Quis satis enumeret, quantam pressoria nobis
Conferat ars cunctis utilitatis opem;
Tempore sub modico facili commissa papyro
Et pretio parvo grandia lector habes.
Innumeris mendis scriptorum ignavia quondam
Tædia quam multis grandia sæpe dabat;
Sed cum pressores patuerunt arte periti,
Palladis occultæ tunc rediere faces.
Ergo tibi hoc munus Sarensis mater habeto
Quod tibi divinis proderit officiis.
Sane hoc pressorum digessit in arte magister
Martinus Morin incola Rothomagi.

Deo gratias.

Processionum annualiumque stationum pro insignis ecclesiæ Sar. probata consuetudine ordinatio, nuperrime per Magistrum Martinum Morin impressoriæ artis solertissimum officiarium Rothomagi ad divi Laudi valuarum limina commorantem, tersa et accuratissime exarata fauste feliciterque finitur (Quam felici sydere gratisque successibus ad peroptatum eduxit complementum impensa ereque suffultus Johannis Richardi dictæ ciuitatis Rothomagensis circa sanctum Nicolaum moram trahentis) Anno salutis humanæ Millesimo ccccccviii., xiiii. mensis Julii luce.

3 2044 01

